

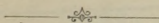

STAMPFEL-FÉLE
TUDOMÁNYOS ZSEB-KÖNYVTÁR.

— 39—40. —

MAGYAR
BÜNTETŐJOG.

IRTA:

D^r. ATZÉL BÉLA,

A JOGTUDOMÁNYOK TUDORA. ÜGYVÉD, KIRÁLYI TÖRVÉNY-
SZÉKI BIRÓ.

POZSONY. 1900. BUDAPEST.

STAMPFEL KÁROLY KIADÁSA.

MAGY. AKADEMIÁ
KÖNYVTÁRA

Wigand F. K. könyvnyomdája, Pozsonyban.

Tartalom-jegyzék.

	Lap.
I. A büntető jogról s a büntető törvényről általában	13
II. Magánjog, büntetőjog, közjog	15
III. Új irányok	16
IV. Subjektivizmus és objektivizmus	18
V. Önsegély (önbiráskodás).	19
VI. Büntetendő cselekmény	20
VII. A büntető törvénykönyv létrejövedele és ezt megelőző codificationális munkálatok	22

Első rész.

Általános határozatok.

A magyar büntető törvénykönyv a büntettekről és vétségekről.

I. Fejezet.

1. Jogforrás	23
2. A büntető törvény visszaható ereje	24
3. Idő- és pénzsámítás	24

II. Fejezet.

1. A BTK. hatálya terület és személyek tekintetében	24
2. A kiadatás	25
3. Külföldi ítélet	25
4. Mentelmi jog	26

III. Fejezet. A büntetések.

1. Halálbüntetés és végrehajtása	26
2. Maximum és minimum a szabadságvesztés és pénzbüntetésnél, pénzbüntetések hováfordítása	26
3. Szabadságbüntetési rendszerek	27
4. Fegyház, börtön, fogház, államfogház	28
5. Közvetítő intézet. Javító intézet	29
6. Feltételes szabadonbocsátás	30
7. Pénzbüntetés	31
8. Mellékbüntetések	32

IV. Fejezet. Kísérlet.

	Lap.
1. Előkészületi cselekmények	34
2. Kísérlet	34
3. A kísérlet büntetése	35
4. Visszalépés a kísérlettől	36
5. Az eredmény elhárítása a befejezett kísérlet és a bűncselekmény befejezése esetében . . .	37

V. Fejezet. A részesség.

1. Felbujtás	38
2. Bűnsegéd. Tettetársak	39
3. Tettetársak, segéd és felbújtó büntetése . .	40

VI. Fejezet. Szándék és gondatlanság.

1. Szándék. Célzat	40
2. Gondatlanság	41
3. A tévedés. — Aberratio ictus. Error in objecto	41

VII. Fejezet. A beszámítást kizáró vagy enyhítő okok.

1. Öntudatlan állapot. Az elmetehetség meg- zavarása	42
2. Kényszerítés. (Fenyegetés, erőszak). Hozzá- tartozók	43
3. Jogos védelem	43
4. A végszükség	44
5. Törvény nem tudása. Tényben való tévedés. .	44
6. Fiatal kor és siketnémaság	45
7. Súlyosító és enyhítő körülmények. Fegyházat helyettesítő börtön. — Vizsgálati fogság beszámítása	45

VIII. Fejezet. A bűnhalmazat.

1. Anyagi és alaki halmazat	46
2. Az anyagi halmazat büntetése	47
3. Külön ítéletek által kiszabott büntetések összesítése	48

IX. Fejezet. A bünvádi eljárás megindítását és a büntetés végrehajtását kizáró okok.

	Lap.
1. Büntettes halála. Kegyelem	48
2. Az elévülés. — Bünvádi eljárás elévülése .	49
3. A sértett fél indítványa, annak visszavonhatása	49
4. A büntetés végrehajtásának elévülése . . .	51

Különös rész.

A büntettek és vétségek nemeiről és azok büntetéséről.

I. Fejezet.

A felségsértés	51
--------------------------	----

II. Fejezet.

A király és királyi ház tagjainak bántalmazása és megsértése	53
--	----

III. Fejezet. A hűtlenség.

1. A katonai hűtlenség	54
2. A diplomatiái hűtlenség	55

IV. Fejezet.

A lázadás	56
---------------------	----

V. Fejezet.

A hatóságok, országgyűlési tagok vagy hatósági közegek elleni erőszak	57
---	----

VI. Fejezet.

Az alkotmány, a törvény, a hatóságok vagy a hatósági közegek elleni izgatás	58
---	----

VII. Fejezet.

A magánosok elleni erőszak	59
--------------------------------------	----

VIII. Fejezet.

	Lap
A polgárok választási joga ellen elkövetett bűntettek és vétségek	60

IX. Fejezet.

A vallás és ennek szabad gyakorlata elleni bűntettek és vétségek	62
--	----

X. Fejezet.

A személyes szabadságnak, a házjognak, továbbá a levél- és távirdei titoknak közhivatalnok általi megsértése	63
--	----

XI. Fejezet.

A pénzhamisítás	64
---------------------------	----

XII. Fejezet. A hamis tanuzás és hamis eskü.

1. A hamis tanuzás	66
2. A hamis eskü	67
3. Fegyelmi ügyben hamis tanuzás	68
4. Gondatlanságból elkövetett hamis tanuzás és eskü	68
5. Hamis tanuzásra csábitás	68
6. Büntetlenségi esetek. Igaz vallomás visszavonása	69

XIII. Fejezet.

A hamis vád	70
-----------------------	----

Második Rész.*XIV. Fejezet.**A szemérem elleni bűntettek és vétségek.*

1. Erőszakos nemi közösülés. Szemérem elleni erőszak	72
2. A megfertőzés	73
3. Indítvány. Visszavonhatlanság	73
4. A természet elleni fajtalanság. Vérfertőztetés	74
5. Férjes nő tévedésbe ejtése. Házasságtörés	74
6. Csábitás (kerítés). — Szemérem elleni vétség	75

XV. Fejezet.

Lap.

Kettős házasság.

1. Kettős házasság fogalma — Anyakönyv-
vezető bűnös közreműködése	76

XVI. Fejezet.

*A családi állásra vonatkozó büntettek és
vétségek.*

1. A gyermek családi állásának megváltoztatása	77
2. Érvénytelen házasság csalárd megkötése .	78
3. A polgári tisztviselő bűnös közreműködése
az érvénytelen házasságkötésnél	79

XVII. Fejezet.

Rágalmazás és becsületsértés.

1. Egyszerű (közönséges) rágalmazás	80
2. Hatóság előtti rágalmazás	82
3. Becsületsértés	83
4. Nyilvános rágalmazás és becsületsértés . .	84
5. Exceptio veritatis	85
6. Rágalmazó vagy becsületsértő nyilatkozat
hatóság előtti ügyben. Praejudiciális kérdés	86
7. Felhatalmazási vétségek	87
8. Holtak ellen — és kölcsönösen elkövetett
rágalmazás és becsületsértés	89
9. Az alaptalanul vádolt fél indítványi határ-
idejének meghosszabbítása. — Ítélet közzé-
téléte	89

XVIII. Fejezet.

Az ember élete elleni büntettek és vétségek.

1. A gyilkosság	91
2. Szándékos emberölés	91
3. Emberölés a megölt személy kívánságára. —
Részesség öngyilkosságban. — Amerikai
párbaj	92
4. A gyermekölés	93

5. Magzatelhajtás. — Gyermekkitétel és elhagyás.	Lap. 94
6. Szövetség gyilkosságra. — Vétkes emberölés. — Kártérítés	96

XIX. Fejezet.

A párviadal.

1. Párviadalra kihívás. Párviadaltól elállás. Segédek büntetése	97
2. Buzdítás párviadalra. — Fegyveres kiállítás. Ellenfél megsebesítése vagy megölése	99
3. Párbajszabályok megszegése. — Tanuk, orvosok és párbajsegédek büntetlensége	99

XX. Fejezet.

A testi sértés.

1. Súlyos és könnyű testi sértés	100
2. Minősített súlyos testi sértések	102
3. Halált okozó testi sértés. — Többek bántalmazásából származó súlyos és halált okozó testi sértés	103
4. Mérgezés. — Gondatlanságból okozott súlyos testi sértés	104
5. Kártérítés. — Indítványozási jog. — Házi fegyelem gyakorlatában elkövetett könnyű testi sértés	105

XXI. Fejezet.

A közegészség elleni büntettek és vétségek.

1. Élelmi cikkek meghamisítása	106
2. Kutakmegergezése sártalmas élelmi cikkek forgalomba hozása	107
3. Ragályos betegségek elleni rendszabályok megszegése	108

XXII. Fejezet.

A személyes szabadság megsértése magán-személyek által.

1. Gyermekrablás. — Szöktetés	108
---	-----

2. Nőragadás. — Indítványozási jog	Lap. 110
3. Személyes szabadság megsértése	111

XXIII. Fejezet.

A levél- és távsürgöny titok megsértése magán személyek által	112
--	-----

XXIV. Fejezet.

A titok tiltott felfedezése	113
---------------------------------------	-----

XXV. Fejezet.

A magánlak megsértése magánszemélyek által.

1. Magánlaksértés büntette. Minősített laksértés.	113
2. Magánlaksértés vétsége	114

XXVI. Fejezet.

A lopás.

1. Egyszerű lopás	115
2. Minősített lopások	117
3. Fegyveres lopás. — Visszaesésben elkövetett lopás	119
4. Indítványozási jog a családi és házi lopás eseteiben	120

XXVII. Fejezet.

A rablás és zsarolás.

1. Rablás	121
2. Zsarolás	122

XXVIII. Fejezet.

A sikkasztás, zártörés és hűtlen kezelés.

1. Sikkasztás	123
2. Zártöréssel kapcsolatos sikkasztás. Zártörés.	124
3. Hűtlen kezelés	125

XXIX. Fejezet.

A jogtalan elsajátítás.

1. Talált dolog és régi kincs elsajátítása . . .	126
2. A véletlenségből vagy tévedésből birtokba vett dolog elsajátítása. Furtum possessionis. Család körében elkövetett jogtalan elsajátítás.	127

XXX. Fejezet.

Az orgazdaság és bűnpártolás.

1. Orgazdaság. Minősített orgazdaság	128
2. Bűnpártolás. Hozzá tartozók érdekében bűnpártolás	129

XXXI. Fejezet.

A csalás.

1. A csalás tényálladási elemei	131
2. A csalás minősített esetei	132
3. Hitelezési csalás. Kiskorúak és gondnokoltak rászedése	133
4. Végrehajtás megghiúsítása által és csőd esetén kívül kijátszása a hitelezőnek. Indítvány	133

XXXII. Fejezet.

Okirathamítás.

1. Közokirathamítás és minősített esetei	134
2. Az intellektuális közokirathamítás	135
3. Magánokirathamítás	136
4. Minősített magánokirathamítás	136
5. Iratnak megállapodás ellen kitöltése. Hamis okirat használata	137
6. Okirat megsemmisítése, megrongálása, eltitkolása	138
7. Határjelhamítás	138

XXXIII. Fejezet.

Orvosi és községi hamis bizonyítvány kiállítása és használata.

1. Hamis orvosi bizonyítvány kiadása	139

	Lap.
2. Hamis orvosi bizonyítvány használása. Hamis erkölcsi és vagyoni bizonyítvány kiadása	139

XXXIV. Fejezet.

Bélyeghamisítás.

1. Bélyeghamisítás vétsége	140
1. Iparvédjegy-hamisítás	141

XXXV. Fejezet.

A csalárd és vétkes bukás.

1. Csalárd bukás	142
2. Vétkes bukás	143
3. Kereskedelmi társaság vagy egyesület bukása	143

XXXVI. Fejezet.

Más vagyonának megrongálása.

1. Ingó vagyon megrongálása	144
2. Ingatlan vagyon elfoglalása, megrongálása	145

XXXVII. Fejezet.

A gyujtogatás.

1. Szándékos gyujtogatás	145
2. Minősített gyujtogatás	146
3. Tűzvész okozás vétsége. Gyujtogatás büntetlensége. Szövetség	147

XXXVIII. Fejezet.

Vizáradás okozása	147
-----------------------------	-----

XXXIX. Fejezet.

Vaspályák, hajók, távirtdák megrongálása és egyéb közveszélyű cselekmények.

1. Vaspályák, hajók megrongálása. Vasuti jelzéssel szándékos visszaélés	148
---	-----

	Lap.
2. Közveszélyű rongálás és vasuti jelzés vétsége. Távirida megrongálása	149
3. Hajó megfeneklésének, elsüllyedésének okozása. Marhavész terjedése elleni szabályok megszegése	150

XL. Fejezet.

A foglyok megszöktetése	151
-----------------------------------	-----

XLI. Fejezet.

A fegyveres erő elleni büntettek és vétségek.

1. Hadkötelezettség teljesítésének kijátszása. Behívási parancs iránti engedetlenségre csábítás	151
2. Csábítás szökésre. Katonaszökevény pártolása.	153
3. Hadititok kikémlése béke idején. Hadititok közzététele sajtó útján	153
4. Szállítási szerződés megszegése háboru idején. Ujnczállítás előli szökés és tiltott nőülés	154

XLII. Fejezet.

A hivatali és ügyvédi büntettek és vétségek

1. A közhivatalnok meghatározása. Hivatali sikkasztás	155
2. Passiv megvesztegetés	156
3. Activ megvesztegetés	158
4. Hivatali visszaélés vétsége. Hivatali hatalommal való visszaélés büntette fegyveres erő alkalmazásával	159
5. Hivatali hatalommal való visszaélés vétsége tetteges bántalmazás és jogtalan kényszerítés által	160
6. Hivatali hatalommal való visszaélés büntette bűnvizsgálat elrendelése által. Kényszer-vallatás	161
7. Hivatali bűnpártolás. Hivatali titok elárulása.	161
8. Hivatali kötelesség megtagadása. Ügyvédi büntettek és vétségek	162

*I. A büntetőjogról és a büntetőtörvény-
ről általában.*

Az egyént az emberi társaságban kell, hogy valamely erő fékezze. Ez az erő, az állam büntető hatalma. Az állam legfontosabb feladata: a jogrend létrehozása és fenntartása. A jog a társas emberi élet nélkülözhetlen feltétele, nélküle bizonytalan úgy a személy léte, mint az egyéniség kifejlődése. Az egyén szabad létezését és szabad cselekvését csak úgy használhatja, hogy ez által másoknak hasonló szabadságát ne korlátozza; mert a szabadság úgy az egyeseknek, mint az összességnek joga. A jognak ellentéte a jogtalanság, amiért is a jog uralma ennek megszüntetésére törekszik. Az eszköz, amely a jogtalanság leküzdésére használják, kell hogy maga is jogszerű s az ész felfogásával megegyező legyen. Ilyen eszköznek önként kínálkozik a jog érvényesítésére, a nyilvános hatalomnak (állam) rendelkezésére álló kényszer, mely minden magánkényszeren (önként) felüláll. Az egyes emberek gondolkozása nem mindig követi az ész szabályait, akaratuk irányzásánál gyakran figyelmen kívül hagyják a magasabb célt. Ez okból az államra hárul az a feladat, hogy a felismert szükségést kényszerrel is előállítsa, s a megsértett jogrendet, ott, ahol egyéb eszközök eredménytelenek, a büntetés alkalmazása által, érvényre juttassa. A jog, mely az emberi társadalmat feltétlenül uralja, követeli, hogy a megsértés, — ha külső hatásai többé meg sem változtathatók, — legalább eszmeileg szűnjék meg olyképen, hogy a sértőre is, a más jogkörének megtámadásához mérten, megfelelő mennyiségű rossz háruljon, miáltal a jogi egyensúly a sértő és sértett közt ismét helyreállítatik.

A büntetőjog sarkalatos elvei három kérdésben összpontosúlnak, nevezetesen: mily cselekvényeket vonjon az állam büntető hatalma alá; miből álljon az a rossz, amit a büntetés célszerűen magában foglalhat, és miképen állapíttassanak meg a büntetés mértékére vonatkozó szabályok.

A történet azt mutatja, hogy minden szerves társadalom a jog érvényesítésének két módját ismerte. A kisebb jogsértések eseteiben a sértett fél megelégszik, ha megkapja azt, ami a magánjog elvei szerint neki jár. Ezek a magánjogi jogsértések (Civilunrecht). A súlyosabb jogsértéseknél a jogérzet nemcsak magánjogi elégtételt (kártérítés, jogellenes cselekmény érvénytelenítése), hanem tekintettel az egyetemés jogrend közvetlen megtámadására, még elégtételt igényel a sértett jogrend részére is. Az ilyen törvényszegések büntetőjogi jogsértéseknek nevezetnek (Criminalunrecht).

Arra nézve, hogy mily tettek tartozzanak a jogtalanság egyik — s milyenek a másik osztályába, — bizonyos megegyezést mutatnak a mívelt népek. Így mindenütt büntetendőknak mondják: 1) azon cselekményeket, melyek magát az államot létében, épségében és alapintézményeiben támadják meg, 2) a polgárok személyisége ellen intézett sértéseket, és 3) a vagyon megtámadásait. De a részletekben nagy az eltérés, mert a büntetéssel sújtott jogsértő cselekvények köre, hogy mennyire terjedjen, azt elméletileg alig lehet biztossággal meghatározni. Ugyancsak a tapasztalat útmutatása szerint határozható meg a büntetés tartalma is. A büntetés az államhatalom által kiszabott oly külső rossz, mely a megzavart jogrend helyreállítását czélozza. Hogy minemű legyen ezen, a büntetést képező rossz, miféle javak s előnyök vonhatók el büntetésből a jogsértőtől, — eme kérdések a népek mindenkori viszonyainak számításba vételével oldhatók meg helyesen.

A büntetés mértéke koronkint s helyenkint változik. Az ész csak azt követeli, hogy a büntetés arányos legyen, vagyis az egyén gonoszságával s az okozott kár nagyságával súlyosbodjék. A büntető hatalom igazságos gyakorlásához tételes büntetőjogi szabályok szükségesek, amelyeket az államhatalom a viszonyok természetéből s az ész által nyilvánuló jogelvekből alkot.

A büntető törvények kettős tartalmúak, egyrészt megjelölik ama cselekvényeket, melyeknek abban hagyását az államhatalom követeli, másrészt meghatározzák a büntetéseket, melyek a törvényellenes tetteket sújtják (büntetőjogi sanctio). A célja is kettős a büntető törvénynek, ugyanis egyfelől óvja

a polgárokat a tiltott cselekvények elkövetésétől, másfelől a bünesetek megtorlásánál zsinórmértékül szolgáló szabályokat nyújt a bírónak. Büntető-törvény nem létében a bírót kellene feljogosítani arra, hogy büntethesse mind ama cselekményeket, amelyeket a jog általános elveinél fogva büntetendőeknek vél. De veszedelmes a polgárok szabadságát a bíró egyéni nézetére bízni, azért a büntető jogszolgáltatás főbiztosítéka a törvényhozó és a végrehajtó hatalom kettéválasztása, amaz a büntetendő cselekményeket megállapítja, emez pedig a konkrét esetben meghatározza, hogy az elkövetett cselekvény valamely büntettnék törvény által megjelölt ismérveit foglalja-e magában és mivel büntettség a törvény alapján. A büntetőtörvény tehát nemcsak azért kell, hogy a polgárok a tiltott cselekvényeket megismerjék, hanem hogy azon jogelv érvényesülhessen, miként a polgár csak akkor büntethető, ha törvénybe ütköző cselekményt követett el (sine lege nulla poena).

II. Magánjog, büntetőjog, közjog.

A magánjog főképen a családi és vagyoni rendet védi, tehát oly cselekvényekre vonatkozik, amelyekhez már a nép jogi meggyőződése szerint bizonyos jogkövetkezmények fűződnek. A törvényhozó feladata e téren abból áll, hogy ama jogkövetkezményeket szentesíti és kényszer által is érvényesíti.

A büntetőjog az életet, a testi épséget és az államrendet védi. A magánjogi és büntetőjogi sérelem közt abban mutatkozik lényeges különbség, hogy a büntetőjogi sérelem által a jogrend kevésbé helyrehozható megtámadást szenved, mint a magánjogi sérelem által. A büntetőjog rendszerének alapelve, hogy minden az állami akaratnak ellenszegülő cselekvény büntetéssel sujtassék, melynek mértékét a bűnösség súlya határozza meg. Ez nehézségbe is ütközik, mert alig lehetséges, hogy a törvényhozó a bűnösség minden bekövetkezhető eseteit előreláthassa. Ez az oka, hogy a büntetőtörvény a gyakorlatban gyakran hézagossá mutatkozik annyiban, hogy bizonyos büntetést érdemlő cselekményeknek felsorolása abból hiányzik, s ennél fogva ilyen cselekmények büntetlenül maradnak.

A magánjog és büntetőjog közti határvonal a térben és időben ingadozó. A térben való ingadozást tüntetik fel ama vitás kérdések, melyek a magánjog végződése és a büntetőjog kezdete iránt merülnek fel (önbiráskodás körüli viták). Az időben való ingadozást tanúsítja az a körülmény, hogy ugyanazon cselekményre előbb magánjogi sanctióval, majd, ha gyakoriakká váltak, büntetőjogival találkozunk, és néha megfordítva is.

A büntetőjog a közjoghoz sorolható, ami ugyan nem azt teszi, hogy a büntetőjog az embernek az államhoz való viszonyával foglalkozik, hanem azt, hogy a bűnös cselekmények megtorlását a közérdek követeli, és erre nézve a szükséges eljárást rendszerint az állam indítja meg.

III. Új irányok.

A sociologia, mely a társadalmi állapotokat és a fejlődés törvényeit kutatja, — a természettudományokat nem nélkülözheti, mivel hasonló jelenségeket mutatnak a nem élő testek, az állatok és az emberek. Ha az esetek számának bizonyos $\frac{1}{10}$ -nál ugyanaz történik, ez sociologikus levezetésnek (igazságnak) megfelel, de büntetőjogi döntésre nem alkalmas, mivel itt minden esetet külön-külön kell vizsgálnunk. A sociologia szabályokat alkot, a büntető bíró pedig éppen a kivételekkel behatóbban foglalkozik. A míg a sociologia a tömeget kutatja, addig a büntetőjog az egyes embert vizsgálja. A sociologia az átlagos embert állítja fel, — amely a valóságban alig található fel, — míg a büntetőjog az embert a maga egyedi valóságában szemlélteti. A büntetőjog pótolja azt, amire a vallás, az erkölcs, a jogérzet és a magánjogi kényszereszközök elégségesek nem voltak. A büntetőjog nem követi sem a determinismust, sem az indeterminismust, hanem segítségül veszi ama tényezőket és emberi ösztönöket, amelyek a rend megszabására alkalmasak. Felhasználja az akaratot, hogy így az embert erkölcsi ellentállásra képessé tegye; de figyelemmel van a deterministikus elemre is, a viszonyok súlyosságára, az akaraterő lazultságára, a kényszerhelyzetre, s így míg a konkrét esetben enyhíti a repressiót, addig a büntetést akkép szabályozza, hogy annak végrehajtásával az akaraterő erősbödjék. Az

államnak iparkodnia kell azok számát növelni, akiknek erejük van a létező viszonyokhoz alkalmazkodni.

A büntetőjog arra van alapítva, hogy a büntetési sanctio és a felelősségre vonás az embereket mások jogainak megsértésétől visszatartja. Ez ezredévek tapasztalata, amiért is a törvényhozó az újabb természettudományi vizsgálódásokra való tekintet nélkül, az eddigi büntetési rendszerhez ragaszkodik.

A deterministák a szabad akarat tanát támadják, azt hozzák fel, hogy az embert a motivumok vezetik, és a motivumok súlyszerinti osztályozását az ember a saját jelleme, intelligentiája, szervezeti dispositiói s egyéb tényező szerint dönti el. Ez általánosságban elfogadható ugyan, de az ember nincs kötve a jelzett tényezőkhöz annyira, hogy ezek az egyéni mérlegelést és ez alapon a választást teljesen kizárnák. Ezek tehát nem oly határozott (abszolút) tényezők, hogy előre lehetne tudni, hogy bizonyos körülmények közt, bizonyos ember mit fog cselekedni.

A természettudományi kutatások eredményeként ma az embernek korlátolt médiumban való mozgását elismerjük. Vannak erők, melyek az ember akaratának szabad érvényesülését gátolják, valami láthatatlan érzet indítja őt a cselekvésre, majd megindul, majd abbahagyja. Ez a mágnesserű erő mégis nem oly nagy, hogy az ember feltétlenül rabja lenne, vagyis annak ellentállhat. Ha a bíró úgy találja, hogy a vádlott nem volt képes ellentállni, akkor felmenti; ha azonban a vádlott nem fejtett ki a körülményekhez képest elégséges önuralmat, akkor elítéli.

Az új iskola hívei azt tartják, hogy vannak oly veszélyes emberek a társadalomban, akikre a repressió olyként súlyosbítható, hogy őket ki kell irtani vagy életfogytig elzárni. Mi azt hisszük, hogy az államnak nem engedhető meg, hogy a társadalom egy részének biztonsága és nyugalma miatt saját polgárai ellen irtóháborút folytasson.

Az ember mint társaságban élő lény érzi a rend szükségét. Ha a rendet, mint a társas létezés feltételét megzavarta, s ha ezért az államhatalom repressióval él ellene: belátja ennek jogosságát s legelőször megnyugvással viseli ezt nemcsak, hanem az államhatalom ilyen beavatkozásának érzete

az embert a rend újabb megsértésétől visszatartja, sőt azt is, a ki bűncselekmény elkövetésére hajlandó volna, bizonyos fokig kötve tartja. Ellenben ha az államhatalom azon egyént is megfosztja nyugalmatól, aki az állami rendet még nem zavarta meg, a polgár jogérzete kikel az államhatalom ellen, amely-nél csak nyers erőszakot lát.

A kriminál anthropologia a társadalmat egy oly nagy testnek képzei, amelynek beteg részeit ki kell választani. Ilyen szempontból tekintve a társadalmat, az egyes embernek alig van értéke. Ha az egyes ember veszélyesnek mutatkozik a többi emberre, azt ki kell irtani. Ez tehát épen ellenkezője a jogi felfogásnak. A jogrendben az egyén céljai felette állanak az összesség céljának; mert az ember csak annyit kénytelen engedni, amennyi az összesség és embertársai létezéséhez feltétlenül szükséges. A szabad mozgásnak ilyen korlátozása-ba az ember megnyugszik, tudatában élven annak, hogy személyének biztonságát kapja cserébe. A hírneves Lombroso által képviselt eme tanok leginkább az abszolút államformába illeszthetők be, ahol is az ilyen fajta repressió gyakorlását a személyes szabadsági tekintetek nem gátolják, példa reá Oroszország-

IV. Subjektivismus és objektivismus.

A büntetőjog fejlődése felszínre hozta azt a kérdést, hogy a bíró a büntető ítélet meghozatalánál a subjektív vagy objektív elemnek hódoljon-e? A régibb büntetőjog az objektivismust nem ismerte. A büntetés kimérésénél az akarat dominált. Ha a bíró bármi módon meggyőződést szerzett arról, hogy a terhelt rossz ember, büntetést szabott reá. Nem kutatta a cselekmény minőségét, amelylyel vádoltak valakit, vajjon az olyan-e, mely büntetésre méltó, hanem ha a gonosz szándékot felfedezte a vádlottban, ha erkölcstelen hajlamúnak ismerte fel őt, — büntetését ki nem kerülte. A laikus ember ma is subjektivista, nem tudja ítélő akaratát pusztán a bűncselekményre irányítani, hanem az etikát veszi segítségül és ily módon az egyén szándékához vagy hajlamához méri a büntetést.

Az objektivismus csak apró léptekkel hódított tért a büntetőjogban. Csak a jelen század második felében sikerült a büntetőjogot objektív irányba

terelni, amikor is a személyes szabadsági jogok biztosítása felszínre került. De a nyolczvanas évek elején Németország szakított az objektivizmusszal és a subjektív irányt kezdte meghonosítani. Különösen Buri Miksáról a jeles német kriminalistáról tudjuk hogy a szakirodalomban képviselte azt az irányt, míg Bismarck oda működött, hogy a német birodalom legfőbb törvényszékének bírái a büntetőjog gyakorlásánál a subjektivismusnak hódoljanak. Ennek következménye lett, hogy most már Németországban az alsóbb bíróságok is a felsőbbek joggyakorlatához alkalmazkodnak, úgy hogy ma a német bírák általában subjektivisták.

A subjektivismus tanai (Buri) szerint a bűnös eredményt létrehozott feltételek közt különbséget nem lehet tenni. A feltétel és ok azonos értékű. Ha bármelyik feltétel vagy ok hiányzott volna, az eredmény be nem áll. Ebből azt következteti Buri, hogy a bűnös eredmény létrehozásán közreműködött valamennyi egyént ugyanazon büntetési tétel szerint kellene sújtani. A közreműködők közt csak annyi a különbség, hogy az egyik a saját dolgának nézi a cselekményt, míg a másik a másénak. A ki a cselekvényt magáénak ismeri, a tettes (*animus auctoris*), a ki más számára cselekszik, kevésbbé felelős, az segéd (*animus socii*).

Az objektivismus tanai szerint a cselekményt létrehozó több feltétel közül az egyik rendszert kimagaslik, t. i. az, amelyik az eredményt előidézte. Ez lesz a *causa*, a mely a tényálladéknak lényegét alkotja, és mely nélkül tulajdonképen a bűncselekmény nem is létesülhet. A többi feltétel olyan, mely az előzmények összességéként nyilvánul. Például lövés a halál beálltának az oka; a puská megöltése, annak más által a helyszínére történt elhozása, a puskának és puskapornak megszerzése, csak feltételek.

A magyar bíróságok csekély kivétellel az objektivismust követik. A büntetőjogi szakirodalom is az objektiv irányban mozog.

V. *Önsegély (önbíráskodás).*

A büntetőjognak egyik fontos kérdését képezi az, hogy mily elbírálás alá veendő ama cselekmény, amely tényleg másnak jogkörébe vág, de

amelyet az egyik fél csak azért követett el, mivel a másik fél is viszont amannak jogát sértette. Ha az egyik fél jogellenes támadása agresszív jellegű, akkor a megtámadott fél a jogos önvédelem alapján a támadást visszanyomhatja. De ha az egyik fél szereplése inkább csak nem tevésre (passivitásra) szorítkozik, pl. lejárt adósság le nem fizetésére, használatra adott tárgy vissza nem szolgáltatására stb. ez esetekben a büntetőjogi jogos védelem ki van zárva, és előáll a magánjogi jogos védelem köre.

A magyar jogállapot szerint az önsegély körébe sorolható: a bérbeadót illető törvényes zálogjog, a magyar váltó- és kereskedelmi törvényekben meghatározott zálog- és megtartási jogok, úgy az erdő-, vadászati, és mezőrendőrségi törvényben körülírt záloglási jogok.

VI. Büntetendő cselekmény.

Büntetendő a tételes törvény szerint az olyan cselekmény vagy mulasztás, amelyet az államhatalom büntetéssel sújt. A büntetendő cselekmény mint delictum nemcsak a magánjogi jogsértéstől, hanem egyéb büntetéssel sújtható cselekményektől is különbözik. Ilyenek a vallás és erkölcs törvényeibe ütköző cselekmények, a hivatali köteleességek megszegéseit tárgyazó fegyelmi vétségek, a polgári bíróságok által észlelt és büntethető különös törvényesegések, végül azok a rendzavarások, melyek által az eljáró bíróság vagy hatóság tekintélye sértetik. Mindezek büntetéseket vonnak ugyan maguk után, de ezek a büntetések nem kriminális büntetések, mert ezeket sem bűnvádi eljárás nem előzi meg, sem a kiszabott pénzbírságok szabadságvesztéssel nem helyettesíthetők.

A büntetendő cselekmény meghatározott ténybeli és jogi elemekből van alkotva. Ezek együttevége képezik a delictum tényálladékát. Ez tehát amaz ismérvek összege, amelyet a törvény a delictum fogalmául felállít. A tényálladék alkotó elemei: a delictum alanya, tárgya, eszköze és bűncselekménye.

A büntetendő cselekmény alanya csak az ember lehet. A jogi személy helyett azon phisikai személy bűnhődik, aki nevében cselekedett. A cselekvő alanytól különbözik a delictum passiv alanya.

Ez csak egyenesen a személy ellen irányuló cselekményeknél fordul elő, pl. az élet és testi épség, a személyes szabadság ellen elkövetett bűntettek és vétségek.

A büntetendő cselekmény tárgyai a büntetőtörvény által oltalmazott javak. Ha a delictum tényálladáshoz phisikai tárgy szükséges, ennek olyannak kell lennie, hogy rajta a delictum végrehajtható legyen, és személyes, vagyis jogi jelentőséggel is bírjon. Mert phisikailag alkalmatlan tárgy, pl. a hulla, vagy jogot nem képviselő testi dolog, pl. az uratlan, elhagyott dolog, — nem lehetnek tárgyai a delictumnak. Vannak azonban oly büntetendő cselekmények, amelyeknek hiányzik a látható phisikai tárgyük. Ilyeneknél maga a jog képezi a delictum tárgyát. Látható ez a magánbűncselekményeknél, milyenek a becsület, élet, testi épség, személyes szabadság és vagyon elleni büntetendő cselekmények, ezeknél a jogsértés tárgya a sértett személy magánjoga, az állam pedig csak annyiban van sértve, amennyiben minden jogot ez véd.

A büntetendő cselekményhez használt eszközök vagy az emberrel vele született, vagy mesterséges eszközök. A természetes eszközök, pl. az ember keze, lába, foga stb., a mesterséges eszközök, pl. a kés, fejsze, fegyver stb. sőt a tettes által felhasznált állat is.

Az eszközök lehetnek alkalmasak és alkalmatlanok. Az alkalmatlanok vagy általában, vagy csak viszonylag alkalmatlanok. Az előbbiekkel nem lehet delictumot elkövetni, az utóbbiak csak bizonyos concret esetekben alkalmazhatók.

Midőn az alany egy alkalmas eszközzel sérti a büntető törvény által védett tárgyat: származik a bűncselekmény. A bűncselekménynek belső és külső elemei vannak. Külső eleme az elkövetési cselekedet, belső eleme az egyén akarata és ennek viszonya az eredményhez.

Az elkövetési cselekedet az egyénnek külső mozgása. Minden büntetendő cselekménynél meghatározandó az elkövetési cselekedet; csak ennek ismerete mellett mondható meg, forog-e fenn büntetendő cselekmény vagy sem, s hogy a közreműködők közül melyik társtettes, s melyik bünséged, pl. a rablásnál elkövetési cselekedet az idegen ingó dolognak „erőszakkal vagy fenyegetéssel való elvétele.”

Az elkövetési cselekedet lényegéhez tartozik a cselekvő személy szabad akarata is. Ha az történt, amit a tettes akart, úgy a cselekmény szándékos. Ha azonban a bekövetkezett eredmény nem a tettes akaratkifolyása volt, — úgy a büntethetőség csak az esetben állhat fenn, ha a tettes a köteles gondosságot és kellő elővigyázatot elmulasztotta, amikor is a gondatlanság (culpa) fogja terhelni. Tehát a dolus vagy culpa szükséges a cselekmény beszámításához. Ezeket kizárja a külső vagy benső kényszer és a ténybeli tévedés. A dolosus vagy culposus cselekvés által előidézett változás a büntetendő cselekmény eredménye.

VII. A büntetőtörvénykönyv létrejövele és ezt megelőző codificationalis munkálatok.

A büntetőtörvénykönyv hiányát már a XVII. században érezték Magyarországon. Ennek tulajdonítható a III. Ferdinánd által kiadott „Praxis criminalis“, mely sokáig szolgált bíróságainknak vezérfonalul. Azután az 1715. évben kiküldött országos bizottság, majd III. Károly királyunknak 1726-ban a vármegyékhez intézett rendelete a büntetőtörvények kidolgozása iránt, végre Mária Terézia által 1752. évben a helytartótanács útján kiküldött bizottság szintén büntetőtörvény szerkesztésével volt megbízva. De mindeme törekvések meddők maradtak.

II. József 1787. évben egy büntetőtörvénykönyvet hirdetett ki, de azt 1790. évben ismét hatályon kívül helyezte, amikor is az országgyűlés egy választmányt küldött ki a büntetőtörvénykönyv kidolgozására, de a közbejött viszonyok a munkálatokat megakadályozván, újabb választmányt küldetett ki 1827. évben, mely az előbbi választmány munkálatainak nyomán haladt volna, de hasonló sorsra jutott. Végre az 1840. évi országgyűlés jeles jogászokból állott országos választmányt küldött ki a büntetőtörvénykönyv szerkesztésére, melynek azután sikerült a hírneves 1843. évi büntetőtörvényjavaslatot létrehozni, de törvénynyé ez sem válhatott az országgyűlés két táblája között felmerült eltérő vélemények miatt. Ezután 1867. évig mi sem történt s illetve nem is történhetett. Ekkor Horváth Boldizsár

igazságügyminister az 1843-iki javaslat átdolgozására egy bizottságot nevezett ki, mely feladatát el is végezte, de az igazságügyminister azt kielégítőnek nem találván, egy új törvényjavaslatot készített, de ezt sem fogadta el. Végre 1870. évben az igazságügyminister Csemegi Károly államtitkárt bízta meg a büntetőtörvénykönyv szerkesztésével, aki az első tervezetet 1873. évben elkészítette, s ezt Pauler igazságügyminister a képviselőházban bemutatta, de azt az országgyűlés le nem tárgyalhatta, ami szükségessé tette, hogy Csemegi javaslatát újra átdolgozza, s az újra átdolgozott törvényjavaslatot azután Perczel Béla igazságügyminister ismét betérjesztette a képviselőháznak 1875. évben, ezen országgyűlési ciklusban a javaslat törvényté lett s az 1878. évi V. törvénycikkbe foglaltatott és 1880. szeptember 1-én életbe lépett.

A magyar büntető-törvénykönyv a büntettekéről és vétségekről. *)

I. RÉSZ.

Általános határozatok.

I. Fejezet.

1. Jogforrás.

Jogforrás csak a törvény, más tényező bármely cselekményt büntetté vagy vétséggé nem nyilváníthat. Amíg az egyén cselekménye a büntetőtörvényt nem sérti, a bíró nem járhat el. Nulla poena sine lege. Nulla poena sine crimine. A BTK. ezt határozottan kimondja az 1. §-ban így: „Büntettet vagy vétséget csak azon cselekmény képez, melyet a törvény annak nyilvánít.“ A tudomány maga is csak továbbfejtje a törvény anyagát, különösen ott, ahol a törvény nem írja körül, mit akar, hanem csak jelez, pl. a 70. §-ban (tettesek), vagy ahol a BTK. különös részében a bűncselekmény definitiója egészen elmarad, pl. a párviadalnál, a házasságtörésnél.

*) Rövidítve BTK.-vel jelezni fogjuk.

2. A büntetőtörvény visszaható ereje.

A magánjogban az anyagi törvénynek nincs visszaható ereje. A büntetőjogban meg kell különböztetnünk a régibb és az új törvényt. Ha az új törvény szigorúbb az előbbinél, úgy visszaható ereje nincs az előbb elkövetett cselekményekre nézve. Ellenben ha az új törvény enyhébb a réginél, úgy az új törvénynek visszaható ereje van, a régibb törvény hatálya alatt elkövetett, de az új törvény uralma alatt elítélés alá kerülő cselekményekre nézve. (BTK. 2. §.)

3. Idő- és pénzszaítás.

Az időszámitásnak két módját, t. i. a naturális computatiót és a naptárit különböztetjük meg. Az első a helyes és igazságos, mert ezen számitás szerint a január 1-én egy havi szabadságvesztésbüntetését megkezdő egyén ugyanannyit ülne, mint a február 1-én megkezdő egyén. De a BTK. a könnyebb számitásra és a tévedések kikerülésére tekintettel a naptári számitást fogadta el. Tehát egy nap 24 órával, egy hét 7 nappal, a hó és az év pedig a naptár szerint számitandó. (BTK. 3. §.)

A pénzbüntetések, a kártérítések és az egyes bűncselekményeket minősítő pénzüsszegek folyó értékben értendők.

II. Fejezet.

1. A BTK. hatálya terület és személyek tekintetében.

A magyar BTK hatálya a magyar állam egész területére kiterjed, Horvát- és Szlavonországok kivételével.

A területiség elvénél fogva a BTK. hatályának területén úgy a magyar honosok mint a külföldiek által elkövetett bűntettek és vétségek a BTK. szerint büntetettek. A horvátországi illetőségűek is magyar honosok. (BTK. 5. és 6. §§.)

Ha egyik törvény területén az elkövetés, a másik törvény területén az elítélés történt, meg kell különböztetnünk a közönséges és a politikai bűncselekményeket. Ha a külföldi közönséges bűncselekményt követ el és Magyarországra szökik, az itteni törvények

szerint fog büntettetni, ha ezek enyhébbek a saját államának törvényeinél. Ha viszont a magyar honos követ el külföldön bűncselekményt és hazamenekül, az enyhébbik törvény alkalmaztatik. (BTK. 7. §.)

A politikai jellegű bűncselekmények (felségsértés, a király és a királyi ház tagjainak bántalmazása, a király megsértése, a hűtlenség, lázadás) és a pénzhamisítás eseteiben akár kül- akár belföldön, akár külföldi, akár magyar honos követte el a cselekményt, a magyar törvény lesz alkalmazandó. (BTK. 8. §.)

A büntetőjog és bűnvádi eljárás alapelve, hogy ugyanazon cselekményért nem szabad kétszer büntetést mérni, és ugyanazon cselekmény tárgyában nem szabad kétszer bűnvádi eljárást indítani. Non bis in idem. Ezen általános szabály azonban csak a közönséges bűncselekményeknél van betartva némi kivétellel, ellenben a politikai bűncselekményeknél és a pénzhamisításnál jó részben mellőztetik.

2. A kiadatás.

A magyar állam kiaoja a külföldi büntettest, ha azon állam, amelynek területén a cselekmény elkövetetett, a fenálló „viszonosság“ vagy szerződés alapján a kiadatást kéri. Magyarország viszonosságban áll: Ausztriával, Németországgal és Romániával. Kiadatási szerződésünk van: Francia-, Olasz-, Svéd-, Norvég-, Orosz-, Angol-, Szerb-, Spanyolországgal, Hollandiával, Belgiummal, Luxemburggal, Montenegróval, Észak-amerikával, Brasiliával, Monakóval és Sweiczczal.

A szerződések a súlyosabb bűncselekményeket sorolják fel mint olyanokat, amelyek miatt kiadatásnak lehet helye. Kihágások miatt kiadatásnak nincs helye.

Magyar honos más államnak soha sem adható ki, még Ausztriának sem. Az osztrák honosok is külföldieknek tekintetnek, de csak saját államhatóságuknak adható ki. A horvátországi illetőségű egyén sem a külföldi államnak, sem saját horvát bíróságának nem adatik ki. (BTK. 17. §.)

A politikai büntettesek menedékjogot élveznek, más államnak ki nem adható.

3. Külföldi ítélet.

A területiség elvéből következik, hogy a külföldi állam hatósága által hozott büntető ítélet nálunk nem hajtható végre. (BTK. 18. §.)

4. Mentelmi jog.

Az országgyűlés tagjainak mentelmi joga a területiség elvének egy kivétele. A mentelmi jog kettős, egyik az országgyűlésen elmondott beszédeket kiveszi a büntetőjogi felelősség alól, a másik az országgyűlés tagja elleni bünvádi eljárás megindítását az országgyűlés illető házának engedélyétől teszi függővé. Ezen mentelmi jogot csak a gyakorlat és képviselőházi határozat írják körül. (BTK. 19. §.)

III. Fejezet.

A büntetések.

1. Halálbüntetés és végrehajtása.

A halálbüntetés nem illeszthető be a mai büntetési rendszerbe, mert nem bír ama tulajdonságokkal, amelyekkel egy célszerű büntetési eszköznek bírnia kell. A tapasztalat mutatja, hogy az egyes államokban megszüntetett halálbüntetés, az előbb halállal büntetett cselekmények számát nem szaporította, ami annak bizonyosága, hogy a halálbüntetés nem riasztotta vissza a tetteseket. A legerősebb érv a halálbüntetés ellen, hogy helyrehozhatlan, vagyis ha végrehajtatott, többé az esetleges bírói tévedést javítani nem lehet, ami épen a többi büntetés-nemeknél lehetséges. (BTK. 20. §.)

A halálbüntetés végrehajtásának régibb módjai voltak: a kerékbe törés, felnégyelés, tűzhalál, vízbefojtás, akasztás, bárd általi kivégzés stb.

A BTK. ma halálbüntetésként a kötél általi halált (akasztófa) rendeli. A kivégzés nálunk zárt udvarban történik és a hivatalos közegeken kívül legalább 10 tanu, mint bizalmi férfi jelenlétében történik. A kivégzés előtt az elítélthez csak hozzátartozói mehetnek be. (BTK. 21. §.)

2. Maximum és minimum a szabadságvesztés- és pénzbüntetésnél, pénzbüntetések hováfordítása.

A fegyházbüntetés vagy határozott tartamú vagy éltfogytig tart. A határozott tartamúnak maximuma 15 év, és minimuma 2 év. A börtönbüntetés leg-

hosszabb tartama 10 év, a legrövidebb 6 hó. A fogháznál leghosszabb 5 év, legrövidebb tartam 1 nap.

Az államfogházbüntetés 15 évig terjedhet és 1 napnál rövidebb nem lehet. (BTK. 22–25. §§.)

A pénzbüntetés 4000 frt. összegig szabható ki, de 1 forintnál kevesebb nem lehet. (BTK. 26. §.)

A pénzbüntetések az 1892. évi XXVII. t.-cz. rendelkezéséhez képest mint „büntetés-pénzek országos alapja“ kezeltetnek és a felmerülő szükség- és célszerűséghez képest letartóztatási- és javítóintézeti építkezésekre, úgy rabsegélyezési célokra vannak szárvna, de tényleg a rabsegélyezésre elenyészően kevés fordítatik. (BTK. 27. §.)

3. Szabadságbüntetési rendszerek.

Csak a mult század végén kezdtek a szabadságvesztés büntetést bizonyos rendszer szerint végrehajtani. Első volt e téren Angolország, ahol is John Howard (†. 1790.) volt az úttörő a börtönjavító eszméivel, melyek erős mozgalmat idéztek elő. Innen Amerika felé szivárogtak át a fogházjavítási törekvések. Itt keletkezett azután az úgynevezett philadelphiai magánzárkarendszer, mely nem vált be, s utána behozták az auburnei hallgató rendszert, mely az annál szigorúan ellenőrzött beszélési tilalom által vált nevezetessé.

Miután Amerika a magánzárkarendszerrel felhagyott, Európa kezdte azt meghonosítani börtöneiben. Előljárt Angolország e téren való kísérleteivel, olyképen, hogy a magánzárás időtartamát megrövidítette vagyis, a rabok elkülönítését csak a büntetési idő kezdetét képező első stadiumban eszközölte, a többi stadiumokat fokozatosan enyhébbé tette, hogy a szabadság felé átmenetet létesítsen. Így fejlődött lassan ki a híressé vált úgynevezett „írrendszer“, melyet a continens összes államai meghonosítottak. Ezen vegyes fokozati rendszert fogadta el büntetőtörvényünk is, mely tekintettel a büntettek javításának szempontjára, különösen célszerűnek mondható, amennyiben a magánzárás, közös munka, közvetítő intézet és a feltételes szabadságrabocsátás fokozatos és óvatos alkalmazása által legbiztosabb alapot képez arra, hogy az elítélt bűnös visszanyerendő szabadságának használatára, az előkészítés iskoláján mintegy keresztül menjen.

4. Fegyház, börtön, fogház, államfogház.

A fegyházban letartóztatott „fegyencz“ a kiszabott munkát tartozik végezni és fegyenczruhát viselni. A munkájáért azonban bizonyos feltételek mellett, a munkadíjként elszámolt pénzüsszegeből őt bizonyos hányadrész megilleti, ez javára elkönnyveltetik s kiszabadulásakor részére kifizettetik.

A fegyencz büntetésének kezdetén magánzárkába helyeztetik (éjjel és nappal), ahol 1 évig marad, kivéve ha 3 évnél rövidebb időre van elítélve, mely esetben büntetési tartamának $\frac{1}{3}$ -adrészét tölti csak magánelzárásban. Ezen magánelzárásnak ilyen tartamú végrehajtása azonban jelenleg csak a soproni, nagyenyedi, illavai és váczyi fegyházakban lehetséges megközelítőleg, míg a szamosújvári, Mária-nostrai (női) és lipótvári fegyházakban a magánzárkák kisebb száma miatt csak tetemesen megrövidített idő fordítható a magánelzárásra. A magánelzárás stadiuma után a fegyenczek nappal közös munkatermekben dolgoznak, éjjelre pedig ismét magánzárkákba volnának helyezendők, ami azonban csak a soproni és részben a nagyenyedi fegyházban történhetik meg, a többiekben a fegyenczek közös szobákban hálnak. A szabad levegőn naponként egy órát sétálnak.

A börtönben letartóztatott „rabok“ a meghatározott munkanemek közül szabadon választhatnak, ami azonban a gyakorlatban alig érvényesül. A szabad levegőn naponként 2 órát töltenek. Ezek volnának a különbségek a fegyház és börtön végrehajtási szabályai közt. Egyebekben — eltekintve a börtön és fegyházbüntetés végrehajtási utasításokban foglalt kedvezményektől, melyek a rabok részére előnyösebbek — a börtön hasonló a fegyházhoz. Különben is kerületi börtönünk csak egy van, Szegeden.

A fogházban elhelyezett „foglyok“ csak egy évnél hosszabb büntetésnél kerülnek magánelzárás alá. Ezeket a bíróság a munka alól felmentheti és a saját élelmezést is megengedheti. A járásbíróság által elítélt foglyok kivánságukra magukat élelmezhetik és ilyen kedvezményben részesítheti a törvényszék által elítélt foglyokat a fogház fegyületével megbízott kir. ügyész is, büntetésük tartamának utolsó két harmada alatt. Vannak törvényszéki és járásbírósági fogházak.

Az államfogházban elhelyezett „államfogyok” saját ruhájukat viselik, önmagukat élelmezhetik, de ha erre nem képesek, akkor az állam által az államfogház székhelyén levő börtön (fegyház) kórházi élelmezésében részesíttetnek. Az államfogház viszonyainak megfelelő munkával tetszés szerint foglalkozhatnak, könyveket, hírlapokat olvashatnak. A hozzájuk intézett leveleket felbontatlanul veszik, de az általuk írottak a fogházi igazgatóság által ellenőriztetnek. Külön szobákban helyeztetnek el, és naponkint 2 órát sétálnak a fogház udvarán. Jelenleg Szegeden és Váczon van ilyen államfogház, de most az államfogházra ítélték kérelmükre, bármely törvényszéki fogházban kitölthetik büntetésüket, ahol szintén önmagukat élelmezhetik vagy a beteg fogyok részére előírt élelmezésben részesülnek.

5. *Közvetítő intézet. Javító intézet.*

A közvetítő intézet a büntető rendszer azon czéljára szolgál, hogy átmenet legyen a fegyházból a szabad életbe. A közvetítő intézet nálunk mezős és kertigazdasággal foglalkoztatja lakóit.

A közvetítő intézetbe azon feygyenczek és rabok helyeztetnek el, akik legalább 3 évi fegyházbüntetésre vagy börtönre lévén elítélve, ebből kétharmadrészt kitöltötték jó viselettel és szorgalommal. A törvény eme intézkedése azonban a gyakorlatban csak azon feygházak lakóira alkalmaztik, amelyek mellett közvetítő intézet létezik, ilyenek a lipótvári, vácsi feygházak, a többi feygházakból csakis a 3 évnél hosszabb időre elítélt feygyenczek kerülhetnek a kis-hartai közvetítő intézetbe. Ugyanis a két előbb nevezett közvetítő intézeten kívül még Kis-Hartán létezik egy közvetítő intézet, mely minden feygháztól távol esik s mezőgazdaság folytatására van berendezve. Ezen intézetekben a feygyencz felügyelet alatt ugyan, de szabadon foglalkozik csoportokban a mezőgazdaság és kertészet teendőivel. Mintegy próbául tétetik ki a végett, hogy a feltételes szabadságra beléhelyezett bizalomnak meg fog-e tudni felelni. Ha ezen előkészületi idő alatt a feygyenc jól viselte magát, tudott magán uralkodni, a kínálkozó szökési alkalmakkal szemben megbízhatóságot tanusított: akkor a feltételes szabadságra érdemet szerez. Meg kell még említeni, hogy az életfogytiglani feygházra

ítéltek is, büntetésük 10-ik évének kitöltése után a közvetítő intézetbe juthatnak.

A javító intézet a modern büntetési rendszerekben a végezt foglal helyet, hogy ezekben a legfiatalabb korú egyének, kik az erkölcsi romlás útján vannak, még jókor a társadalomnak megmenthetőek legyenek bizonyos rendszeres, kényszerű pótnvelés által. A javító intézet tulajdonképen nem büntető, hanem inkább nevelő intézet. Az ide elhelyezett fiatalok az addig nélkülözött megfelelő nevelésben részesülnek s egyidejűleg valamely az intézetben berendezett iparágban kiképeztetnek s azután a szabad életben mesterekhez adatk az intézeti igazgatóság által. A javító intézetbe való befogadás bírósági intézkedés alapján, a szülők (törvényes képviselők) és gyámhatóságok kérelmére történhetik. Eddig 4 javító intézetünk van: Aszódon, Kolozsvárt, Székesfehérvárott és Rákospalotán. Az utóbbi leányok részére van berendezve.

6. *Feltételes szabadonbocsátás.*

A feltételes szabadságra bocsátás a progressiv büntetési rendszernek egyik fontos részletét képezi. Hozzánk ezen intézmény Angolországból jutott, és feltaláljuk több európai államban. A fegyházakban és börtönökben a feltételes szabadsághoz fűzött remény számbavehető fegyelmező eszköz. Az a tudat, hogy jó viselet és szorgalom hamarabb elérhető szabadsághoz segít: ösztönzi a rabot és a letartóztatási intézet igazgatóságának lényeges eszköz szolgál a fegyelem fentartására. Feltételesen szabadságra bocsáthatók a fegyházra, vagy egy évet meghaladó börtönre, fogházra és államfogházra ítélt egyének ha jó viselettel büntetésük háromnegyed részét már kitöltötték, az életfogytiglani fegyházra ítélték pedig, ha 15 évet kiállottak.

A külföldiek és a vagyon elleni bűntettekben vagy vétségekben visszaesők a feltételes szabadságban nem részesíthetők. A BTK. életbe léptének évében 1880—81-ben 828 egyén bocsáttatott feltételes szabadságra, azóta folyton szaporodott a szabadságoltak száma, úgy hogy 1891. évben már megkezszerződött vagyis 1660-at tett ki azoknak száma.

Utaltunk már arra a körülményre, hogy csak 3 közvetítő intézetünk van, ez pedig kevés, mindazon

elitéltek befogadására, akik a közvetítő intézetbe való elhelyezésre a törvény értelmében jogosultsággal bírnának. Ez okból a feltételes szabadonbocsátása a letartóztatottak legnagyobb részének a fegyházakból és kerületi börtönből történik, lévén a 3 közvetítő intézetben csak 200 egyénnek helye.

A feltételes szabadságra bocsátott egyén büntetésének kitöltéséig rendőri felügyelet alatt áll, e végből a tartózkodásra kijelölt község előljárósága erről értesítetik. Ha a feltételesen szabadon bocsátott egyén ezen idő alatt büntetendő cselekményt vagy bármily rendőri kihágást követ el: feltételes szabadságát az igazságügyminiszter visszavonja s megszakított büntetésének folytatása végett visszakísértetik az elhagyott letartóztatási intézetbe (BTK. 48—52. §§.)

7. Pénzbüntetés.

A BTK. rendelkezéséhez képest a pénzbüntetés lehet főbüntetés, mikor egyedül — és lehet mellékbüntetés, ha más büntetéssel kapcsolatosan szabatik ki. A büntetőjog egyik alaptétele szerint a büntetett halála megszűnteti ugyan a további büntető eljárást, mégis a vádlott életében jogerősen kiszabott pénzbüntetés végrehajtható a magyar törvény szerint. A BTK. 53. §. szerint 1 - 10 frtnyi pénzösszeg helyett 1 napi fegyház (börtön, fogház) számítható, tehát a bíró belátására van bízva, hogy a pénzbüntetés be nem hajthatása esetére vagylagos szabadságvesztés büntetésként, hány forintjával számíton egy napot. Természetesen a bíróság akkor fog helyesen eljárni, ha a pénzbüntetés átváltoztatásánál az egyénnek vagyoni és kereseti viszonyaihoz fogja mérni a letartóztatással helyettesítendő pénzt, pl. oly nap-számosnál, aki legfőlebb 1 frtot kereshet naponkint, nem számíthat egy napi fogházat 10 frttal. (BTK. 53. §. 1. p.)

A főbüntetésül kiszabott pénzbüntetést helyettesítő szabadságvesztés büntetés tartama hat hónapot — ha pedig az mellékbüntetésül szabott ki, 3 hónapot nem haladhat túl.

A főbüntetésül alkalmazott pénzbüntetés fogházra, mint mellékbüntetés pedig oly szabadságvesztésre változtatandó át, amelyre a vádlott főbüntetésként elítéltetett. Ha több rendbeli pénzbüntetés lesz átváltoztatandó, akkor annak tartama a 6 s illetve

3 hónap kétszeresét nem haladhatja túl. Életfogytig vagy 15 évig tartó fegyház vagy 15 évig tartó államfogházbüntetés esetében a pénzbüntetés szabadságvesztéssé nem változtatható át. (BTK. 53. §. 2. p.) Ez magában álló eset, hol a pénzbüntetést a BTK. elengedi vagyis az absorptiót elismeri. A pénzbüntetés mindig egyéenkint és nem egyetemlegesen szabatik ki. Arra nézve, hogy a pénzbüntetést az elítélt helyett más is ki ne fizethesse, — nincs tilalom, de ez tekintettel a könnyű kijátszásra, czéltalan is volna. A pénzbüntetésnek részletekben való lefizethetését törvény vagy rendelet nem szabályozza ugyan, de azért a gyakorlatban néhol az ügyészségek, másutt a főügyészségek azt engedélyezni szokták indokolt esetekben.

8. *Mellékbüntetések.*

A pénzbüntetésről, mint mellékbüntetésről szoltunk, itt az u. n. becsületbeli büntetéseket, a hivatalvesztést és a politikai jogok felfüggesztését fogjuk ismertetni. A francia törvény még ismeri az infamiát, de újabban a rehabilitatiót is, míg a német büntető-törvény a fegyházbüntetéshez bizonyos becsületbeli következményt csatol, poena diffamae. Rehabilitációnak helyt nem ad. A magyar BTK. szerint nem a poena, hanem a factum diffamat, tehát a cselekmény vonja maga után a következményt. És ezen nem „becsületbeli“-nek tekintendő következményt nem életfogytig, hanem maximum és minimum szerint meghatározott időtartamban határozza meg.

A törvény szerint kiszabandó mellékbüntetés csak azon esetekben mellőzhető, amelyekben a főbüntetés 6 havi fogházat vagy államfogházat nem halad felől és amelyekben a főbüntetés pénzbüntetésből áll. (BTK. 54. §.)

Az elítélt a szabadságvesztés tartamára hivatalától és a politikai jogok gyakorlatától a törvény erejénél fogva fel van függesztve, de a hivatalvesztésre ítélt egyén a bíró által kiszabott időre elveszti hivatalviselési képességét is, de nem lehet ügyvéd, közjegyző, nyilv. tanár vagy tanító, gyám, gondnok és elveszti czímeit, rendjeleit. (BTK. 55. §.)

A mellékbüntetés vétségnél 1–3 évig, büntettnél 3–10 évig terjedhet és a szabadságvesztésbüntetés befejezésétől vagy annak elévülésétől számíttatik és

az életfogytiglani fegyházbüntetésnél is kimondandó, tekintettel feltételes szabadság lehetőségére, amikor is a mellékbüntetés végrehajtható.

A lelkészek s a felekezeti tanárok és tanítók nem közhivatalnokok a BTK. értelmében, tehát ezeket az állami bíróság állásuktól meg nem foszthatja.

Ha a hivatalvesztésre ítélt egyén valamely hivatalra kineveztetik a törvény és birói ítélet ellenére, — ezen cselekmény semmiféle sanctio alá nem esik.

A mellékbüntetés — a pénzbüntetés kivételével — nem évül el, míg a főbüntetés elévül.

A törvény a vagyoni büncselekményeket sújtja leginkább mellékbüntetéssel, míg az élet elleni büncselekményeknél egyedül a hivatalvesztést, a testi sértéseknél még ezt sem mondja ki.

A törvény a gondatlanságból okozott emberölés és -súlyos testi sértés eseteiben megengedi a bírónak, hogy az elítéltet azon hivatás vagy foglalkozás gyakorlásától végképen vagy határozott időre eltilthassa és a gyakorlat ismét megkezdését újabb vizsgálatról vagy a kellő képzettség megszerzését igazoló bizonyítéktól tehesse függővé. A törvény eme rendelkezése különösen az orvosokat, bábákat, gyógyszerészeket, mérnököket, gépészeket és egyéb technikusokat illeti. (BTK. 56–60. §§.)

A bűnösség kimondásának következménye, hogy a büncselekmény által létrehozott vagy annak elkövetésére használt tárgyak — ha a tettes vagy részes tulajdonai — elkobzandók. Ilyenek az ölésre vagy testi sértésre használt kés, fegyver, a betörési eszközök, párbajpisztolyok stb.

A nyomtatványok elkobzására nézve a BTK. külön intézkedik, olyképen, hogy a nyomtatványok elkobozhatók és megsemmisíthetők azon esetre is, ha a bűnvádi eljárás senki ellen sem indíthatatik meg, természetesen ez csak a külföldről ide behozott sajtótermékekre vonatkozhatik, amidőn itt sem a szerző sem a nyomdász felelősségre nem vonható, de az állam érdeke megköveteli a veszélyesnek felismert nyomtatvány megsemmisítését. (BTK. 61–63. §§.)

A mellékbüntetések közé tartozik a külföldieknek az országból való kiutasítása is. De ez csak büntett miatt mondható ki. (BTK. 64. §.)

IV. Fejezet.

Kísérlet.

1. *Előkészületi cselekmények.*

Előkészületi cselekmény az, amely a bűncselekmény véghezvitelére irányult ugyan, de a véghezvitel általa még megkezdve nincs. Pl. a tolvajkulcsok, a fegyver beszerzése a rabláshoz vagy emberöléshez, idegen kézírás beszerzése az okirat hamisításhoz. Az előkészületi cselekmények rendszerint büntetlenek, kivételt tesz a magyar BTK. a felségsértésnél, a hűtlenségnél (haza ellen) és a lázadásnál.

Az előkészületi cselekmények büntetlensége abban leli indokát, hogy ebben a stadiumban az akaratelhatározás még laza, úgy hogy biztosan nem lehet következtetni azon cselekmény elkövetésére, amelyre azok előkészítésül szolgáltak. De nem is lehet tudni, hogy mily bűncselekmény célzóztatott. Meg is változhatik az elhatározás a cselekmény véghezviteléig. Az előkészületi cselekmény nem is jogsértő másokra nézve, mert az illető nem lépi túl az előkészület által saját jogterületét. De legfőképen a személyes szabadság védelme indokolja az előkészületi cselekmény nem büntetését, mivel esetben a bíró könnyen ki volna téve oly eshetőségek, hogy oly cselekményt büntetne, amely nem volt bűnös célzatú.

2. *Kísérlet.*

A kísérlet azon cselekmény, amelylyel a szándékolt büntett vagy vétség véghezvitele megkezdett. A véghezvitel pedig ott kezdődik, ahol a tettes a tényálladék valamely részét létrehozza.

Ha valakit álkulcsal való kinyitásnál rajtakapnak, és az gyilkolni akart, — nem büntethető, mivel csak előkészületi cselekményt végzett, míg ha lopni akart, kísérletért lesz büntetve, mivel az álkulcsal való kinyitás már tényálladékí elemét képezi a minősített lopásnak.

Az eszköz lehet alkalmas és alkalmatlan. Az utóbbi lehet ismét relative és absolute alkalmatlan. Absolute alkalmatlan azon eszköz, amely sehogy

sem vezethet eredményre, pl. mérgeknek vélt ártalmatlan fű. Relative alkalmatlan azon eszköz, amely csak a körülmények folytán vált alkalmatlanná, pl. a szükségesnél kevesebb adag a mérgeből. Az absolute alkalmatlan eszközzel való megkísérlés az objektivismus tanai szerint nem büntetendő, mivel vele a cselekmény nem hajtható végre, tehát a cselekmény nem veszélyes. Ezzel szemben a subjektivismus tanai az ily megkísérlést is büntetendőnek tartják, azon alapon, hogy a tettes gonosz szándékát kimutatta, s hogy terve nem sikerült, — az neki előnyére nem válhat. A relativ alkalmatlan eszközre nézve az objektivismus tanai szabályt nem állítanak, a concret esetekben a bíró belátására van bízva annak megállapítása, vajjon a veszélyeztetés oly nagy volt-e, mely a bűnösséget indokolja. A subjektiv iskola mindig büntetést szab.

Ugyanezen szabályok alkalmazhatók, ha a megtámadott tárgy relative vagy absolute alkalmatlan. Pl. egy hulla megölésre, vagy egy üres Wertheim-szekrény pénzlopásra, absolute alkalmatlan tárgyak.

A BTK. szerint minden büntett kísérlete büntetendő, míg a vétségek közül csak: a vallás és ennek szabad gyakorlása elleni vétség, (190. §.), a pénzhamisítás (204. 207. 209. §§.), közegészség elleni vétségek (316. §.), lopás (339. §.), zsarolás (350. 352. §§.), ingó vagyronrongálás (418. §.), marhavész elleni rendszabályok megsértése (446. §.), és hivatali hatalommal való visszaélés (471. 476. §§.).

A vétségek kísérletének rendszerinti büntetlenségét a cselekmények csekély súlya indokolja, de a jogrend fentartása sem követeli az ilyen enyhébb cselekmények üldözését. Minima non curat praetor. (BTK. 65. §.)

A kísérlet csak szándékos lehet. Gondatlanság és kísérlet egymást kizáró fogalmak. A culposus cselekmények és azok, amelyeknél a dolus az enyhébb cselekményre van irányozva, de a culpa a súlyosabb eredményt hozta létre, — a kísérletet kizárják. Ez utóbbiakra példa a BTK. 306. és 307. §§.-ban körülírt, halált okozott testi sértés.

3. A kísérlet büntetése.

Régibb időben az a felfogás uralkodott, hogy a kísérlet úgy büntetendő, mint a befejezett bűn-

cselekmény. Az újabb büntető törvénykönyvek már a befejezett bűncselekmény büntetésének bizonyos hányadrészében határozzák meg a kísérlet büntetését. A magyar BTK. nem fogadta el a quótaszerű meghatározást, hanem csak annyit mond, hogy a kísérlet enyhébben büntetendő, mint a véghezvitt büntett vagy vétség. Hogy mennyivel enyhébben, az már a gyakorlatban úgy alkalmaztatik, hogy minél távolabb áll a tettes cselekvése a befejezéstől, annál enyhébb a büntetés. A mi a kísérleti minimumot illeti, a törvény szerint a kísérlet büntetése a véghezvitt büntetetre vagy vétségre megállapított büntetés legkisebb mértékén alul is, sőt a megállapítottnál enyhébb büntetési nemben is kiszabható. Olyan esetekben, amelyekben a véghezvitt büntetetre halál vagy életfogytig tartó fegyház van szabva, a kísérlet büntetése határozott ideig tartó fegyház, mely halállal büntetendő büntettekénél 5, életfogytiglani fegyházzal büntetendő büntettekénél 3 évnél enyhébb nem lehet. (BTK. 66. §.)

4. Visszalépés a kísérlettől.

Szigorúan alaki tekintetből az, aki a már megkezdett véghezviteltől visszalép, nem menekülhetne a büntetéstől, mivel túlment azon a határon, ahol az állam a cselekményt büntetlenül hagyja. A kísérleti cselekmények azonban többnyire jogpolitikai okokból válnak büntetlenekké, ha a tettes visszalép. Ennek okai: hogy a kísérlet csak mint veszélyes cselekmény kerül büntetés alá, ha pedig maga a tettes a veszélyt megszünteti, nincs ok azt büntetni, továbbá az állam célja az is, hogy a törvénytelen ténre lépett állampolgár onnan visszavonuljon, tehát az állam a visszavonulást a büntetés elengedésével honorálja.

Az egyszerű visszalépés azonban csak a be nem fejezett kísérletet teszi büntetlenné, és ettől is a visszalépésnek önként kell történnie. Ha a tettes akadály folytán lépett vissza, nincs joga a büntetlenségre. Ez mutatja, hogy a törvény eme rendelkezésével az erkölcsi elemet akarta érvényesíteni. Azokat óvja, akik a bűncselekmény elkövetésére nem is voltak erősen elhatározva, úgy hogy visszavonulásuk könnyen történhetik, miáltal a veszélyt is önként megszüntetik. Önkéntes pedig a visszalépés

ha az megbánásból, valamint ha félelemből eredt, úgy akár ha azért történt is, hogy a tettes a kínáló nyereséget (előnyt) csekélynek látja.

Nem önkéntes tehát a visszalépés, ha azt a tettes akarától nem függő körülmények idézték elő. De a vélt akadály folytán történt visszalépés is mentesít a büntetéstől, mivel ez esetben tényleg akadály fenn nem forgott, pl. a tolvaj éjjel neszt hall s abba hagyja a megkezdett lopást, s később kiderül, hogy a neszt macska okozta. (BTK 67. §. 1. p.)

5. Az eredmény elhárítása a befejezett kísérlet és a bűncselekmény befejezése esetében.

A be nem fejezett kísérletnél elég az egyszerű visszalépés, de a befejezett kísérletnél a tettesnek a büntett vagy vétség tényálladékhöz tartozó eredményt önként el kell távolítani, mielőtt a cselekményt felfedezték. Tehát itt a tettesnek cselekednie kell, hogy a különben beálló eredmény elmaradjon. A ki tüzes taplót tett a ház fedelébe, annak azt önként kell kivennie, mielőtt a háztető lángot fogott. Ha bármi módon a bűncselekmény elkövetője kitudódott, mielőtt az eredmény elhárítva lett volna, akkor már a tettes a büntetlenségtől elesett.

Ha a tettes megkísérelte ugyan elhárítani a bekövetkező eredményt, de nem sikerült neki: akkor bűnhődnie kell, mert a törvény egyenesen az eredmény elhárításához köti a büntetlenséget. (BTK. 67. §. 2. p.) A büntetőjog szerint bizonyos befejezett bűncselekmények eredményének elhárítása is büntetlenséget von maga után. Ez indokolva van azzal, hogy ezen bűncselekményeknél részint a befejezés nincs összekötve a káros eredmény bekövetkezésével, vagyis ezek hasonlóak a befejezett kísérlethez, részint az eredmény fokozatosan áll be, úgy hogy a befejezés után is van még idő a további eredmény elhárítására. Ezek a bűncselekmények kétfélek, u. m. közönségesek és politikaiak. Nevezetesen: hamis tanulás vagy hamis eskü, a párviadaltól való elválás, gyujtogatás, — a közönségesek; felségsértés, erre való szövetség, hűtlenség, lázadás, — a politikaiak.

Ha akár visszalépés, akár az eredmény elhárítása esetében (BTK. 67. §.) a kísérleti cselekmény

már magában is valamely bűncselekmény tényállásdékát képezi, ez a cselekmény épen úgy terheli a tettest, mintha külön hajtotta volna végre. Pl. valaki betöri a kamra ablakát, és azon át kihúz egy darab húst, de mint romlottat visszadobja, ez az ablakbetörése miatt a BTK. 421. §-ba ütköző vétségben lesz bűnös. (BTK. 68. §.)

V. Fejezet.

A részesség.

1. *Felbujtás.*

A részesség több egyénnek szándékos közreműködése valamely büntetendő cselekmény elkövetésére. A részesség formái: a felbujtás, a segítség és ide sorozható a tettesség is.

A felbujtás az akaratelhatározás létrehozására való törekvés. A felbujtó nem bűnszerző, hanem a tettes mellett szereplő egyén. De szükséges, hogy a felbujtóban meglegyen a tettesi szándék és hogy a felbujtás szándékos és határozott cselekményre irányuljon. A felbujtást arra alkalmas eszközzel kell végrehajtani, különben egyszerű felhívásnak tekintetik. A magyar BTK. a felbujtás eszközeit nem sorolja fel.

Több egyén együttesen is lehet felbujtó, ily esetben mindegyik felelős az egész eredményért. A felbujtónak felbujtója is bűnös épen úgy, mintha ön-maga bujtotta volna fel a tettest.

Ha a tettes a bűncselekmény elkövetésére már el volt határozva, azt többé felbujtani nem lehet. Ilyen egyénre gyakorolt felbujtás, segítségnek fog megállapíttatni.

A felbujtás büntetőjogi fogalmához megkívánatik, hogy a cselekményt, melyre a felbujtás vonatkozott, a felbujtott elkövette vagy megkísérlette. A felbujtásnak tehát nincs kísérlete, ha az eredmény nem állott be, a büntetés mellőzendő. Vannak azonban kivételek, hol a nyilvános felhívás alakjában való felhívások büntetettnek. Ezek a BTK. szerint: a felségsértésre, (134. §.), a hűtlenségre (149. §.), a lázadásra (158. §.), büntett vagy vétség elkövetésére (171., 172. §.), való felhívás, továbbá ezekhez

sorolható a hamis tanuzásra reábirás (222. §.), párviadalra kihívás (293. 295. §§.) és a megvesztegetés (470. §.).

A felbújtó felelőssége fenáll akkor is, ha a tettes nem található, meghalt, elmebeteg. De ha maga a cselekmény nem büntetendő, a felbújtó sem büntethető. A felbújtás büntetendővé válik, amint a tettes a cselekmény végrehajtását megkezdi. Ha a tettest csak kísérlet terheli, a felbújtás is kísérleti lesz. Ha a tettes a megkezdett bűncselekmény véghezvitelétől önként elállott, vagy ha az eredményt elhárította, s ily módon büntetlenné vált, a felbújtó is mentes lesz.

A tettes által alkalmazott eszközökért csak annyiban felelős a felbújtó, amennyiben a felbújtás tényében benne volt az eszközök megválasztása.

Ha a felbújtó a visszalépés által büntetlenné akar válni, kell hogy cselekményének eredményét elhárítsa vagyis reábirja a tettest is az elállásra. Ha a felbújtó nem képes a tettest az elállásra bírni, köteles a hatóságnak erről feljelentést tenni, hogy ez a cselekmény végrehajtását megakadályozza, ami, ha sikerült, a felbújtó szintén menekül a büntetés alól. (BTK. 69. §. 1. p.)

2. *Bűnsegéd. Tettestársak.*

Bűnsegéd az, aki a tettesnek bármilyen módon, tudva segílyt nyújt. Megkülönböztetünk physikai és psychikai segédet. A cselekvés általi segílyt physikainak mondják.

A segítésnek nincs kísérlete, az eredmény nélküli segítés is, megállapítja a befejezett segílyt.

A bűnpártolás abban tér el a segitéstől, hogy míg a segítés a cselekménnyel egyidejűleg, vagy ezt megelőzőleg hajtatik végre, addig a bűnpártolás a végrehajtás utáni cselekmény. Ha pedig ez a cselekvés a végrehajtás előtt vagy alatt megigértetett, — psychikai segítés lesz belőle, mely a bűnpártolást mint csekélyebb súlyút absorbeálja.

Hogy a segítésről a tettes is tudjon, nem szükséges, anélkül is büntetendővé válik, ha a segéd a tettes bűnös szándékát ismeri. Pl. valaki a tolvajnak az ablakot kinyitja, míg az feszítő eszközt hoz. (BTK. 69. §. 2. p.)

Tettesek azok, akik a bűncselekményt együttesen követik el, vagyis akik az elkövetésben részt vesznek, de se nem felbujtók, se nem segédek. (BTK. 70. §.)

3. Tetteársak, segéd és felbujtó büntetése.

A tettesek és felbujtók ugyanazon büntetési tétel szerint büntetnek. (BTK. 71. §.)

A segítő cselekmény úgy viszonylik az elkövetési cselekményhez, mint a kísérleti a befejezett cselekményhez. A segéd büntetésére nézve tehát ugyanazon szabályok állanak fenn, mint a kísérletre. (BTK. 72. §.)

Ha a felbujtott egyén súlyosabb bűncselekményt követett el, mint a milyenre felbújtott, a többlet a felbujtót nem terheli (quantitativ excessus). Pl. lopás helyett rablást követ el a felbujtott, a felbujtó csak lopásért lesz felelősségre vonható. (BTK. 73. §.)

Az excessus mondott szabályait a törvény a segédre is kiterjeszti, annyiban, hogy ha a segéd a csekélyebb súlyú bűncselekményt segíti, a súlyosabb rész nem számítható be neki.

Ha valamely tettes vagy részes személyes tulajdonságai (fiatal kor, visszaesés,) vagy körülményei (szolgálati viszony, viselt hivatal, elévülés, kegyelem), melyek az elkövetett cselekmény büntethetőségét megszüntetik, a büntetést enyhítik vagy súlyosítják: a többi tettesre vagy részesre nézve figyelembe nem vehetők. (BTK. 74. §.)

VI. Fejezet.

Szándék és gondatlanság.

1. Szándék. Célzat.

Ha a cselekvőnek képzetében megvolt — tudta —, hogy mi lesz cselekményének eredménye, a cselekmény szándékos. A szándékos cselekmény tehát a delictum ismérveinek tudva létrehozása.

Az akarati elmélet tanai szerint a tettesnek akarnia is kell az eredményt. Ez azonban a szándéknak nagyon is szűk tért szab.

A testi sértésnél pl. elegendő annak tudása, hogy az ütés vagy szúrás sérülést fog előidézni; a

szándékos emberölésnél pedig, hogy halált fog okozni. A sérülés, illetve a halál beálltának akarása nem kivántatik meg a szándékossághoz.

A czélzat (*dolus specialis*), valamely irány, melyet a tettes magának a cselekmény elkövetésénél kitűz. Bizonyos bűncselekményeknél a törvény maga követeli a czélzatot a cselekményhez. Így a lopásnál és rablásnál czélzat a jogtalan eltulajdonítás, a zsarolásnál és csalásnál a jogtalan vagyoni haszon.

A szándék fogalma nem követeli ugyan a jogellenesség tudatát, mégis a szándékosan elkövetett cselekmény fogalmához objektíve a jogellenesség szükséges, ott is, ahol a törvény különös része erről hallgat. — Némely helyen a törvény a jogelleneséget külön kiemeli, ilyenek a vagyon elleni bűncselekmények, míg az élet és testi épség elleni bűncselekményeknél ezt mellőzi. (BTK. 75. §.)

2. Gondatlanság.

A gondatlanság valamely jogsértő eredménynek okozása oly cselekménnyel vagy mulasztással, amelyről az illető nem látta ugyan előre a bekövetkezett eredményt, de előre kellett volna látnia, és a viszonyokkal számolva, előre is láthatta.

A büntetőjogi gondatlanságnak e szerint két foka van: a culpa levis, ha a tettes azt hitte, hogy nem következik be a jogsértő eredmény, de a bekövetkezést előre kellett volna látnia; a culpa lata, ha előre láthatta a bekövetkezett eredményt.

Ez utóbbi foka a culpának határos a *dolus eventualis*-szal.

A magánjogi és büntetőjogi culpa közt nincs belső lényeges különbség, de ez utóbbinál súlyosabb a sanctio.

A magyar BTK. a szándék és gondatlanság fogalommeghatározását mellőzte, s így azt a doctrínára bízta.

3. A tévedés. — *Aberratio ictus. Error in objecto.*

Büntetőjogi tévedésről beszélünk, a midőn a tettes nem azt követi el, amit elkövetni akart, vagyis midőn a képzet és az eredmény eltérnek egymástól. Ez a tévedés vonatkozhatik lényeges és lényegtelen körülményre. Pl. valaki egy halálos ellenségét

a folyam hidjáról letaszítja azzal a szándékkal, hogy a vízben lelje halálát, de esés közben feje a híd oszlopához ütődvén szörnyet hal, mielőtt a vízbe esett. Itt a tévedés lényegtelen.

A tévedések két alakját szokás megkülönböztetni. Úgymint: 1) Az *aberratio ictus*, mely akkor létezik, midőn az eredmény más objectumon következik be, mint amely ellen a cselekmény intéztetett. Pl. valaki mást szúrt le a dulakodásban ellenfele helyett, aki félre ugrott. Itt is az eltérés lényegtelen, mert a tettes embert ölni akart, akár egyiket, akár másikat ölte meg.

2) Az *error in objecto* (*error in persona*), mely akkor forog fenn, ha a tettes a cselekményt más objectumon hajtja végre, mert a személyben tévedett. Pl. valaki a sötétben lesve ellenséget, mást lőtt agyon, akiről azt hitte, hogy ellensége.

VII. Fejezet.

A beszámítást kizáró vagy enyhítő okok.

1. Öntudatlan állapot. Az elmetehetség megzavarása.

Öntudatlan állapotban van az egyén, midőn elveszti elhatározása és cselekménye fölött az önuralmat. Ide sorolható: az *affectus* legnagyobb foka, az álom, az álomittasság, alvajárás, a *hypnotikus* állapot és a teljes részegség.

A teljes részegség alatt azonban azt a nagy fokú részegséget értjük, amelyben az ember a közönséges test mozdulatokat meg tudja tenni, de elhatározni magát valaminek tevésére vagy abbahagyására már nem képes.

Az öntudatlan állapotban elkövetett bűncselekmény a tettesnek be nem számíttatik, vagyis e miatt felmentetik. (BTK. 76. §.)

A beszámítást kizárja még a BTK. 76. §-a ha a tettes a cselekmény elkövetésekor elmezavart volt és e miatt akarátának szabad elhatározási képességével nem bírt. E tekintetben a magyar BTK. kivételes álláspontot foglal el az európai államok kodexeivel szemben. Megelégszik a felmen-

téshez azzal, hogy a megzavarodás a tettesben olyan erős legyen, miszerint másképen nem tudott cselekedni.

2. Kényszerítés. (*Fenyegetés, erőszak*). *Hozzá tartozók.*

A beszámíthatlanságnak harmadik esete az, amidőn a tettes ellenállhatlan erő vagy oly fenyegetés által kényszerítettett, a mely saját vagy valamelyik hozzátartozójának életét vagy testi épségét közvetlenül veszélyeztette. (BTK. 77. §)

A fenyegetés fogalmát a BTK. több helyen körülírja, míg azt, hogy mit ért erőszak alatt, sehol sem határozza meg.

A törvény szerint hozzátartozóknak tekintetnek: a fel- és lemenő ágbeli rokonok és sógorok, a testvérek, unokatestvérek és ezeknél még közelebbi rokonok, az örökbefogadó és tápszülők, az örökbefogadott és tápgyermek, a házastársak és jegyesek, testvérek házastársai s a házastársnak testvérei. (BTK. 78. §)

3 *Jogos védelem.*

A jogos védelem alatt értjük a védelem szabadságát a jogellenes közvetlen támadás ellen. A ki jogában van, az nem köteles engedni a jogtalanságnak, erőszakkal is visszaszoríthatja. (BTK. 79. §.)

A jogos védelem első feltétele, hogy valaki közvetlenül támadtassék meg. Ha a támadás még meg sem kezdetett, de közvetlenül fenyeget, ezt is erőszakkal szabad elhárítani. A beszámíthatlan ember, sőt veszélyes állat ellen is megvan a jogos védelem. A vélt támadás sem zárja ki az erőszakot, ha a körülmények támogatják a tévedést, mert a tényben való tévedés a védekezőnek előnyére számítandó be. Sőt a gyakorlat a jogos védelemnek tért ad ott is, ahol a megtámadott menekülhetett, mert a jog mit sem tartozik engedni a jogtalanságnak. A jogos védelem nem csak azt illeti meg, aki ellen a jogellenes támadás intéztetett, hanem megillet mindenkint, Tehát nemcsak a hozzátartozó védheti meg a hozzátartozóját, hanem bárki bárkit.

A jogos védelmet a törvény megadja úgy a személyi, mint a vagyoni javakra. A személyi javak alatt értjük: az életet, a testi épséget és a becsületet.

A jogos védelem ott végződik, ahol a támadás visszaveretett. (Moderamen inculpatae tutelae). Mihelyt a visszaszorítás megtörtént, a jogos védelem megszűnt, és a mennyiben a jogos védelemben volt egyén még tovább is erőszakoskodik, ezért felelős lesz. Ha azonban félelemből, ijedtségből vagy megzavarodásból lépte túl a jogos védelem határát, — ezért büntetlen marad. (BTK. 79. §. 2. bek.)

4. A végszükség.

A végszükségnek oft van helye, ahol két egyénnek két joga vagy java vagy érdeke áll egymás mellett és egyik csak úgy tud érvényesülni, illetve fennmaradni, ha a másikat megsemmisíti.

Az állam ugyan nem ad erre jogot, hanem mivel képtelen az összeütközést megszüntetni: elnézi, hogy az erős pusztítja a gyöngébbet. (Ultima ratio a jogban). Pl. Több hajótörést szenvedettek csak úgy menekülhettek, ha egyet a tengerbe vetettek.

A magyar BTK. csak az életre nézve ismeri el a végszükség jogát, és ezt is az ember kizárólag önmagának vagy hozzátartozójának megmentésére veheti igénybe.

A végszükség állapotának véletlenül kell származnia. Aki önmaga okozta a végszükség beálltát, nem számíthat a végszükségre, mint mentesítő körülményre. (BTK 80. §.)

A vélt szükség úgy bíraltatik el, mint a vélt jogos védelem. Ha alapos oka volt az egyénnek hinni, hogy életét csak a másiknak elvesztésével menthette meg, s ezt a körülmények is támogatják: büntetlen marad. A végszükség túlhágása azonban büntetetik, mert a törvény ennek mentesítését nem adja meg.

5. A törvény nem tudása. — Tényben való tévedés.

A vádlott nem védekezhetik a büntetőtörvény nem tudásával (ignorantia juris); mert ez nem mentesít. (BTK. 81. §.)

A tényben való tévedés (ignorantia facti) azonban mentesít és nem számítandók be a tényálladékhöz tartozó vagy súlyosabb beszámítást okozó tény-körülmények, ha a tettes azokról nem bírt tudomással. Pl. valaki elvesz egy dolgot, azon hiszemben,

hogy az övé, később kitünt, hogy másé. (BTK. 82. §. 1. bek.)

Habár a törvény a tettes által nem ismert enyhítő tényről nem beszél mégis a hallgatásból az következik, hogy az előnyére szolgál, mivel a putativum delictum nem bűncselekmény. Pl. valaki azt hiszi, hogy az általa eltulajdonítási czélzattal elvett dolog, másé, holott az az övé.

6. *Fiatal kor és siketnémaság.*

A 12 éves kort meg nem haladott gyermekek bűnvád alá nem vonhatók. (BTK. 81. §.)

A kik a 12. évet meghaladták, de a 16-ik évet még be nem töltötték és cselekményük bűnösségének felismerésére szükséges belátással nem bírtak, — büntetés alá nem vonhatók, de ezeket a bíróságok javítóintézetbe küldhetik. (BTK. 84. §.)

Ellenben, ha ezen 12—16 éves korúak, cselekményük bűnösségének felismerésére szükséges belátással bírtak, megbüntettetnek, de lényegesen reducált büntetésekkel. (85. §.)

A törvény elrendeli ugyan, hogy a fiatal korú foglyok a többiektől elkülönítendőek, de ez nálunk csak kevés fogházban történik s illetve történhetik meg. (BTK. 86. §.)

A ki a büntett elkövetésének idején huszadik évét be nem töltötte, halálra vagy életfogytiglani fegyházra nem ítélhető. (BTK. 80. §.)

A siketnémák, ha cselekvésük bűnösségének felismerésére szükséges belátással nem bírnak, nem büntethetők. De magától értetik, hogy felismerési képesség mellett is, a siketnémaság lényeges enyhítő körülmény. (BTK. 88. §.)

7. *Súlyosító és enyhítő körülmények. Fegyházat helyettesítő börtön. — Vizsgálati fogság beszámítása.*

A magyar BTK. az általános részben (89. §.) szól a súlyosító és enyhítő körülményekről, anélkül, hogy azokat felsorolná.

Az enyhítő körülmények oly tények, melyek a tett beszámíthatóságát teljesen ugyan ki nem zárják, de vagy a jogsértés tárgyi minőségénél fogva, vagy azon okból, mert a cselekvő öntudatára vagy

akaratára befolytak, vagy mert egyébként a tettes csekélyebb elvetemültségéről tanuskodnak, a büntet-hetőség fokát kisebbítik. Pl. tompa elméjűség, testi betegség vagy szabálytalanság által okozott kóros ösztön (mania), nem teljes részegség, indulatok felhevülése. stb.

A súlyosító körülmények azok, melyek a bűn-cselekmény beszámítását, akár a tettes akarati elhatározása, akár a tett minőségére vonatkozó okoknál fogva öregbítik. Pl. a cselekmény indokának aljassága, vakmerőség, kegyetlen végrehajtás, köz-botrány előidézése, stb.

Az enyhítő körülmények mellett a büntetés legkisebb —, a súlyosító körülmények mellett a büntetés legmagasabb mértéke megközelítendő vagy alkalmazandó. (BTK. 90—91. §§.)

Ha az elítélt aggkora vagy testi gyengesége indokoltá teszi, az ítéletben a bíróság fegyház helyett börtönbüntetést szab. Ez esetben a börtönbüntetés 10 évnél hosszabb tartamban szabható ki.

A vizsgálati fogságnak a vádlott hibáján kívüli hosszú tartama a törvény szerint beszámítandó, és pedig úgy a szabadságvesztés büntetésbe, mint a pénzbüntetésbe.

VIII. Fejezet.

A bűnhalmazat.

1. Anyagi és alaki halmazat.

Anyagi halmazat áll elő, midőn a tettes több külön cselekmény által több hasonló vagy különböző bűncselekményt követett el. Anyagi bűnhalmazat fogalmát és annak alkalmazását a BTK. attól teszi függővé, hogy valamennyi bűncselekmény azon időből származzék, midőn a tettes még ezek egyike miatt sem ítéltetett el, és hogy a tettes az egyik cselekm. ny miatt kiszabott büntetést még ki nem állotta, illetőleg e büntetés még el nem enyészett légyen, midőn egy másik, szintén az elítéltetés előtt elkövetett bűn-cselekmény felfedeztetett. (BTK. 96. §.)

Nem tartoznak az anyagi halmazat körébe azon esetek, ahol több delictum forog ugyan fenn, de ezek végrehajtása külön-külön nem önálló. Egy cselekménnyel több külön eredmény idéztetik elő

Pl. egy ütéssel több egyénen testi sértés. Azon esetek, melyekben a törvény több rendelkezése találkozik. Pl. a biztosított saját házának felgyújtása által a tettes csalást és gyújtogatást követ el. Ez az alaki halmazat, amely csak fictive, de nem valódi halmazat. (BTK. 95. §.)

Megkülönböztethetők az alaki halmazattól azon esetek, melyekben a törvény több rendelete sértetik, de a súlyosabba teljesen beléolvad a kevésbé súlyos. Pl. az ölésben benne vannak a nem halálos ütések által előidézett testi sértések, a rágalmazásban a becsületsértés is.

Az összetett bűncselekmény (delictum complexum) előáll, midőn két különböző bűncselekményt a törvény egygyé foglal össze, pl. a rablásban a testi sértést és a lopást.

2. Az anyagi halmazat büntetése.

Az anyagi halmazat büntetésének megállapításánál három rendszer ismeretes; a cumulatio, az absorptio és a súlyosítás vagy összbüntetés. Mind-egyik alkalmaztatik, de egyik sem valamennyi eset számára.

A cumulatio elve szerint: quot delicta tot poenae, minden bűncselekményre kiszabott büntetés összeadatik. Ezen elv azonban nem alkalmazható, ha két halálbüntetés, vagy halálbüntetés és szabadságvesztésbüntetés, vagy életfogytig tartó és időleges fegyházbüntetés szabatik ki ugyanazon egyénre. De még az időleges fegyházbüntetés sem kumulálható bizonyos tartamon túl.

A cumulatio a mi törvényünk szerint egyedül a pénzbüntetésnél nyer alkalmazást.

Az absorptio elve: poena major absorbet minorem, szerint, ha valaki több bűncselekményt követett el, a legsúlyosabbnak büntetési tétele alá esik. Törvényünk ezen elvnek csak az esetekben ad helyt, amelyekben a cumulatio — mint fentebb előadtuk — nem alkalmazható.

A súlyosítás (összbüntetés) rendszere azon tapasztalati tényen alapul, hogy a letartóztatás a tartamhoz képest súlyban progressive halad, vagyis a második büntetésből — ha az elsőt nyomban követi — ugyanannyi hasonló nemű büntetés sokkal súlyosabb mint az első volt. Hogy tehát az egyén ne

kapjon súlyosabb büntetést, mint czéloztatott, a tartamot kell megrövidíteni. Eme rendszert követi a magyar BTK. is. Alapul veszi a vádlott bűncselekményei közül a legsúlyosabbat, erre megállapítja a rendes büntetést, és a vádlottat terhelő többi cselekmények czimén ezt a büntetést megtoldja. Ha a vádlott oly bűncselekményeket követett el, melyekre különböző nemű szabadságvesztésbüntetéseket rendel a törvény, a csekélyebb súlyúak a súlyosabbakra változtatandók át. (BTK. 97—103. §§.)

3. Külön ítéletek által kiszabott büntetések összesítése.

Nemcsak akkor fordul elő az összbüntetés kiszabásának szüksége, ha több cselekmény felett egyszerre ítél a bíróság, hanem akkor is, ha ugyanazon vádlott külön ítéletek által több rendbeli szabadságvesztésbüntetésre ítéltetett, és pedig az esetben szintén, ha a vádlott az egyik jogerős ítélettel rá mért büntetést már tölti, és a többi ítélet által kiszabott büntetés még hátra van. (BTK. 104. §.)

IX. Fejezet.

A bűnvádi eljárás megindítását és a büntetés végrehajtását kizáró okok.

1. Büntettes halála. Kegyelem.

Ha a bűncselekményt elkövetett vagy abban részes egyén meghalt, a további büntető eljárás megszűnik, természetes, hogy a szabadságvesztésbüntetés más egyénen végre nem hajtható.

A királyi kegyelmi jog arra való, hogy vagy a törvényt vagy a bírói ítéletet kijavítsa. A törvényhozás nem lehet hiba nélküli, alig kerülhető ki, hogy a gyakorlatban itt-ott a törvény igazságtalansága fel ne merüljön. Hasonlóképen a bírói ítéletekben is előfordulhat oly tévedés, mely a vádlott sérelmére szolgál. Mindkét esetben a korona kegyelmi joga helyrehozhatja a hibákat. A kegyelmi jog a bűnper megkezdése előtt is, és a bűnper bármely stádiumában gyakorolható. Előfordulhat a közböcsánat (amnestia) is, mikor számos elítéltnek egyszerre megkegyelmez az államfő. (BTK. 105. §. 1. 2. p.)

2. Az elévülés. Bűnvádi eljárás elévülése.

Hosszabb idő után az emberek a bűncselekményt elfeledték, s ilyenkor az állam büntető hatalmának gyakorlása inkább az üldözés mint igazság színében tűnik fel. De időközben a vádlott meg is javulhatott, rendes életet folytat, családot alapított, tehát az államhatalomnak nincs érdekében a már elfeledt bűnt emlékezetbe hozni. Ehhez járul még, hogy a bizonyítékok hosszabb időn át elenyésznek, nehezen szerezhetőek be, ennél fogva az ítélkezés kétségesse válik. Ezen okok képezik az elévülés alapját. A magyar BTK. szerint a bűnvádi eljárás elévülése a halállal vagy életfogytiglani fegyházzal büntethető cselekményeknél, 20 év elteltével, — tíz éven felüli szabadságvesztéssel büntethető cselekményeknél 15 év elteltével, — 5 éven felüli szabadságvesztéssel büntethető cselekményeknél 10 év elteltével, — 5 éven alúli szabadságvesztéssel büntethető cselekményeknél 5 év elteltével, — vétségeknél pedig 3 év elteltével, következik be. (BTK. 106. §.)

A bűnvádi eljárás elévülése kezdődik a véghezvitel napjával. (BTK. 107. §.)

A bűnvádi eljárás elévülését félbeszakítja valamely bírósági cselekmény. De szükséges, hogy a bírósági actus a tettes vagy részes ellen legyen irányozva. Valamely ügyészségi vagy rendőrségi cselekmény az elévülést nem szakítja meg. Ha az elévülés megszakított, onnan kezdve ismét új elévülési idő kezdődik. (BTK. 108. §.) Az elévülés nyugszik, ha valamely előzetes kérdésnek hatósági elintézése szükséges (praejudicialis kérdések), ezen kérdésnek jogerős elintézéséig. A physikai akadály (vízáradás, tűzvész stb.) nem ok az elévülés nyugvására. (BTK. 109. §)

2. A sértett fél indítványa, annak visszavonhatása.

Vannak bűncselekmények, amelyeknél a sérelem nem oly lényeges, hogy az államhatalom önként beavatkozzék. Ilyenek a becsületsértés és a könnyű testi sértés.

Más bűncselekményeknél ismét a sértett fél kiméltése teszi indokolttá az állam kezdeményezésének

korlátozását. Ilyenek a nő ellen elkövetett szemérem elleni bűncselekmények, és a család körében a családtagok által elkövetett lopások.

Végre vannak bűncselekmények melyeknek üldözése a káros fél hozzájárulása nélkül alig vezetne eredményre. Ilyenek a szolgálati viszonyban elkövetett lopások és sikkasztások.

A most felsorolt bűncselekmények tetteseit és részeseit ellen csakis a sértett fél indítványára indítható meg a bűnvádi eljárás (BTK. 110. §.) Ilyen indítvány nélkül ezen cselekmények büntetlenek maradnak. A sértett fél azonban 3 hónap alatt tartozik indítványát előterjeszteni a hatóságnál, azon naptól számítva, amelyen a cselekmény tudomására jutott. De ezen 3 havi határidő az illető bűncselekmény elévülési idején túl nem terjedhet. (BTK. 112. §.)

Az indítványra jogosítva van maga a sértett fél, ha életkorának 16. évét már betöltötte, ellenkező esetben annak törvényes képviselője. Kiskorúak és gondnokság alatti pazarlók helyett vagyon elleni bűncselekményeknél az indítványt a törvényes képviselők terjesztik elő. Gondnokság alatt levő más egyének helyett minden bűncselekmény esetében az indítvány joga a törvényes képviselőt illeti. (BTK. 113. §.)

Az indítványt mindegyik sértett fél megteheti, ha egyik elmulasztja, a másik pótolhatja. (BTK. 114. §.)

Ha valamely bűncselekményt több tettes vagy részes követett el, és valamenyi csak magánindítványra üldözhető, akkor ha egyik ellen tétel is csak indítvány, mindegyik irányában megindul a büntető eljárás. (BTK. 115. §. 1. p.)

Ha a közreműködők közt olyanok is vannak, akik hivatalból üldözendők, ezek ellen az eljárás megindítandó az esetben is, ha a sértett fél indítványt nem tett. (BTK. 115. §.)

A sértett fél indítványát az első bíróság ítéletének kihirdetéséig bármikor visszavonhatja, ami azután a további büntető eljárás megszüntetését eredményezi. (BTK. 116. §.)

Ha a sértett fél a közreműködők egyike ellen vonja is csak vissza indítványát, az a többiek ellen is visszavontnak tekintetik, ellenben az indítvány visszavonás hatálya a hivatalból üldözendő közreműködőkre nem terjed ki.

4. A büntetés végrehajtásának elévülése.

A büntetés végrehajtását kizárja az elévülés a büntetteknel: 25 év elteltével, ha halált vagy életfogytig tartó fegyházat, 20 év elteltével, ha 10 évet meghaladó fegyházat vagy államfogházat, 15 év elteltével, ha 5—10 évi szabadságvesztést szabott ki az ítélet. Végre a vétségeknél 5 év elteltével évül el a kiszabott büntetés végrehajtása.

A szabadságvesztés büntetés a pénzbüntetéssel együtt azon napon kezdődik elévülni, amelyen az ítélet jogerőre emelkedett. Ha pedig a büntetés megszakított, akkor a félbeszakítás napjától. Az elévülést félbeszakítja a büntetés végrehajtására vagy az elítélt személyére vonatkozó hatósági intézkedés.

Az elévülés hatálya azonban nem terjed ki a hivatalvesztésre és politikai jogok gyakorlásának felüggesztésére. (BTK. 117—125. §§.)

KÜLÖNÖS RÉSZ.

A büntettek és vétségek nemeiről és azok büntetéséről.

I. Fejezet.

A felségsértés.

A felségsértés erőszakos támadás a király uralkodói állása, vagy az alkotmány, vagy az állam területe, vagy a monarchia két állama közti közjogi kapcsolat ellen. A király képviselője az államnak, tehát élete, épsége vagy szabadsága elleni merénylet, lehetetlenné teszi az ország alaptörvényeiben gyökerező uralkodói jogoknak szabad gyakorolhatóságát.

Az alkotmány szellemi alkatrésze lévén az államnak, aki ezt bármely célból, erőszakkal megtámadja, az állami lét lényeges részét támadja meg. Miért is az ilyen merénylet joggal nevezetik felségsértésnek.

Az állam területének elszakítása, más államba bekebelezés, más állam területéhez kapcsolás, vagy külön állami terület képezés céljából, mindegyik formájában az állam testét enyészteni el vagy csonkítja meg s megszünteti azt az alakját, a milyenné a történelmi tények fejlesztették.

Az alkotmány és a terület szempontjából a büntetőjogi oltalom kiterjed azon kapcsolatra is, mely a magyar állam és a monarchia másik állama közt alaptörvényeinkben és a *pragmatica sanctio*ban találja kifejezését.

1) Felségsértést képez a király meggyilkolása, vagy szándékos megölése, úgy ezen cselekmények megkísérlése is. (BTK. 126. §. 1. p.) Mindegyik halállal büntetetik. (BTK. 128. §.)

2) Felségsértést követ el, aki a király testi épességét megsérti, vagy őt az uralkodásra képtelenné teszi; a ki a királyt az ellenség hatalmába adja, vagy az uralkodásnak gyakorlatában akadályozza, vagy személyes szabadságától erőszakkal vagy fenyegetéssel megfosztja, végre a ki ezen cselekmények valamelyikének véghezvitelét megkísérli. (BTK. 126. §. 2—4. pont.)

A büntetés életfogytiglani fegyház, a kísérleté 10—15 évig terjedő fegyház. (BTK. 128. §.)

3) Felségsértést állapít meg az a cselekmény, mely közvetlenül arra van irányozva, hogy a trónöröklés törvényes rendje erőszakkal megváltoztassék. Ugyanily támadás ellen védi a törvény a magyar állam alkotmányát, a magyar államot képező országok közt létező államközösséget, vagyis a horvát kiegyezést, végül a magyar állam és az osztrák-magyar monarchia másik állama közt fennálló kapcsolatot, vagyis az 1867-iki kiegyezést. (BTK. 127. §. 2. p.) Eme cselekmények mindegyikét 10—15 évig terjedő államfogházzal bünteti a törvény. (BTK. 128. §.)

4) Felségsértést képez azon cselekmény, mely közvetlenül arra van irányozva, hogy a magyar államnak, vagy az osztrák-magyar monarchia másik államának területe, vagy ezeknek valamelyik része erőszakkal idegen uralom alá jusson, vagy azon államtól, amelyhez tartozik, erőszakkal elszakíttassék. (BTK. 127. §. 3. p.) Eme cselekmények bármelyike életfogytig tartó fegyházzal büntetetik. (BTK. 129. §.)

A törvény büntetési tételt állít fel azon eset számára, ha a felségsértés elkövetésére szövetség jött létre; külön tételt, ha a szövetséghez a büntett véghezvitelére célzó előkészületi cselekmény is járul; és végül ismét más tételt, ha előkészületek szövetség nélkül forognak fenn. (BTK. 130. 131. 133. §.)

A szövetség létrejön, ha két vagy több személy a felségsértés elkövetését közös egyetértéssel elhatározza. (BTK. 132. §.)

Bünteti a törvény azt: a ki a gyülekezeten nyilvánosan szóval vagy nyomtatvány útján felségsértés elkövetésére egyenes felhívást intéz. Kisebb büntetési tételt állít fel azon eset számára, ha a felhívás teljesen sikertelen marad. (BTK. 134. §.)

Bünteti továbbá azt: aki olyan időben vesz hitelt érdemlő tudomást arról, hogy felségsértés elkövetése czéloztatik, midőn annak megakadályozása még lehetséges és arról a felsőbbbségnek jelentést nem tesz. A tettes vagy részes hozzátartozói a feljelentés elmulasztása miatt nem büntetnek. (BTK. 135. §.)

A büntethetőség megszűnik, ha a bűnös önként és mielőtt a cselekmény felfedeztetett volna, az előkészítést vagy a megkezdett véghezvitelt abbahagyja és minden káros következményt, mely a tettesek, részesek és a szövetkezettek tevékenységéből netalán származott, maga elhárít, vagy ha a hatóságnál kellő időben tett feljelentése folytán a következmények elháríttatnak. (BTK. 136. §.)

Nem bünteti a törvény a szövetség miatt azt, a ki előbb, mintsem a felségsértés elkövetésére a szövetkezésen felül valami merényeltetett, s mielőtt azt a hatóság felfedezte volna: a szövetségtől eláll és elállását a szövetkezetteknek nemcsak tudomására juttatja, hanem azokat a merénylet felhagyására bírni törekszik, vagy pedig a szövetséget a hatóságnak feljeleníti. (BTK. 137. §.)

Ezen fejezetben meghatározott büntettek miatt hivatalvesztés és politikai jogok gyakorlásának felüggesztése is kiszabatik. (BTK. 138. §.)

II. Fejezet.

A király és a királyi ház tagjainak bántalmazása és megsértése.

A királynak személye szent és sérthetetlen. A monarchiai államrendszer ezen fundamentális tételét kimondja az 1848. évi törvény III. czikke. Megkülönböztetendők a felségsértéstől, amelynek esetében a király uralkodói állásában támadtatik meg és

uralkodói jogainak gyakorlásában akadályoztatik vagy képtelenné tétetik, — a jelen fejezetben meghatározott büntetendő cselekmények, a melyeknél nem az állami szempont, hanem a királynak mint személynek, a király személye sérthetlenségének megtámadása képezi a büntett alapeszméjét.

A ki a királyt tetteleg bántalmazza — ha nem felségsértés, a király bántalmazásának büntettét követi el. (BTK. 139. §.) A ki a királyt megsérti, vagy ezt irat, nyomtatvány, képes ábrázolat terjesztése vagy közszemlére kiállítása által követi el: vétséget követ el. (BTK. 140. §.)

A ki a királyi család valamelyik tagját tetteleg bántalmazza, büntettet követ el, — a ki pedig a királyi ház tagja ellen sértést követ el, vagy ezt irat, nyomtatvány, képes ábrázolat terjesztése, vagy közszemlére kiállítása által eszközli, — vétséget követ el. (BTK. 141. §.)

III. Fejezet.

A hűtlenség.

A felségsértés a forradalmat, hűtlenség az árulást eredményezi. A hűtlenség az államnak külbiztonsága és hatalmi állása ellen van irányítva. A hűtlenség katonai és diplomáciai.

1. A katonai hűtlenség.

A katonai hűtlenség alanya csak magyar honos vagy az osztrák-magyar monarchia másik államának honosa lehet.

E cselekményt elköveti:

1) a ki valamely külhatalom kormányával szövetkezik, vagy azzal közvetlenül vagy közvetve érintkezik a végett, hogy azt a magyar állam vagy az osztrák-magyar monarchia elleni ellenséges cselekményre bírja; valamint az is, a ki valamely külhatalmat az osztrák-magyar monarchia elleni háborúra indítani törekszik;

2) a ki a hadüzenet megtörténte vagy a háború kiütése után az ellenség katonai szolgálatába lép;

3) a ki ezen hatalomnak a fennebbi idő előtt már katonai szolgálatában állott és kényszer nélkül megmaradván abban, az osztrák-magyar monarchia

fegyveres ereje, vagy az ezzel közösen működő, vagy a vele szövetségelt hadi erő ellen harczolt;

4) a ki valamely várat, stb. az ellenség hatalmába juttat;

5) a ki valamely hadi művelet, vagy erőd stb. tervét az ellenséggel közli;

6) a ki az ellenségnek a magyar állam vagy a monarchia területére jutását vagy azon való előhaladását elősegíti;

7) a ki az ellenséget pénzzel vagy egyéb módon segíti;

8) a ki a monarchia fegyveres erejéhez tartozó személyek hűségének megingatása által az ellenségnek segítségére van;

9) a ki a monarchia haderejének fegyvertárát stb., vagy hidat stb. felgyújt, vagy egyébként használatlanná tesz;

10) a ki az osztrák-magyar haderő állásáról, állapotáról vagy mozdulatáról az ellenséget értesíti, stb.

11) a ki a 4—10 alatt felsorolt valamely cselekvényt a monarchia szövetségesének területére nézve vagy ennek haderejével közösen működő haderő ellen követi el. (BTK. 142. §.)

2. A diplomáciai hűtlenség.

Elköveti e bűncselekményt az:

1) a kinek a hivatalánál vagy különös megbízásánál fogva a magyar államnak, vagy a monarchia másik államának biztonságát, vagy más fontos érdekeit illető okirat, adat vagy tudósítás birtokába jutván, azt az ellenséggel közli;

2) aki ezeket más hatalom kormányával, habár nem azon észlelő közli, hogy az az ellenség tudomására jusson, vagy pedig az ily okirat tartalmát egyébként nyilvánosságra hozza;

3) aki erőszak, lopás, sikkasztás vagy csel által jutván az ily okirat stb. birtokába, azt közvetve vagy közvetlenül az ellenséggel közli;

4) a ki nem ily módon jutott a titkos okirat tudomására, azonban annak titkos voltát tudva, azt közvetve vagy közvetlenül az ellenséggel közli. (BTK. 146 és 147. §.)

A büntetés úgy ezen, mint a katonai hűtlenség eseteiben a leghosszabb tartamú fegyház, egy esetben államfogház.

A hűtlenség iránti járulékos határozmányok (szövetség, felhívás) egészben véve megegyeznek a felségsértésiekkel, de kevésbbé súlyosak. (BTK. 148. 149. 151. §.)

IV. Fejezet.

A lázadás.

A lázadás oly csoportosulásból áll, amelynek célja az országgyűlést vagy a kormányt erőszakkal vagy veszélyes fenyegetéssel hivatásának szabad gyakorlatában akadályozni, vagy valaminek elhatározására, valamely intézkedésre vagy valaminek elhagyására kényszeríteni. (BTK. 152. §.)

A lázadás második esete az, midőn a csoportosulás célja, a polgárok valamelyik osztályát, nemzetiségét vagy hitfelekezetét fegyveresen megtámadni. Ezen esetben a felbujtók és a vezetők súlyosabban büntetnek mint a többiek. (BTK. 153. §.)

A lázadásnak két minősített esete van, nevezetesen: 1) ha a lázadó csoport valamely községet, házat, fegyvertárt, hadiszertárt, lőportárt, vaspályát, távirtda- vagy póstahivatalt megtámadott vagy hatalmába kerített. (BTK. 154. §.)

2) Ha a csoport rablást, gyűjtogatást, pusztitást vagy egyes személyek ellen erőszakot követett el. (BTK. 155. §.)

Mindkét esetben a felbujtók és vezetők súlyosabban büntetnek.

A lázadás iránti járulékos határozmányok (szövetség, felhívás) lényegileg megegyeznek az előbbi fejezetekéivel.

A törvény szerint (159. §.) a felbujtók és vezetők kivételével, nem büntetnek azok, akik a polgári vagy katonai hatóság felhívására a lázadás színhelyét elhagyják és a lázadásban többé részt nem vesznek.

Ezen fejezetben (161. §.) foglaltatik a jogosulatlan csapatgyűjtés bűncelekménye is, melyet az követ el, aki felségsértés, hűtlenség vagy lázadás céljából engedély nélkül csapatot gyűjt a magyar állam területén, és azt felfegyverzi vagy kioktatja, úgyszintén, aki ily csapatnak vezényletét vagy abban a tisztséget vállalja el.

V. Fejezet.

A hatóságok, országgyűlési tagok vagy hatósági közegek elleni erőszak.

A főeset alkata ugyanaz, mint a lázadásnál, vagyis a csoportosulás, melynek célja valamely hatóságot erőszak vagy veszélyes fenyegetés által hivatása gyakorlatában megakadályozni, vagy valaminek elhatározására, valamely intézkedésre, valaminek elhagyására kényszeríteni.

A második eset: midőn az erőszakot vagy veszélyes fenyegetést ugyanazon célból csupán egy személy követi el.

A harmadik eset: midőn az erőszak vagy veszélyes fenyegetés, szintén azon célból, az országgyűlés valamely tagja ellen követtetik el. (BTK. 163. §.)

„Hatóság“ alatt a közigazgatási, birói és katonai hatóságok; „közigazgatási hatóság“ elnevezés alatt pedig, a bíróságok kivételével minden állami, törvényhatósági és községi hatóság értendő. (BTK. 164. §.)

A gyakorlatban a hatósági közeg elleni erőszak szerepel leginkább. A cselekmény abban áll, hogy a tettes valamely hatóság közegét a törvény vagy hatóság meghagyásának végrehajtásában erőszak vagy veszélyes fenyegetés által akadályozza, vagy valamely intézkedésre kényszeríti, vagy pedig hivatalos eljárása alatt tetteleg bántalmazza. (BTK. 165. §.)

Hatósági közegeknek tekintetnek a BTK. 166. §-a szerint: a nyilvánosan felállított katonai és polgári őrök, vaspályák és táviridák felügyelő és kezelő személyzete, rendőrök, csőszök, erdő-, folyam- és gátőrök.

A bűncselekmény csak akkor foroghat fenn, ha a hatósági közeg a törvénynek vagy a hatóság meghagyásának végrehajtásában, azaz hivatalos eljárásban van.

Hogy mit ért a törvény az „erőszak“ alatt, azt nem mondja sehol, s minden egyes bűncselekménynél külön állapítja meg a gyakorlat a fogalom tartalmát. Ellenben „veszélyes fenyegetés“ a BTK. 167. §-a szerint, valamely büntett vagy vétség elkövetésével való olyan fenyegetés, amely a fennforgó körülményeknél fogva alkalmas arra, hogy a fenyegetett

személyben a veszély közvetlen bekövetkezése iránt alapos félelmet gerjeszsen.

Az erőszak kis foka és a passiv ellentállás nem állapítja meg a delictumot.

A törvény a hatósági közegnek csak akadályozását és nem megakadályozását követeli, ami egyértelmű volna a hivatalos eljárás kényszerű abbanhagyásával.

A „tetteges bántalmazás“ fennforog már a reál injuriánál is, habár nem minden ily eset vonja a 165. §. alkalmazását maga után.

A gyakorlat szerint, ha az erőszak testi sértésből állt, ez anyagi halmazatban lesz a hatóság elleni erőszak bűntettel, a becsületsértés és a veszélyes fenyegetés külön nem vétetik számításba.

Ha egy egyén követte el a hatóság elleni erőszakot, 3 évig terjedhető börtönnel, — ha többen vagy fegyveres csoport követte el a cselekményt, a felbujtók és vezetők 5 évig terjedhető fegyházzal, a többiek 5 évig terjedhető börtönnel büntettetnek.

VI. Fejezet.

Az alkotmány, a törvény, a hatóságok vagy a hatósági közegek elleni izgatás.

Ezen fejezet három cselekményt foglal magában: a nyilvános felhívást bűncselekmények elkövetésére, az izgatást és a laudatio criminis.

1. Felhívási bűncselekmény előáll, ha valaki gyülekezeten nyilvánosan, szóval vagy nyomtatvány terjesztése által büntett vagy vétség elkövetésére egyenesen felhív.

Ha a büntett vagy vétség elkövetetett, a felhívó mint felbujtó büntettetik. A kauzálitás kapcsa azonban a felhívás és az elkövetés közt nem kívántatik meg, s ennyiben a „felbujtó“ kifejezésnek más értelme van mint közönségesen.

Ha a felhívás eredménytelen maradt, az két évig terjedhető államfogházzal és 2000 ftig kiszabható pénzbüntetéssel sújtatik. (BTK. 171. §.)

A nyilvánossághoz megkívántatik a joggyakorlat szerint több személy jelenléte, s nem elég ha a cselekmény gyülekezés helyén követtetett ugyan el, de azon időben nem volt jelen annyi ember, hogy a cselekmény nyilvánosnak volna mondható.

2. Izgatás vétségét az követi el: a ki nyilvánosan valamely gyülekezeten, szóval vagy nyomtatvány, irat, képes ábrázolat terjesztése vagy közszemlére kiállítása által a törvény ellen, vagy a ki a hatóságoknak törvényes hatáskörükben kiadott rendelete, meghagyása, határozata ellen engedetlen-ségre egyenes felhívást intéz vagy terjeszt; b) a ki ugyanily módon valamely osztályt, nemzetiséget vagy hitfelekezetet gyűlöletre a másik ellen; úgy szintén az is, a ki a tulajdon vagy a házasság jogintézménye ellen izgat. A büntetés 2 évig terjedhető államfogház és 1000 ftig terjedhető pénzbüntetés. (BTK. 172. §.)

Az izgatás súlyosabb nemét képezi az, ha valaki ugyanoly módon a király személyének sérthetlenségét, a trónöröklés törvényes rendjét, az alkotmányos államformát, vagy a törvény kötelező erejét megtámadja, úgyszintén az is, ha valaki az alkotmány egyes intézményei, a monarchia másik államával fennálló kapcsolat, vagy a magyar államot képező országok közt fennálló államközösség ellen, avagy a királynak, az országgyűlésnek, az országgyűlési bizottságoknak vagy a közös ügyek tárgyalására hivatott bizottságnak törvényes joga ellen izgat. A büntetés 5 évig terjedhető államfogház. (BTK. 173. §.)

3. A *laudatio criminis* vétségét az követi el, a ki büntettet vagy vétséget a felhívási bűncselekmény módján (BTK. 171. §.) magasztal, vagy annak elkövetőjét az elkövetés miatt azon módon feldicseri vagy nyilvánosan kitünteti. Ez a cselekmény csak úgy üldözhető, ha 3 hó alatt a bíróságnál feljelentett. Büntetése 6 hóig terjedhető fogház.

VII. Fejezet.

A magánosok elleni erőszak.

Ezen fejezetben három bűncselekményről van szó. Úgy mint: 1. a csoportos betörés, 2. csoportnak nyílt helyen erőszakoskodása, 3. a strike.

A csoportos betörés abból áll, hogy valamely csoport azon célból, hogy személyeken vagy dolgokon erőszakot kövessen el, valakinek lakába, üzleti helyiségébe vagy bekerített birtokába betör. (BTK. 175. §.)

Ez tehát közrend elleni bűncselekmény, melynek alkatrészeit képezik a magánlaksértés, a testi sértés és idegen dolgok megrongálása.

Az állandó joggyakorlat szerint a „csoport” négy embernél többet feltételez.

A magánosok elleni erőszak büntettének tipikus kriterionja abban nyilvánul, hogy az erőszakoskodó csoportnak az erőszakoskodás céljából kell összecsoportosulnia, tehát az erőszakoskodásnak a csoport tagjai által akartnak kell lennie, mielőtt még bármit tettek volna.

A csoportnak nyílt helyen erőszakoskodása akkor jön elő, ha valamely csoport nyílt helyen akár személyeken, akár dolgokon követ el erőszakot. (BTK. 176. §.)

Tehát ez a cselekmény az előbbbitől abban különbözik, hogy amott a csoport a lakó- vagy üzleti helyiségbe vagy a bekerített birtokba betör.

Büntetés az előbbinél 2 évig, az utóbbinál 3 évig terjedhető börtön.

A strike is egyik módja a magánosok elleni erőszaknak. A törvény bünteti, mert a munkás- és munkaadóosztálynak épen úgy, mint a társadalom bármely más osztályának csak jogos és törvényes eszközökkel szabad helyzetük javítására törekedni. A törvény egyrészt bünteti azt, aki a munkabér felemelése vagy leszállítása végett valamely munkás vagy munkaadó ellen erőszakot követ el, azt szóval vagy tettel bántalmazza vagy erőszakkal fenyegeti; másrészt azokat is, akik gyárak vagy műhelyek előtt vagy a munkaadó, munkavezető lakása előtt összecsoportosulnak a végett, hogy a munka megkezdését vagy folytatását megakadályozzák, vagy a munkásokat a munka elhagyására bírják. A büntetés 6 hónapig terjedhető fogház. (BTK. 177. §.)

VIII. Fejezet.

A polgárok választási joga ellen elkövetett büntettek és vétségek.

Ezen fejezet a választási bűncselekményeket tárgyalja, tehát a polgárok egyik sarkalatos jogának védelmére van hivatva. Sajnos azonban, hogy a polgárok a multban e joguk oltalmára igen ritkán

vették igénybe a törvény oltalmát. Alig van a büntetőtörvénynek a vagyon elleni bűncselekményeket kivéve, oly tiltó rendelkezése, amelyet annyian megszegnének, és mégis alig van a törvénynek oly fejezete, mely ritkábban jönne alkalmazásba, mint a választási visszaélésekről szóló.

Az ezen fejezetben foglalt bűncselekmények a következő csoportokba foglalhatók. Büntetéssel sújtatnak:

1. azok, akik valamely választót választási jogának gyakorlásában megakadályoznak; (BTK. 178. §.)

2. a választók összeírásával megbízott küldöttség elnöke, tagja vagy jegyzője, aki a választók összeírása alkalmával a jogosultnak talált választó nevét a választók jegyzékébe nem írja be, úgy szintén az, aki olyan személy nevét írja be, aki a küldöttség által jogosítottnak nem találtatott; (BTK. 179. §.)

3. azon közhivatalnok, aki okiratba hamis adatot jegyez be azon célból, hogy ez által valaki választó jogától jogtalanul megfosztassék vagy jogtalanul választó legyen; (BTK. 180. §.)

4. a szavazatszedő küldöttség azon tagja, aki a szavazási jegyet rendeltetésétől elvonja; (BTK. 181. §.)

5. a ki szavazati jegyét hamisítja, aki szavazási eszközökkel vagy szavazási lajstromokkal tiltott cselekményt követ el; (BTK. 182. §.)

6. A ki másnak neve alatt, vagy többször szavaz; (BTK. 184. §.)

7. a ki a választónak azon célból, hogy bizonyos jelöltre szavazzon vagy ne szavazzon, pénzt vagy pénzürtéket vagy más előnyt ad vagy ígér, s aki azt elfogadja; (BTK. 185. §.)

8. aki választási célokból etet és itat, és a ki ezen etetést és itatást elfogadja; (BTK. 186. §.)

9. azon közhivatalnok, aki hivatala hatáskörébe eső cselekménye vagy arra vonatkozó ígérete által valamely választót bizonyos jelölt melletti vagy elleni szavazásra, vagy a szavazástól tartózkodásra birni törekszik. (BTK. 187. §.)

A 4. és 5. pont alatti bűncselekmények miatt a bűnvádi eljárás csak akkor indítható meg, ha 8 nap alatt felszólamlás történt. (BTK. 183. §.)

Az 1. 6. 7. 8. 9. pontok alatt felsorolt bűncselekmények miatt a feljelentést 30 nap alatt a

cselekmény elkövetésétől számítva, kell a bíróságnál megtenni, ellenesetben a bűnv. eljárás meg nem indítható. (BTK. 189. §.)

A kiszabható büntetés egy hónapig terjedhető fogház mellett 100 frt-ig terjedhető pénzbüntetés, és 5 évig terjedhető börtön közt váltakozik.

IX. Fejezet.

A vallás és ennek szabad gyakorlata elleni büntettek és vétségek.

A vallás elleni delictum a közerkölcsiséget, a közrendet, és a polgárok vallásos érzületét sérti.

A BTK. különösen kiemeli a bűncselekményeknél a nyilvánosságot és megköveteli, hogy a cselekmény közbotrányt okozzon.

E bűncselekményt az követi el:

1. a ki nyilvánosan Isten ellen intézett gyalázó kifejezések által közbotrányt okoz; (BTK. 190. §.)

2. a ki az állam által elismert vallás szertartását erőszakkal megakadályozza vagy megzavarja; (BTK. 190. §.)

3. a ki az állam által elismert vallás szertartásai gyakorlatára rendelt helyiségben nyilvánosan botrányt követ el, vagy a vallási tiszteletnek tárgyát, vagy oly tárgyakat, melyek a szertartások végzésére rendelvek, a szertartásra rendelt helyiségben, vagy bár azon kívül, de a vallásos szertartás alkalmával tettel vagy botrányos szavakkal meggyaláz; (BTK. 191. §.)

4. a ki az állam által elismert vallás lelkészét, amidőn az vallási szertartást teljesít, szóval, tettel vagy fenyegetéssel nyilvánosan megtámadja; (BTK. 192. §. 1. p.)

5. a ki a lelkészt vallási szertartás teljesítése alkalmával testileg bántalmazza. (BTK. 192. §. 2. p.)

A büntetés az 1. és 4. pontok alatti vétségekre 1 évig terjedhető fogház és 1000, s illetve 500 frt-ig terjedhető pénzbüntetés; az 1. pont alatti vétségre 6 hónapig terjedő fogház és 200 frt-ig terjedő pénzbüntetés; a 4. pont alatti büntettre 2 évig terjedhető börtön.

Amint látjuk a BTK. a templomokat és temetőket nem védi azon idő alatt, a midőn ott isteni

tisztelet vagy szertartás nem végeztetik, hanem csakis a vallási szertartásra rendelt tárgyakat.

Kiegészítő határozmányt tartalmaz ugyan a BTK. 420. §., de az is csak a vallási szertartásra rendelt épületnek megrongálását, elpusztítását vagy megsemmisítését vonja büntetési sanctio alá, nem pedig azon cselekményt, amely a templom vagy temető meggyalázásával jár.

X. Fejezet.

A személyes szabadságnak, a házjognak, továbbá a levél és távirdai titoknak közhivatalnok általi megsértése.

Ezen fejezet tárgyalja a közhivatalnokok által elkövethető visszaélések egyik csoportját, és pedig azt, a melyik az alkotmányi garanciákat tartalmazza, szemben a másik csoporttal, amely a 42. fejezetben található.

E fejezet határozmányai szerint büntetendő cselekményt követ el:

1. azon közhivatalnok, aki hivatali hatalmával visszaélve, törvényellenesen valakit elfogat, elfog vagy letartóztat; (BTK. 193. §.)

2. azon közhivatalnok, akinek kötelességéhez tartozik a büntető ítéletek végrehajtása vagy a felügyelet a szabadságvesztések foganatosítására és a ki valamely foglyot időn túl kötelességének megsértésével fogva tart; (BTK. 194. §.)

3. azon felügyelő vagy igazgató, aki a fenálló szabályok ellenére valakit a letartóztatási intézetbe befogad, és a ki a letartóztatási intézetbe történt szállításról közvetlen felsőbbségét 24 óra alatt nem értesíti; (BTK. 196. §.)

4. azon közhivatalnok, a ki valakinek törvényellenes letartóztatásáról hivatalos tudomással bírván, azt az illetékes felsőbbségnek azonnal fel nem jelenti, és azon felsőbbség, mely a hivatalos tudomására jutott tény megvizsgálását és a kellő intézkedést 48 óránál tovább halasztja; (BTK. 197. §.)

5. azon közhivatalnok, aki hivatalos hatalmával visszaélve, törvényellenesen valakinek lakásába vagy üzlethelyiségébe a lakónak vagy a lakással rendelkezőnek akarata ellen behatol, vagy abban benmarad, vagy házkutatást tart; (BTK. 199. §.)

6. azon pósta-alkalmazott, a ki a póstára adott levelet vagy csomagot a törvényben meghatározott eseteken kívül felbontja, visszatartja, vagy megsemmisíti, vagy másnak ily cselekményt megenged vagy ahhoz segédkezet nyújt; (BTK. 200. §.)

8. azon távirda-alkalmazott, a ki a távirdára bizott sürgönyt meghamisítja, törvényellenesen felbontja, visszatartja vagy megsemmisíti, vagy ennek tartalmát jogtalanul mással közli, vagy másnak ilyenemű cselekményt megenged vagy ahhoz segédkezet nyújt. (BTK. 201. §.)

A 4. pont alatti cselekménnyel a sértett részére a letartóztatás minden napjáért 5—10 frt.-ig terjedő kártalanítás is megítélhető.

Az 1. és 3. pont alatti esetekben a büntetés, a szabadságtól való megfosztás tartamához képest 1 évig terjedhető fogháztól 10 évig terjedhető fegyházig szabható ki, a többi esetekben 1—6 hó közti fogház. Ezenkívül minden cselekmény hivatalvesztést, illetve a viselt hivatal elvesztését vonja maga után.

XI. Fejezet.

A pénzhamisítás.

A pénzhamisítás tulajdonképen az okirathamisítás egy faja, de elválasztatott ettől, mivel a pénz a forgalom fontos eszközét képezvén, az állam a pénzjegyek hamisításában még ma is mintegy felségjognak megsértését látja.

A cselekmény abban áll, hogy valaki hamis pénzt készít, vagy valódi pénzt nagyobb értékűvé hamisít, vagy a valódi arany vagy ezüst pénz fém-tartalmát csökkenti. A delictum létesítéséhez a törvény oly dolust kíván, hogy a tettes a hamisítványnak valódi, illetve teljes értékű pénz gyanánt forgalomba hozását czélozta. A delictum a hamisítással be van fejezve úgy mint a közokirathamisításnál.

A hamisítványnak a kezdetlegesnél magasabb fokon állónak kell lennie. Ha a nem sikerült hamisítvány a megtévesztésre mégis alkalmas volt, a csalás lesz megállapítható.

A hamisítás tárgya lehet első sorban a fém- vagy papírpénz is, pedig külföldi és, amennyiben az egyes államok kölcsönösen megvédik egymás

pénzét a hamisítások ellen, a nélkül, hogy a reciprocitás feltételesen lenne kimondva, mint némely egyéb bűncselekményeknél.

Amár forgalmon kívül helyezett pénzen is követhető el hamisítás, ha oly változások eszközöltetnek rajta, hogy az még forgalomban levőnek látszassék.

A törvény a részesség szabályaitól a pénzhamisítás meghatározásánál eltér, amennyiben a felbujtó cselekményét a tettesével egyenlővé teszi, amidőn azt mondja: »utánoz vagy utánoztat,« »változást eszközöl vagy eszközöltet,« »csökkenti vagy csökkenteti.« (BTK. 203. §.)

A büntetés maximuma 10 évi fegyház. Ha azonban a bűncselekmény tárgyát váltópénz vagy papírpénz képezi, a maximum 3 évi fogház. †

Az ezüst korona a judicatura szerint váltópénznek tekintetik.

A pénzhamisítás büntett elkövetésére irányzott szövetség is büntetetik, ha ahhoz előkészületi cselekmény is járult. Büntetése 3 hónapig terjedhető fogház. A törvény eme intézkedését az a körülmény indokolja, hogy a pénzhamisítás a közforgalomra és közhitelre épűgy, mint a magánosokra származó veszélyes következményekre tekintettel, a súlyosabb büntettekhez tartozik. (BTK. 205. §.)

A második elkövetési módja a pénzhamisításnak, a forgalomba hozatal, a melyhez tartozik az a cselekvény is, midőn valaki a tettesel vagy részessel egyetértve, hamis vagy hamisított pénzt forgalomba hozatal végett behoz, átvesz vagy megvesz; végűl midőn valaki valódi pénz gyanánt kapott hamis vagy hamisított pénzt valódi, illetve teljes értékű gyanánt tudva forgalomba hoz. (BTK. 206. 207. §§.)

A büntetés a bűnösség fokozatához képest nagyon változó. A legnagyobb tétel 10 évi börtön, a legalsóbb tétel 6 hóig terjedő fogház.

A nem sikerűlt hamisítvány forgalomba hozatala csak csalást képezhet.

Ha valaki tudtán kívül hamisítványt hoz forgalomba, delictum nem jön létre, arról pedig, hogy a gondatlanság (culpa) büntetendő-e, a törvény nem intézkedik.

A papírpénzzel egyenlőnek tekintetnek a bemutatóra szóló nyomtatott kötelezvények, bankjegyek,

részvények, utalványok, szelvények stb., a melyek az állam, közpénztár, község, társulat, szövetkezet, testület vagy magános által bocsátatnak ki, továbbá azon névre szóló kötelezvények, azok szelvényei és szelvényutalványai is, melyek a tőzsdén forognak és az állam vagy valamely közpénztár által bocsátattak ki. (BTK. 210. 211. §§.)

XII. Fejezet.

A hamis tanuzás és hamis eskü.

1. A hamis tanuzás.

A BTK. a hamis tanuzást elválasztja a hamis eskütől. A hamis tanuzás elkövethető a bűnvádi, polgári és fegyelmi ügyben, a hamis eskü csak polgári ügyekben. A ki a bíróság előtt bűnvádi vagy polgári ügyben hamis vallomást tesz, az ügynek valamely lényeges körülményére nézve, és azt esküvel megerősíti: a hamis tanuzás büntettét (vétségét) követi el. (BTK. 213—215. §§.)

A hamis tanuzás, közfelfogás szerint, a közigazgatási ügyben nem képez bűncselekményt, vagyis ezen bűncselekmény a bírói eljárásra van szorítva.

A ki, bár hamis tanuvallomását esküvel meg nem erősíti, hamis tanuzásért meg nem büntethető.

A hamis tanuzás büntette csak szándékosan vagyis tudatosan követhető el, a mi nemcsak a BTK. 75. §-nak rendelkezéséből, hanem abból is következtethető, hogy a gondatlanságból elkövetett hamis tanuzás tekintetében a BTK. külön intézkedik a 221. §-ban.

A hamis tanuzásnak objektive is hamisnak kell lennie, vagyis ha valaki csak hiszi, hogy hamisan vallott, de tényleg a valót mondta: nem a hamis tanuzás büntette, hanem *delictum putativum* (BTK. 82. §.) fog fennforogni, mely nem büntethető.

Ha a tanu olyan úgyről, amelyről tudja a tőle kérdezettek, — azt vallja, hogy nem tud semmit, — ez a hamis tanuzás tényálladékát megállapíthatja, mert a negatív természetű vallomás is tényleg hamis lehet.

A bűncselekmény egyik alkotó elemét képezi az is, hogy a hamis tanuzás az ügynek valamely lényeges körülményére nézve történt legyen. Lénye-

gesnek nevezhető pedig oly körülmény, mely az ügy eldöntésénél irányadó lehetett. Ha az ítélet és a hamis vallomás közt causalitási kapocs forog fenn, vagyis, ha ezen vallomás nem létezése esetén más ítélet származott volna: akkor lényeges az a körülmény, amelyre a vallomás vonatkozik.

A negatív hamis vallomás, e szerint, nem mutatkozik büntethetőnek, ha lényeges körülményre vonatkozik ugyan, de ezt a körülményt más bizonyítékok is támogatják.

Ha a hamis vallomást kivett bíróság azt lényegesnek tartotta és erre alapította ítéletét, a büntető bíróság azt kénytelen elfogadni. Ellenben ha a bíróság még nem ítelt, akkor a büntető bíróság mérlegeli a hamis vallomás lényeges voltát.

Az 1893. évi XVIII. tcz. 221. §-a rendelkezéséhez képest, ha a sommás eljárásban az eskü alatt kihallgatott fél hamis vallomást tesz: szintén hamis tanuzás miatt büntetetik.

A hamis tanuval egyenlően bünteti a törvény azon szakértőt, fordítót és tolmácsot, a ki úgy büntető mint polgári ügyben hamis véleményt s illetve fordítást terjeszt a bíróság elé. (BTK. 217. §.)

Az esküvel való megerősítéssel egyenlő hatályú:

1. az ünnepélyes bizonyítás azon esetekben, melyekben annak az esküvel egyenlő hatályt tulajdonít a törvény;

2. a nyilatkozatnak megerősítése hivatkozással a hivatali esküre vagy ugyanazon ügyben már letett esküre.

A hamis tanuzás büntetése: bűnvádi ügyben 15 évig terjedhető fegyház, kihágási ügyben egy évig terjedhető fogház és 1000 frtig terjedhető pénzbüntetés, polgári ügyben 5 évig terjedhető börtön és 4000 frtig terjedhető pénzbüntetés.

2. A hamis eskü.

A hamis eskü bűncselekménye csak polgári ügyben, és mióta a sommás eljárásról szóló új törvény életbe lépett, — főleg a rendes eljárás szerinti ügyben, — követhető el.

Ha az eskü kivételénél a törvényes alakszerűség mellőztetett, a bűncselekmény nem létesül.

Az eskü nemeit a BTK. 219. §-a taxative sorolja fel s ide vonja a fő-, pót-, becslő- és felfedező esküt.

A törvény nem mondja ugyan ki, hogy a hamis eskünek az ügy lényeges körülményeire kell vonatkoznia, sőt a törvényjavaslatból a képviselőház jogügyi bizottsága azt szándékosan kihagyta, azzal érvelvén, hogy a bíró a polgári ügyben csakis lényeges körülményre ítél esküt. Később mégis kételyek támadván a gyakorlatban, a Curia indítatva érezte magát a 20. sz. teljesülési határozatban kijelenteni, hogy a hamis eskü büntetett, illetve vétségét csak az ügyre nézve lényeges, valótlan körülmények esküvel való megerősítése allapítja meg.

A büntetés 5 évig terjedhető börtön, és 4000 frtig terjedhető pénzbüntetés.

3. Fegyelmi ügyben hamis tanuzás.

A törvény szerint (220. §.) külön büntetendő cselekményt képez, a közhivatalnok vagy ügyvéd elleni fegyelmi ügyben, úgy a katonai becsületbíró-ság előtti ügyben, a polgári személyek által elkövetett hamis tanuzás.

A büntetés 3 évig terjedhető börtön arra, a ki a vádlott terhére vallott, különben 1 évig terjedő börtön.

4. Gondatlanságból elkövetett hamis tanuzás és eskü.

Gondatlanságból elkövetett hamis tanuzást, hamis esküt, hamis szakértőnyilatkozatot, vagy fordítást a törvény (221. §.) egy évig terjedhető fogházzal bünteti.

Hogy ezen büntetendő cselekmény létrejöjjön, ugyanazon feltételek kívántatnak, mint a szándékos hamis eskünél és szándékos hamis tanuzásnál előadottak, azzal a különbséggel, hogy itt a dolus helyét a culpa foglalja el.

5. Hamis tanuzásra csábítás.

A ki mást hamis tanuzásra vagy hamis esküre reábirni törekszik, büntetendő cselekményt (subornatio testium) követ el. A törvénynek emez intézkedése eltér az általános tanoktól, amelyek szerint a sikertelen felbujtás nem büntetendő. A törvény eme kivételes intézkedését ezen felbujtás veszélyessége indokolja. A hamis tanuk ugyanis, különösen ha e célból szövetkeztek, kiszámíthatlan

károkat okozhatnak, sőt egy-egy vidékre az igazságszolgáltatását lehetetlenné tehetik.

Ez a bűncselekmény elkövethető bűnvádi, kihágási és fegyelmi ügyben. A büntetés: kihágási és fegyelmi ügyben legyenyhébb, 6 hóig terjedhető fogház, — a bűnvádi ügyben legsúlyosabb, 3 évig terjedhető börtön, — míg a polgári ügyben 2 évig terjedhető fogház és 1000 frtig terjedhető pénzbüntetés, mely 100 frton alúli polgári ügyben csak 6 hónapig terjedhető fogházra és 400 frtig terjedhető pénzbüntetésre van mérsékelve. (BTK. 222. §.)

A hamis tanuzásra alakult szövetséget azonban mint ilyet, a törvény nem bünteti.

A mi a hamis tanuzásnál és hamis eskünél az ügyek lényeges körülményeire nézve mondatott, mindaz itt is fennáll, vagyis csakis ilyen feltétel mellett lesz büntethető a hamis tanuzásra és esküre csábítás.

6. Büntetlenségi esetek. Igaz vallomás visszavonása.

Vannak esetek, amelyekben a hamis tanuzást és hamis esküt nem bünteti a törvény:

1. a) Nem bünteti a törvény azt, a ki igaz vallomás által önmagát büntetendő cselekménnyel vádolná. A büntető törvénynek eme rendelkezése összefüggésben van a bűnvádi eljárás azon általános tételével, hogy önmagát senki sem tartozik vádolni.

b) Nem bünteti a törvény azon tanut, a ki büntető vagy fegyelmi ügyben a tanuzást törvényes jogánál fogva megtagadhatta volna, de erre a bíróság figyelmeztetni elmulasztotta. Ez esetben a büntetlenséget azon körülmény indokolja, hogy az állam kiméli a családi köteléket attól, hogy a családtag hozzátartozója ellen vallomást tenni köteles legyen, és ha a bíróság hibájából ilyen, a rokon érztést támogató, de valótlan vallomást tett, őt büntetni nem szabad.

Ugyanez áll a lelkészekre, ügyvédekre, orvosokra, akik szintén bizonyos körülmények közt fel vannak mentve a tanuskodás alól, — tehát ugyanoly helyzetbe juthatnak, mint a rokonok. (BTK. 224. §.)

2) Nem bünteti a törvény azt, a ki hamis tanuzását, vagy hamis esküjét az illető hatóságnál visszavonja, mielőtt ellene feljelentés történt vagy a bűn-

vádi eljárás megindított és hamis esküjéből vagy tanuzásából valakire hátrány származott volna. (BTK. 225. §.) Ez a rendelkezés nem vonatkozik azonban a felbujtókra is, mivel a jelen fejezetbe tartozó cselekmények tekintetében a sikertelen felbujtás is büntetendő, tehát a felbujtó büntetése nem függ össze a tettesével, ami erősen támogatja azt a felfogást, — eltekintve a képviselőh. jog. bizottság hason véleményétől — hogy a tettes visszalépése a felbujtóra nem hat ki, vagyis ha a tettes visszavonta is hamis vallomását és ezáltal büntetlenné válik, — a felbujtó nem kerüli ki büntetését.

3. Az esetek rokonságánál fogva ezen fejezetbe sorozta a törvény, s az ügy és cselekmény különbségéhez képest ezen fejezetben meghatározott büntetéssel bünteti azt, a ki igaz tanuzását, nyilatkozatát vagy esküjét visszavonja és hamisnak állítja, habár ezen visszavonását esküvel meg nem erősítette, és bünteti azt is, a ki mást ily hamis visszavonásra reá bírni törekszik. (BTK. 226. §.)

XIII. Fejezet.

A hamis vád.

A hamis vádat az követi el, a ki mást valamely hatóság előtt büntetendő cselekmény elkövetésével, tudva hamisan vádol vagy ellene tudva hamis bizonyítékokat vagy bűnjeleket kohol vagy állít elő. (BTK. 227. §.)

Ez a bűncselekmény úgy az igazságszolgáltatás alapja, mint a feljelentett egyén személyes szabadsága, becsülete és lelki nyugalma ellen van irányozva.

A vádnak határozott személyre és cselekményre kell vonatkoznia, mert általánosságban tartott vádak nem állapítják meg a bűncselekményt. Ha a cselekmény, mely miatt a vád emeltetett, elévült, vagy hogy ha a tettes kegyelmet kapott, a hamis vádnak hiányzik az alapja, mert a vádló igazat mondott. A hamisan vádló szándékosan cselekszik és tudja, hogy vádja a hamisan vádlott ellenében bűnvádi eljárás megindítását fogja maga után vonni.

Felmerül a gyakorlatban az a kérdés, hogy midőn a vádlott a bíróság előtti kihallgatásakor, védekezéseül mást vádol hamisan a bűncselekmény

elkövetésével, vagy a tanu bármely indoknál fogva hamisan vall és ily módon mást hamisan vádol: elkövetik-e ezek a hamis vád büntettét? — A judicatura szerint egyik esetben sincs hamis vád, holott az esküvel meg nem erősített hamis tanuvallomás, mint hamis tanuzás sem büntethető, — amint az előbbi fejezetben előadtuk — s így egészen büntetlen marad.

A vádat hatóság előtt kell ugyan előadni, de nem szükséges, hogy az a hatóság az illető vádbeli cselekmény elbírálása is illetékes legyen.

A hamis vád visszavonása nem vonja maga után a büntetlenséget, mint a hamis tanuzásnál és hamis eskünél ez meg van, — tehát ily esetben a bűnkíséret foroghat fenn.

A büntetések a hamis vádnál hasonlóak a hamis tanuzáséhoz. Ha a vádlott nem ítéltetett el, akkor a vádló büntetése enyhébb.

A hamis vád miatt rendszerint a sértett fél indítványára indítható meg a bűnvádi eljárás, kivéve, ha hamisan vádlott ellen a bűnvádi eljárás már megindítatott, — ez esetben hivatalból indítandó meg az eljárás. A bűnvádi eljárás pedig, a gyakorlat szerint, akkor tekintetik megindítottinak, ha vizsgálat lett elrendelve, a nyomozás még nem tekinthető annak.

A hamis vádnak egy esetét képezi a törvény (230. §.) szerint, és vétséget követ el az: aki olyan tények vagy bizonyítékok tudomásával bir, melyekből ártatlanul vizsgálat alá vont egyénnek felmentése vagy ártatlanul elítéltnak kiszabadulása függ, és azokat nem tudatja, ámbár azt magának, hozzátartozóinak vagy más ártatlan személynek veszélyeztetése nélkül megtehetette volna.

Ez a hamis vádnak mulasztás által elkövethető delictuma, ez esetben a mulasztó felelős azon következményért, amit hallgatása előidézett. Ezen §-nak hatálya kiterjed minden büntetendő cselekményre, még a kihágásokra is.

Figyelemre méltó körülmény, hogy a BTK. a feljelentést kötelezőleg csakis a felségsértésnél mondja ki, míg az ártatlan egyén kiszabadításának elmulasztását minden bűncselekménynél bünteti.

Ha a hamis vádban a bűnösség kimondatott, az ítélet a sértett fél kivánságára, az elítélt költségén sajtó útján is közvéteendő. (BTK. 231. §.)

XIV. Fejezet.

A szemérem elleni büntettek és vétségek.

E fejezetben oly rendelkezések foglaltatnak, amelyek a nő szeméremérzetét a férfi megtámadása ellen vannak hivatva megoltalmazni.

1. *Erőszakos nemiközösülés. — Szemérem elleni erőszak.*

Az erőszakos nemi közösülés büntettét az követi el, a ki a nőt erőszakkal vagy fenyegetéssel házasságon kívül nemiközösülésre kényszeríti. (BTK. 232. §.)

A fenyegetésnek azonban olyannak kell lenni, mely alkalmas arra, hogy a fenyegetett nőben a saját vagy jelenlévő hozzátartozójának életét, testi épségét veszélyeztető súlyos testi sértés közvetlen bekövetkezése iránt alapos félelmet gerjeszsen. Nem büntethető tehát a fenyegetés, ha az nem az élet és testi épség, hanem más javak ellen irányul, pl. ha a nő valamely titkának elárulásával vagy bátyjának a szolgálatból elbocsátásával fenyegettetik. Az ily fenyegetések által kieroszakolt nemiközösülés nem képez szemérem elleni bűncselekményt, és minthogy hiányzik az anyagi haszon, a zsarolás sem állapítható meg; végre minthogy a jogtalan kényszerítést a BTK. nem bünteti, — az ily cselekmény büntetlen marad, a nő erkölce ily megtámadás ellen nincs védve törvényileg.

Az erőszakkal egyenlőnek mondja a törvény azt a cselekményt, midőn a tettes a nőnek öntudatlan vagy akarata nyilvánítására vagy védelmére tehetetlen állapotát használja fel, akár ő idézte elő azt az állapotot, akár nem. A Curia pedig gyakorlatában kiterjesztette az erőszak fogalmát oly módon, hogy a 12-ik életévét még nem haladott leánynyal elkövetett nemi közösülést minden esetben — tehát minden erőszak nélkül — erőszakosnak állapítja meg, azon alapon, hogy a gyermeknek rendelkező akarata nem lévén, ellenében a cselekmény önmagában erőszakos.

A törvény ezen cselekmény elkövetésénél nem tesz különbséget a tisztességes és nem tisztességes nő közt, tehát a nemierőszak a nem tisztességes nő ellen is elkövethető.

A szemérem elleni erőszak büntette az erőszakos közösüléstől abban különbözik, hogy nemi közösülés helyett fajtalanság forog fenn. Egyebekben itt is ugyanazon tényálladási elemek léteznek. (BTK. 233. §.)

Az erőszakos nemiközösülés büntetése 10 évig terjedhető fegyház, a szemérem elleni erőszaké 5 évig terjedhető börtön. Mindkét esetben emelkedik a büntetés, ha a bűncselekmény felmenő vagy lemenő égbeli rokonon, vagy testvéren vagy a tettes felügyelete alatt állott személyen követtetett el, vagy ha az elkövetésre használt szerek vagy eszközök a sértett halálát okozták.

2. A megfertőztetés.

A megfertőztetés büntetést azon férfi követi el, aki életkorának 14-ik életévét be nem töltött tisztességes leánynyal nemileg közösül. (BTK. 236. §.)

A magyar BTK. 12. éves koráig a leányt feltétlenül védi a férfi erkölcsstelensége ellen, amennyiben az ilyen korú leánnyal való közösülést bünteti.

A 12—14. éves körig a leányt csak úgy védi, a tényleges erőszakon vagy fenyegetésen kívül, ha tisztességes; a 14-ik életéven felül a nőt már csak a tényleges erőszak vagy fenyegetés ellen oltalmazza.

A külföldi törvények a leányt a csábítás ellen idősebb koráig, tehát erősebben védik mint a magyar BTK. így a német-, osztrák-, belga-, angol-, orosz-, olasz- és finnországi törvények a leánnyal való közösülést 16-ik éves koráig feltétlenül büntetik és általában az újabb törvényhozások a leány tisztaságának fokozottabb megvédésére törekcsenek.

3. Indítvány. — Visszavonhatlanság.

Ezen fejezetnek eddig tárgyalt bűncselekményei csak a sértett félnek indítványa alapján büntethetők. A már megtett indítvány azonban nem vonható többé vissza (BTK. 238. §.)

Vannak mégis esetek, a melyekben hivatalból indítandó meg a bűnvádi eljárás, u. m. 1. ha a tettes ellen az elkövetés idejére és helyére nézve s hivatalból üldözendő más büntett is forog fenn; 2. ha a büntett a sértett halálát okozta; 3. ha a tettes a cselekményt felmenő vagy lemenő ágbeli rokonon követte el; 4. ha felügyeletére bizott személyen követte el. (BTK. 239. §.)

A BTK. 240. §-ban foglalt rendelkezés szerint a tettes nem büntetetik eme cselekményekért, ha közte és a sértett fél közt házasság jött létre a büntető ítélet kihirdetése előtt. A büntető ítélet alatt a gyakorlat szerint az I. bíróság ítélete értendő.

A 240. §-ban a törvény, tulajdonképen az indítvány visszavonhatásának nyújt tért azzal, hogy a házasság megkötése által büntetlenséget biztosít a tettesnek és ily módon a meggyalázott nőnek erkölcsi rehabilitációt szolgáltat.

4. *A természet elleni fajtalanság. Vért-fertőztetés.*

A természet elleni fajtalansághoz tartozik a férfiak közt véghezvitt fajtalanság (sodomia ratione sexus), valamint az embernek állattal elkövetelt fajtalansága (sodomia ratione generis, — bestialitas). (BTK. 241—242. §§.)

A fajtalanság büntetése: egy évig terjedhető fogház; ha azonban a férfiak közt erőszakkal vagy fenyegetéssel követtetett el, 5 évig terjedhető börtön; ha sértett beléhalt, — életfogytig tartó fegyház; ha fel- és lemenő ágbeli rokonok közt követtetett el, úgy a felmenő rokon 3 évig terjedhető fegyházzal, a lemenő 1 évig terjedhető fogházzal büntetetik; végül ha testvérek közt követtetik el, akkor ezek 2 évig terjedhető börtönnel büntetnek.

Vértfertőztetést képez a felmenő és lemenő ágbeli rokonok valamint a testvérek közti nemiközösülés. (BTK. 243. §.)

Büntetés: a felmenő rokonra 5 évig terjedhető fegyház, a lemenő ágbeli rokona 2 évig terjedhető fogház, és ha a lemenő a cselekmény elkövetésekor éltének 18-ik évét még nem haladta túl, akkor nem büntetetik.

5. *Férjes nő tévedésbe ejtése. — Házasságtörés.*

A szemérem elleni büntettek közé sorozza a törvény a nőekkel fondorlatos módon történt nemi közösülések közül azt az esetet, a midőn valaki magát valamely nő férjének színli és a nőnek tévedését felhasználja, hogy azzal nemileg közösüljön.

Ezen cselekménynek büntetése 3 évig terjedhető börtön. A bűnvádi eljárásnak azonban csak a sértett nő vagy férje indítványára van helye. (BTK. 245. §.)

A házasság a társadalmi rend alapja lévén, a törvény ezen intézmény oltalmáról olyként gondoskodik, hogy bünteti azon cselekményt, mely a házasság létalapját megbolygatja. De csak a sértett hitvestársat jogosítja fel arra, hogy házasságtörés miatt hives-társát és ennek bűnrészesét feljelenthesse.

A törvény azonban csak akkor tekinti a házasságtörést büntetendő cselekménynek, ha a miatt a házasságfelbontás vagy az elválás jogerejű ítélet által kimondatott, és ily esetben a házasságtörést három hónapig terjedő fogházzal bünteti. (BTK. 246. §.)

6. *Csábítás (kerítés). Szemérem elleni vétség.*

Törvényünk a közönséges kerítést (a leánycsábítást), a midőn különféle csábító ígéretek, fortélyok által keresetforrássá tétetik a nőnek teste, — nem bünteti, holott az európai büntető törvények ily cselekmények ellen is védik a női nemet. A magyar BTK. csak a minősített kerítést (csábítást) ismeri. Büntetést szab azon szülőre, a ki törvényes vagy természetes leányát mással nemi közösülésre, — úgyszintén arra, a ki törvényes vagy természetes gyermekét mással nemi vagy természetelleni fajtalanság elkövetésére csábítja, és azon gyámra, gondnokra, nevelőre, tanítóra, vagy felügyelőre, a ki ilyen cselekményeket elkövet. A büntetés öt évig terjedhető fegyház. (BTK. 247. §.)

Szemérem elleni vétséget az követ el, aki a közszemérmert oly módon támadja meg, hogy fajtalanságot tartalmazó iratot, nyomtatványt vagy képes ábrázolatot nyilvános helyen kiállít, árul vagy terjeszt. Ezen cselekménynek büntetése három hónapig terjedhető fogház és 100 forintig terjedhető pénzbüntetés. De az ilyen iratok, nyomtatványok szerzője, készítője, nyomtatója, ha a fentebb leírt cselekmények valamelyike tudtukkal történt, hat hónapig terjedhető fogházzal és 500 frtig terjedő pénzbüntetéssel büntetettnek. (BTK. 248. §.)

A szemérem elleni vétségnek még egy neme van: a szemérmert sértő cselekménynek nyilvános

elkövetése által közbotrány okozása. Ezt 3 hónapig terjedhető fogházzal és 200 frtig terjedhető pénzbüntetéssel bünteti a törvény (BTK. 249. §.)

XV. Fejezet.

Kettős házasság.

A kettős házasságnak, helyesen többszörös házasságnak büntetendő cselekménynyé történt kimondása által a törvény eredménynyel megoltalmazza a monogamiát, olyan határozmányra ez a törvénynek, melyet mindenki ismer és megtartani törekszik, míg a házasság védelmére rendelt egyéb büntetőtételek, — tekintve ritka alkalmazásukat — alig tekinthetők védezközöknek.

1. Kettős házasság fogalma. Anyakönyvvezető bűnös közreműködése.

A kettős házasság büntettét az követi el, aki érvényes házassági kötelékben lévén, ismét házasságra lép, úgyszintén azon nem házas is, aki tudva oly egyénnel házasságot köt. (BTK. 251. §.)

Külön büntetési tételét képezi a törvénynek az az eset, ha valaki a vele házasságra lépő felet az előbbi házassági kötelék fennállására nézve tévedésbe ejtette. (BTK. 251. §.)

A házasság végrehajtása (elhálás) nem szükséges a bűncselekmény létesüléséhez, nem képezi tényálladékanak elemét. Vagyis a törvény a házasság formájával való visszaélést torolja meg.

A házassági kötelék fennállására nézve történt tévedésbe ejtéshez — a mint a gyakorlat mutatja — a törvény a ravasz fondorlatot nem követeli.

A törvény bünteti azon lelkészt, illetve a házassági jogról szóló 1894. évi XXXI. t.cikknek életbe lépte óta, ennek 121. §-a rendelkezéséhez képest, azon állami anyakönyvvezetőt (polgári tisztviselőt), aki tudva, hogy a megkötettni szándékolt házasság kettős házasság, a feleket összeadja. (BTK. 253. §.) Továbbá bünteti a törvény azon lelkészt, illetve most azon anyakönyvvezetőt (polgári tisztviselő), a kit a kettős házasság megkötése körül gondatlanság terhel. (BTK. 253. §.)

A kettős házasság büntetése 3 évig terjedhető börtön, a ki házastársát tévedésbe ejtette, 5 évig terjedhető börtönnel büntetetik.

A kettős házasságnál tudva közreműködött állami anyakönyvvezető (polgári tisztviselő) 5 évig terjedhető börtönnel, ha gondatlanság terheli, egy évig terjedhető fogházzal és mindkét esetben a viselt hivatal elvesztésével is büntetetik.

A lelkész a házassági jogról szóló törvény 123. hoz képest csak az esetben követ el vétséget, és büntetetik 100 koronáig terjedhető pénzbüntetéssel, ismétlés esetében 2 hónapig terjedhető fogházzal és ugyanannyi pénzbüntetéssel, ha az egyházi összeadásnál eljár, mielőtt a felek igazolták volna, hogy a házasságot a polgári tisztviselő előtt megkötötték. Ha azonban a házasság tényleg megkötöttet előzőleg a polgári tisztviselő előtt, akkor a lelkész előbb leírt cselekménye csak kihágást képez és 300 koronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntetetik. Egészen büntetlen marad eme cselekménye a lelkésznek, ha az egyházi összeadást a felek valamelyikének halálos betegségében teljesítette.

Felemlítendő még, hogy a kettős házasság büntett elévülésének vitás kérdését a Curia olyként oldotta meg, hogy 55. számú teljesülési határozatában kimondotta, hogy az elévülés az utóbbi házasság megszűnésének napján veszi kezdetét.

Az eljárás szempontjából kétes volt, vajjon a büntető bíróság kimondja-e ítéletében a második vagy további házasság érvénytelen és semmis voltát, míg végre a 46. számú curiai döntvény úgy oldotta meg ezt a kérdést, hogy a házasság megsemmisítése a bűnvádi ítéletben nem mondandó ki.

XVI. Fejezet.

A családi állásra vonatkozó büntettek és vétségek.

1. A gyermek családi állásának megváltoztatása.

A családi állás, mint a büntetendő cselekmények egyik csoportjának delictuma csak az újabb büntető törvényekben található. Régi hazai törvényeinkben névbitórlás (larva) és vértagadás (proditio fraterni

sanguinis) név alatt voltak ismeretesek ezen bűncselekmények mint a csalásnak kiválóbb esetei.

A BTK. 254. §-ban meghatározott bűncselekmény alanya nemcsak a szülő, hanem bármely idegen is, tárgya pedig a gyermek lehet. A cselekmény abban áll, hogy valaki gyermeket más családba csempész, kicserél, elsikkaszt, eltitkol, rendszerint járt helyre kitesz, vagy bármely más módon családi állásától megfoszt vagy ezen állását megváltoztatja.

A gyermek családi állásától megfosztása, vagy családi állásának megváltoztatása alatt értjük első sorban a családi állás kimutatásának meghiúsítását, vagyis a supressiót, pl. ha a gyermek más országba vitetik és ott idegennek átadatik, aki nem tudja a gyermek származását, vagy ha a törvénytelen gyermek születése az anyakönyvbe nem jegyeztetik be, a törvénytelen gyermek törvényesnek vezetetik be a születési anyakönyvbe.

A gyermekelsikkasztás abban áll, hogy valaki a gyermeket a szülő, gyám vagy gondnok hatalma vagy őrizete alól elvonja. Ezen cselekmény abban különbözik a gyermekrablástól, hogy itt a tettes szándéka arra irányul, hogy az erőszakkal vagy fenyegetéssel hatalmába kerített idegen gyermek felett tetszése szerint rendelkezék.

Ezen bűncselekmény büntetése egy évig terjedhető börtön; ha azonban a tettes nyereszkedési szándékból cselekedett, 5 évig terjedhető fegyház állapítható meg.

2. *Érvénytelen házasság csalárd megkötése.*

A családi állás elleni büntetést követi el és két évig terjedhető börtönnel büntetendő, aki a házasság megkötésénél a másik fél előtt valamely bontó akadályt elhallgatott, vagy a másik felet oly tévesztés által birta a házasság megkötésére, mely miatt az felbontatott vagy semmisnek nyilvánítatott. (BTK. 255. §.)

E büntett tárgya az egyik házásfélnek és a netán születendő gyermeknek családi állása.

A bűncselekmény a házasság ravasz megkötésében áll. Elkövethető a bontó akadály elhallgatása

által, vagy a másik félnek oly házasságra reábirása által, mely az alkalmazott megtévesztés miatt felbontott vagy megsemmisített.

Hogy melyek a bontó és tiltó akadályok, a házasságjogról szóló 1894. évi XXXI. tcz. határozza meg.

A büntethetőség feltétele azonban, hogy a házasság feloldatott vagy semmisnek nyilvánított legyen, habár a büntett a házasság csalárd megkötése által végeztetik is be.

A bűnvádi eljárásnak csak a sértett fél indítványára van helye. Az indítványozás határideje azon napon veszi kezdetét, amelyen a házasság jogerősen felbontott vagy semmisnek nyilvánított.

3. A polgári tisztviselő bűnös közreműködése az érvénytelen házasságkötésnél.

Minthogy a házasságjogról szóló 1894. évi XXXI. tcz. életbeléptetésével a BTK. 256. és 257. §§-inak rendelkezései a házasságkötésnél közreműködő polgári tisztviselőre alkalmazandók: a következő két bűncselekmény tárgyalásánál a »lelkész« helyett a polgári tisztviselőt teszszük és a házasságjogról szóló törvény 121. §-nak rendelkezését tartjuk szem előtt.

A házasságnál közreműködő polgári tisztviselő szándékosan vagy gondatlanságból járulhat hozzá oly házasság megkötéséhez, mely a házassági jogról szóló törvényben felsorolt érvénytelenségi okok miatt megtámadható vagy semmis.

Azon polgári tisztviselő, aki tudva, hogy olyan érvénytelenségi ok forog fenn, mely miatt a házasság megtámadható vagy semmis, a feleket mégis összeadja: három évig terjedhető börtönnel és a viselt hivatal elvesztésével büntetetik. (BTK. 256 §.)

Ha pedig a polgári tisztviselőt ilyen házasságkötésnél történt közreműködésnél gondatlanság terheli: vétséget követ el és 6 hónapig terjedhető fogsággal, nemkülönben a viselt hivatal elvesztésével büntetetik. (BTK. 257. §.)

XVII. Fejezet.

Rágalmazás és becsületsértés.

A jelen fejezet tárgya általában az egyéni becsület. A becsület, mint törvény által védett objektum az egyesnek a polgári társaság többi tagjaihoz való viszonyát feltételezi. A törvény által biztosított oltalom iránti jog nem terjed ki a személy állítólagos vagy valódi különös érdemeinek, kiváló állásának vagy más rendkívüli tulajdonságainak kényszerítő elismerésére, valamint nem terjed ki, valamely társadalmi osztály, vagy felekezet, vagy az ezekhez tartozó tagok külön felfogására a becsületről, illetőleg saját becsületről, hanem a BTK. értelmében csakis az a nyilatkozat vagy tett képezi a becsületnek büntetés terhe alatt tiltott megsértését, mely a polgári becsület vagy az emberi méltóság érzetét támadja meg.

A polgári becsületet a törvényhozások minden időben oltalomban részesítették, de az ide tartozó esetek jogi jelentősége és osztályozása tekintetében szétágaztak a törvényhozói intézkedések.

A régi felfogás szerint a becsületsértés (injuria) fogalma a becsület ellen intézett minden szándékos és jogellenes sértésekre kiterjedt. Magában foglalta nemcsak a becsületsértést és rágalmazást, a hamis vádat is, s mindezen esetekben rendszerint magánjogi megtorlásnak volt helye.

Hazai törvényeink szerint is a becsületsértés és a rágalmazás (calumnia) a magánvétségek közé tartozott s megtorlásuk 100 frt. »nyelvváltság« volt. A tetteges becsületsértés pedig hatalmaskodásnak (violentia) tekintetett.

A rágalmazásnak és becsületsértésnek a jelen fejezet szempontjából többféle fajtát lehet megkülönböztetni, a szerint a mint a sértés: a) sajtó útján vagy más módon; b) magánosok vagy a törvény által alkotott testületek, hatóságok, azok küldöttségei vagy tagjai ellen; c) szóval vagy tettel — továbbá d) amint az élők közt, vagy holtak irányában követetik el.

1. *Egyszerű (közönséges) rágalmazás.*

A rágalmazás vétségét az követi el, aki valakiről több, habár nem együtt levő személy előtt olyan

tényt állít, mely valódisága esetében az ellen, akiről állítatott, a büntető eljárás megindításának okát képezné, vagy azt közmegvetésnek tenné ki. (BTK. 258. §.)

A rágalmazás és becsületsértés passiv alanya minden fizikai személy lehet. A kor vagy szellemi képesség e tekintetben nem tesz különbséget, elkövethető e vétség a gyermekek, hülyék vagy tébolyodottak ellen is. Továbbá megsérthető becsületében az is, aki valamely büntetendő cselekmény miatt megbüntetve volt, ha valaki ezt szemére lobbantja; mert általános jogi elv lévén, hogy a büntetés kiállása a bűncselekmény nyomát elenyészteti. Végül elkövethető a rágalmazás és becsületsértés a jogi személy ellen is, mert ez esetben a sértés tulajdonképpen azokat a fizikai személyeket éri, akikből a jogi személy alakult, a fellépés pedig azt a közeget illeti, aki a jogi személyt képviseli.

A „tény“ tárgyilag egyértelmű azzal, ami valóban megtörtént, vagy létezik; a rágalmazás fogalmához mindazonáltal nem kívántatik meg ily tény, hanem csak oly állítás, melylyel valakinek a jelzett értelemben vett tény imputáltatik. Itt tehát csak valótlan, költött tényről van szó, mert ha az állított tény való; ez a rágalmazás fogalmát kizárja, kivéve, ha a valódiság bizonyítását a törvény kizárja.

Az „állítás“ alatt a mástól hallott tény továbbadása, terjesztése is értendő. Az sem tesz különbséget, hogy a sértő az állítást közvetlenül a sértett személyhez intézi-e, vagy róla csak elbeszéli. Ehhez képest a rágalmazást távollevő személy ellen is el lehet követni.

Külsőalakját illetőleg a rágalmozó állítás szóbeli, írásbeli vagy jelképes lehet; feltéve természetesen, hogy a nyilvánosság fennforog. Tehát levélben, vagy levelező lapon úgy követhető el a rágalmazás, ha az többeknek megmutatásra van szánva. Ha csak esetleg olvassák többen, nem forog fenn a rágalmozás.

Hogy a ténynek olyannak kell lenni, mely „valódisága esetében büntető eljárás megindításának okát képezné“ — némely kriminalista úgy magyarázza, hogy habár a büntető eljárás szorosabb értelemben csupán a kriminalitások miatt indított eljárást jelenti: tágabb értelemben azonban ide tar-

toznak a fegyelmi esetek is. Mi részünkről a törvényben kifejezett „büntető eljárás“-t a szorosabb értelemben magyarázandónak véljük.

A rágalmozó állítás második határáként a törvény azt állítja fel: „vagy közmegvetésnek tenné ki.“ Ez az ismérv kibővítésül van az előbbihez illesztve, vagyis ha büntető eljárást a tény nem von maga után, de az illetőt közmegvetésnek tenné ki valódsága esetében, rágalmozó az állítás.

A „többek jelenléte“ vagy „több személy“ alatt legalább három személyt kell érteni. Ezt a 32. számú döntvény így jelentette ki. A sértett személy jelenlétében nyilvánított becstelenítés azonban csak akkor képez rágalmozást, ha kivüle legalább három személy volt jelen.

Egyidejű rágalmozó és becületsértő állítás esetében az előbbi abszorbeálja az utóbbit.

A büntetés 6 hónapig terjedhető fogház és 500 frtig terjedhető pénzbüntetés. De ezen mindkétnemű büntetést megkétszerezi a törvény, ha a rágalmozó nyomtatvány vagy nyilvánosan kiállított képes ábrázolat általtette közzé vagy terjesztette állítását. (BTK. 259. §.)

2. Hatóság előtti rágalmozás.

A hatóság előtti rágalmozás vétségét, a törvény szerint, az követi el, aki mást valamely hatóság előtt büntethető cselekmény elkövetésével vádol, ha vádja valótlannak bizonyul és a hamis vád fenn nem forog. (BTK. 260. §.)

Ezen vétség subsidiárius helyet foglal el a hamis váddal szemben, s ennél fogva csak akkor létesül, ha a hamis vád büntette vagy vétsége fenn nem forog. E lánczolat azt eredményezi, hogy e két delictum tényálladéka majdnem megegyezik, s a különbség csak ott kezdődik, ahol a hamis vád szorosabban körülírt fogalma végződik. Ugyan e viszonyból következik az is, hogy rágalmozás miatt külön vád nem emelhető többé akkor, ha hamis vád miatt ugyanazon ügyben és ugyanazon személy ellen a bűnvádi vizsgálat keresztül vezetett.

A jelen vétség tárgya »büntethető cselekmény« lévén, ha valaki oly cselekmény miatt tesz feljelentést, amely nem foglalja magában valamely büntett, vétség, kihágás vagy fegyelmi eset tényelemeit: az legfeljebb közönséges rágalmozást követhet el.

Nem büntethető a cselekmény, ha elévült vagy megkegyelmezett, tehát az ily cselekmény nem is lehet objectuma a hatóság előtti rágalmazásnak.

A törvény ezen kifejezése alatt: »ha vádja valótlannak bizonyul« az értendő, hogy a vádnak objective valótlannak kell lennie, vagyis a bevádolt személy ártatlanságának positiv irányban kell kitűnnie. Ha a büntető eljárás eredménye nem igazolta sem bűnösségét, sem ártatlanságát a feljelentett egyénnek, ilyenkor a bíróság megszüntető vagy felmentő határozatot hoz ugyan, de ez esetben nem lehet azt állítani, hogy a vád valótlannak bizonyult, hanem csak azt, hogy a vád nem bizonyult be valótnak, ami pedig nem elegendő a hatóság előtti rágalmazás fenforgásához.

Ezen vétség büntetése egy évig terjedhető fogház és csak a sértett fél indítványára üldözhető.

3. A becsületsértés.

A becsületsértés akkor forog fenn, ha valaki más ellen meggyalázó kifejezést használ vagy meggyalázó cselekményt követ el. (BTK. 261. §.)

A becsületsértés (injuria) tehát kétféle módon, t. i. meggyalázó kifejezéssel (injuria verbalis) és meggyalázó cselekménnyel (injuria realis) követhető el. Az előbbi (injuria verbalis) ismét egyszerű (szóbeli és írásbeli) vagy minősített (sajtó útján, közhatóság ellen) becsületsértés lehet.

A becsületsértés a rágalmazás mellett subsidiarius jelleggel bír. Ha a rágalmazás ismérveinek valamelyike hiányzik, de a meggyalázó kifejezések fenforognak, becsületsértés állapítandó meg. Hasonló viszony van a tetteges becsületsértés és a testi-sértés közt; mert az utóbbival szemben amaz szintén csak subsidiarius helyet foglal el.

A becsületsértés passiv alanya minden fizikai személy és collectiv egység lehet. Ez utóbbi megsértésével is sérthető egy határozott egyén, midőn a gyalázó kifejezés nem az egész testületet, hanem annak egy vagy több tagját illette.

A becsületsértéshez szükséges az animus injurandi, vagyis a cselekmény végrehajtásánál a sértő jelleg tudása. E nélkül a szándékos cselekmény sem állapítja meg a becsületsértést. Figyelembe veendő a becsületsértés elbírálásánál mindig a sértő és

sértett közti viszony. A cselekménynek jogellenesnek is kell lennie. Ha a sértőnek fegyelmi joga van a sértett személy fölött, a különben meggyalázó kifejezések és cselekmények bizonyos körülmények közt nem tekinthetők becsületsértőknek a sértettre nézve.

A meggyalázás (dehonestatio) fogalmához nem kívántatik meg, hogy valaki erkölcsi értékében (tulajdonképeni becsület) sértessék meg, hanem elégséges, ha a sértett emberi méltóságában és jóhírnevében kisebbítettik, vagy hivatásával összefüggő tulajdonságaiban kicsinyeltetik. Nem tekinthető azonban meggyalázónak az oly kifejezés, amely csupán goromba, illetlen vagy kiméletlen, anélkül, hogy bármily tekintetben lealacsonyítaná a sértett egyént.

A meggyalázó kifejezés szóval vagy írásban fordulhat elő. A szóbeli nyilatkozat vagy a sértetthez vagy más egyénhez intézhető.

A meggyalázó cselekmény minden oly mozdulatot jelent, amely által valaki más irányában megvetését, kicsinylését érezteti. Ide sorolhatók a meggyalázást feltüntető jelképes cselekmények is. A meggyalázó cselekmény egyik gyakori esetét képezi a tettleges becsületsértés, vagyis más testének olyanmű érintése vagy bántalmazása, amely őt megszégyeníti, lealacsonyítja vagy nevetségessé teszi, a nélkül azonban, hogy neki testi sértést okozna, pl. arculütés, földhöz vágás, kilökés stb.

A sajtó útján elkövetett becsületsértés csak minősített esete ezen vétségnek.

A becsületsértés büntetése 500 frtig terjedhető pénzbüntetés. Ha azonban a meggyalázó kifejezés nyomtatvány vagy nyilvánosan kiállított képes ábrázolat által tétetett közzé vagy terjesztett: ez esetben a büntetés három hónapig terjedhető fogház és 500 frtig terjedhető pénzbüntetés.

4. Nyilvános rágalmazás és becsületsértés.

A törvény által alkotott testületek, hatóságok, vagy azok küldöttségei, tagjai ellen, habár nem nyomtatvány által elkövetett nyilvános rágalmazás vagy becsületsértés: egy évig terjedhető fogházzal és 2000 frtig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő. (BTK. 262. §.)

A nyilvános rágalmazás és becsületsértés első feltétele, hogy az egyszerű rágalmazás vagy becsületsértés tényálladéka fennforogjon.

A sajtó útján elkövetett rágalmazás és becsületsértés is a jelen § alapján büntetendő.

Törvény által alkotott testületek: az országgyűlés, a közös ügyek tárgyalására kiküldött bizottság, a törvényhatósági közgyűlések, s a községi képviselő testületek, az egyetemek, az ügyvédi-, kereskedelmi és iparkamarák stb.

Hatóság alatt a közigazgatási, birói és katonai hatóságok, közigazgatási hatóság alatt pedig a bíróságok kivételével, minden állami, törvényhatósági és községi hatóság értendő.

A hatóság tagjai azok, akik közvetlen részesei az illető hatóságra ruházott közhatalom gyakorlatának, pl. a hiróság birói tagjai, míg a hatóság más hivatalnokai csak közgei annak, pl. a bíróságnál alkalmazott kezelő hivatalnokok.

A fentebb leírt személyek (jogi és fizikai) ellen véghezvitt rágalmazás és becsületsértés is csak akkor esik a BTK. 262. §-a alá, ha a tettes nyilvánosan követte el azt, amit a törvény így fejez ki: »habár nem nyomtatvány által elkövetett nyilvános rágalmazás vagy becsületsértés.« Ez azt jelenti, hogy itt a nyilvánosság oly terjedelme szükséges, amely a sajtó útján való közlésnek megfelel.

Továbbá a BTK. 262. §. alkalmazhatóságának feltétele még, hogy a rágalmazás vagy becsületsértés a közhivatalnok hivatali kötelességeire vonatkozzék, mert ellenesetben nem a közhivatalnok, hanem a magánember sértetik meg. A bűnvádi eljárás rendszerint hivatalból indítandó meg.

5. *Exceptio veritatis.*

Ha a rágalmazót feljelentik, ez ellen csak úgy védekezhetik, hogy állításának valódiságát bebizonyítja. Ebben áll a valódiság kifogása (*exceptio veritatis*), melyet a rágalmazás vagy becsületsértés miatt vádolt egyén igénybe vehet, ha azt a törvény fontos okokból ki nem zárja.

Az *exceptio veritatis* a hatóság előtti rágalmazás esetében nem merülhet fel, mivel itt mindenkor hivatalból vizsgálendő meg, hogy objektíve való vagy valótlan volt-e a vád.

A valódiság bebizonyítását a törvény 263. §. a következő esetekben engedi meg, ha:

1. a sértett közhivatalnak vagy hatóságnak tagja, s az állítás vagy kifejezés hivatásának gyakorlatára vonatkozik;

2. a büntető eljárás az állított tény miatt, az állítás idején már meg volt indítva;

3. az állított tény jogérvényes ítéletben valódinak mondatott ki;

4. a sértett fél annak megengedését a bíróság előtt maga kívánja;

5. a vádlott igazolja, hogy állításának célja a közérdek vagy jogos magánérdek megóvása vagy előmozdítása volt. Az állítás vagy kifejezés valódiságának bebizonyítása a vádlott büntetlenségét eredményezi.

A valódiság bizonyítását a sértett fél kívánatára sem engedi meg a törvény 264. §-a, a következő esetekben:

1. ha a rágalmazás vagy becsületsértés külföldi uralkodó vagy államfő ellen, vagy valamely külállamnak követe vagy ügyviselője ellen követetett el;

2. ha az állítás vagy kifejezés olyan cselekményre vonatkozik, mely csak a sértett fél indítványára vonható bűnvádi eljárás alá és az erre jogosított ilyen indítványt nem tett vagy azt visszavonta;

3. ha az állított tényre nézve jogérvényes felmentő ítélet vagy megszüntetési határozat hozatott;

4. ha az állítás vagy kifejezés a családi élet viszonyaira vonatkozik, vagy a női becsületet támadja meg.

Annak bizonyítását, hogy az állított tény köztudomású, szintén nem engedi meg a törvény. (265. §.)

A BTK.-nek a valódiság kifogására vonatkozó határozmányai kihatnak a sajtóügyekre is.

6. Rágalmazó vagy becsületsértő nyilatkozat hatóság előtti ügyben. — Praejudicialis kérdés.

A törvény bizonyos esetekben a rágalmazás és becsületsértés miatti büntető eljárástól eltekint. Nevezetesen, ha a tény vagy gyalázó kifejezés a hatóság előtt folyamatban levő ügyben, ezen ügyre

és az ügyfelekre vonatkozólag, tárgyalás alkalmával, szóval vagy az ügyiratokban állíttatik, illetőleg használtatik, vagy ha a becsületsértő következtetések az ügyben felmerülő tényekből vagy körülményekből származtatnak.

A törvény emez intézkedése nem zárja ki azonban az ügyvéd, illetőleg közjegyző elleni fegyelmi eljárást, sem a rágalmozó vagy becsületsértő kifejezések megtorlása iránt más törvényekben foglalt rendszabályok alkalmazását. (BTK. 266. §.)

Ha az állított tény miatt — akár az állítás történte előtt, akár az után — bűnvádi vagy fegyelmi eljárás indítatott: ez esetben az eljárás eredménye bevárando, s amennyiben ez valónak tüntetné fel a rágalom vagy becsületsértésként panaszolt állítást, — a panaszlott egyén ép úgy felmentendő a vád alól, mintha az állítás valóságát ő maga bizonyította volna be. — Minthogy pedig ez praejudicialis kérdés, az elévülés az alatt nyugszik. (BTK. 267. §.)

7. Felhatalmazási vétségek.

A felhatalmazási vétség abban különbözik az indítványi vétségtől, hogy ez utóbbinál a rendőri hatóság és illetve a bíróság és közvádoló a sértett fél indítványának előterjesztését megelőzőleg mit sem tehet, míg a felhatalmazási vétségnél a rendőri hatóság és illetve kir. ügyészség a kezdeményezést megteheti, előnyomozati cselekményeket is végezhet, és ha ez megtörtént, lépéseket tesz a szükséges felhatalmazás megszerzése iránt.

A felhatalmazási vétségek a következők:

1. Hivatalból, de a sértett testület felhatalmazása folytán indítandó meg a bűnvádi eljárás, ha a rágalmozás vagy becsületsértés az országgyűlés, annak valamelyik háza, a horvát országgyűlés, azok bizottsága vagy a delegatio ellen irányult. (BTK. 269. §.)

2. Hivatalból van helye a bűnvádi eljárásnak, ha a rágalmozás a hatóság vagy annak küldöttsége és a közhivatalnok ellen követtetik el hivatali kötelességeire vonatkozólag.

3. Ha a rágalmozás vagy becsületsértés a közös hadsereg, a hadi tengerészet, a honvédség vagy pedig ezeknek valamelyik önálló része ellen követtetett el.

4. Ha a rágalmazás vagy becsületsértés a magyar vagy csász. és kir. közös miniszter ellen hivatalos eljárására nézve követetik el: a bűnvádi eljárás csak a sértett miniszter, — ha pedig az egész kormány ellen követetik el: csak a minisztertanács, — a közös hadsereg vagy honvédség megsértése esetében pedig: a közös hadügyminiszter, illetőleg a honvédelmi miniszter felhatalmazása folytán indítványoztathatik. (BTK. 270. §.)

Bíróságok, bírák, bírósági hivatalnokok, a kir. ügyészség vagy tagjainak hivatali kötelességeire vonatkozó rágalmazás miatt a bűnvádi eljárás csak hivatalból — és az igazságügyminiszter felhatalmazása folytán indítható meg. (BTK. 271. §.)

6. Ha a rágalmazás vagy becsületsértés külföldi uralkodó vagy követ ellen követett el, a bűnvádi eljárás az illető állam, vagy követének diplomatiái úton kijelentett kívánatára hivatalból indítandó meg. (BTK. 272. §.)

A felhatalmazás és kívánat kijelentése nem lévén a magánindítványú büntetendő cselekményekre megállapított három havi határidőhöz kötve, illetve a törvény erre nézve külön határidőt nem szabván: e részben az általános elévülési határidők érvényesek. E tekintetben azonban eltérő curiai gyakorlattal találkozunk. A Curia néha az indítványozási határidő betartását követelte, máskor ismét azt jelentette ki, hogy csak a kir. ügyész részére adandó meg 3 hónap alatt a felhatalmazás, ellenben a kir. ügyész indítványát nem kötötte határidőhöz.

Ha hatóság vagy közhivatalnok ellen hivatali kötelességeire vonatkozólag követetett el rágalmazás, a hivatalból való bűnvádi eljárásnak a 22. számú döntvény értelmében, csak az esetben van helye, ha a sértett közhivatalnok, vagy annak felettes hatósága a kir. ügyésznek felhatalmazást adott a bűnvádi eljárás megindítására.

A „felhatalmazás“ alakszerűségét sem a törvény, sem az előbb idézett 22. számú döntvény nem határozza meg. E tekintetben a Curia gyakorlata, azon merev álláspontjától, hogy speciális meghatalmazást követelt a kir. ügyész részére, újabban eltért, és a sértett félnek a bírósághoz vagy ügyészséghez intézett panaszát is a felhatalmazással egyenlőnek tekinti.

8. *Holtak ellen és kölcsönösen elkövetett rágalmazás és becsületsértés.*

A rágalmazás és becsületsértés elkövethető a holtak ellen is. A holtakat a törvény 273. §-a minden további korlátozás nélkül említvén, ebből kifolyólag az elhalt uralkodó vagy az uralkodóház tagjainak emléke ellen elkövetett rágalmazás és becsületsértés is ezen §. szerint ítélandó meg.

A bűnvádi eljárás indítványozhatását a törvény a gyermekekre, szülőkre, testvérekre és a házas társra korlátozza. Ezen szabály alkalmazandó az esetben is, ha a sértett a sértéskor még életben volt, de a bűnvádi eljárás iránti indítványt elmulasztotta. Ezen bűncselekményre külön büntetési tétel nincs, hanem a jelen fejezet szabályai alkalmazandók.

Ha a rágalmazás vagy becsületsértés a felek közt kölcsönös volt, akkor az egyik fél indítványára megindított bűnvádi eljárás folyamán, a másik fél is az eljárás befejeztéig jogosítva van a bűnvádieljárást megindítani, habár az elévülés határideje lejárt volna is. (BTK. 274. §.)

Ezt a compensatiót azonban a BTK. csak a rágalmazásnál és becsületsértésnél ismeri el.

Kölcsönös rágalmazásról vagy becsületsértésről csak akkor lehet szó, ha ugyanazon személyek között fordulnak elő oly sértések, a melyek egymással okozati, illetőleg tárgyi összefüggésben állanak.

Nyomban vizszontott kölcsönös becsületsértés esetében a bíróság a bűnösségnek megállapítása mellett a büntetés alul mindkét felet vagy csak azok egyikét felmentheti. (BTK. 275. §.)

Ez az eset tulajdonkép a valódi compensatio. Azonban ez csak a nyomban vizszontott becsületsértésre szorítkozik és mindkét fél sértésének büntethetőnek kell lenni; minélfogva nincs helye a compensatiónak, ha az egyik fél cselekménye vagy általában nem beszámítható, vagy a törvény különös rendelkezésénél fogva nem büntethető. Pl. a cseléd vizszonozza gazdájának becsületsértő cselekményét.

9. *Az alaptalanul vádolt fél indítványi határidejének meghosszabbítása. Ítélet közzététele.*

A hatóság előtti rágalmazás esetében a hamisan vádolt részére külön határidő szükséges a feljelentés

megtehetésére, mivel itt a tudomásszerzés után még egy bírói eljárás következik, mely azt dönti el, hogy a vádlottnak vagy vádlójának van-e igaza. Ha a bíróság a vádlott javára dönt, ez természetesen az ellenfél ellen fordulhat a rágalmazás vádjával. Ezen indítvány számára állapít meg a BTK. 276. §-a, a felmentés, illetőleg a visszavonás napjától számítandó 3 havi határidőt.

A sértett fél kívánatára a bíróság az elítélés esetében elrendelheti, hogy az ítélet az elítéltnak költségére azon vidék valamely lapjában, vagy ilyenek nem léteiben, bármely belföldi hírlapban közzeendő. Ha pedig a sértés időszaki nyomtatványban követtetett el: az ítélet ugyanabban teendő közzé. (BTK. 277. §.)

XVIII. Fejezet.

Az ember élete elleni büntettek és vétségek.

Ezen fejezet büntető intézkedéseinek tárgya az emberi élet és pedig a méhmagzattól kezdve az ember utolsó perczéig. Az ember élete különböző támadásoknak és veszélyeknek lehet kitéve, a melyek, ha másoknak beszámítható cselekményéből származnak: az élet elleni büntettek és vétségek különböző tényálladékaik képezik. Ezeknek három fajtát ismerjük: az ölést, a magzatelhajtást és a kitétel. Az ölés külön csoportjába tartozik: 1 a gyilkosság, 2) a szándékos emberölés, 3) az erős felindulásban elkövetett szándékos emberölés, 4) ex justo dolose elkövetett szándékos emberölés, 5) az öngyilkosságra való felbujtás, 6) az amerikai párbaj és 7) a gyermekölés. Ezen szándékos cselekményeken kívül ide tartozik még a gondatlanság által okozott emberölés.

Az ölés az emberi életnek megsemmisítése. A büntetőjog megköveteli az ölésnél a halált okozó cselekményt, továbbá a cselekmény és az eredmény közti okozati összefüggést. Az összefüggés pedig csak akkor van meg, ha a halálos eredmény bekövetkezése az illető cselekmény végrehajtásától feltétlenül függ. Ennélfogva hiányzik az okozati összefüggés, ha egy harmadik egyén cselekménye jön közbe és a halál ennek következménye. Hogy mennyi idő alatt kell az eredménynek beállania, hogy a felelősség meg-

állapítható legyen, arra sem doctrinális, sem törvénybeli támpont nem létezik. Ezt a bíróság állapítja meg esetenként az orvos szakértők segítségével.

1. A gyilkosság.

A gyilkosság az embernek előre megfontolt szándékkal történt megölése. (BTK. 278. §.)

A gyilkosság az ölés többi fajaitól abban különbözik, hogy ennél az ölési szándéknak praemeditálnak, előre megfontoltnak kell lennie.

Hogy mit kell előre megfontolt szándék (praemeditatio) alatt érteni: azt résszletesen kifejtette a törvény indokolása. E szerint előre megfontolt ölési szándék akkor létezik, ha a gondolat megfogalmazása és a tett megkezdése között annyi idő telt el, a mennyi az ész uralmának érvényesítéséhez s az akarat megerősítéséhez szükséges (prae), s ha a tettes ez idő alatt indulatos felgerjedéstől ment, nyugodt lelki állapotban mérlegelte és határozta el, s a megállapított tervhez képest hidegvérű számításal vitte véghez cselekedetét (meditatio).

Nyugalom és higgadt számítás az elhatározásban és kivitelben képezik tehát ama legfőbb ismérveket, melyek által az ölési szándék előre megfontolt gyilkossági szándékká minősül. Ezt azonban nehéz felismerni, mert egyfelől az elhatározás és kivitel közt létező hosszabb időköz és a kivitel tervszerűsége a szándékot könnyen praemeditálnak tüntetik fel, másrészt az idő rövidege vagy a szándék feltétellessége az ellenkező következtetést engedik. Holott sem az egyik sem a másik körülmény egymagában nem elegendő a praemeditationak vagy nem létezésének bizonyítására. A megfontolás (praemeditatio) bizonyítása a vádat terheli. A bizonyítás annyiban nehéz, mert nem elégséges bizonyítani, hogy hosszabb idő telt el, hanem szükséges oly adatok felhozása, melyekből kiviláglik, hogy a kérdéses esetben praemeditatio forgott fenn.

A gyilkosságot a törvény halállal bünteti.

2. Szándékos emberölés.

A szándékos emberölést az követi el: aki embert szándékosan megöl, ha szándékát nem előre fontolta meg. (BTK. 279. §.)

Ezen cselekménynek csak egy pozitív ismérve van (t. i. »aki embert szándékosan megöl«). Amásik ismérv már negatív és arra való, hogy a cselekményt a gyilkosságtól elhatárolja, vagyis a praemeditatio körülírása nemleges alakban »ha szándékát nem előre fontolta meg«).

A szándékos emberölésnek három esetét ismeri törvényünk: a közönséges szándékos emberölést, a minősített emberölést, és az erős felindulásban elkövetett emberölést. A két előbbinek alapja az affectus, az utóbbié az impetus.

A közönséges szándékos emberölés mindannyiszor létesül midőn az ölési szándékból a praemeditatio vagy impetus hiányzik.

A közönséges szándékos emberölés büntetése 10 évtől 15 évig terjedhető fegyház. De ha azt a tettes felmenő ágbeli rokonán, házastársán, több emberen, törvénytelen gyermek saját anyján, vagy törvényesítés esetén természetes atyján követte el: a büntetés életfogytig tartó fegyház. (BTK. 280 §.) Ha a szándék a tettesnek erős felindulásában keletkezett, és rögtön végre is hajtattott: a büntetés 10 évig terjedhető fegyház. Ha az erős felindulást az okozta, hogy a megölt személy a tettest vagy hozzátartozóit jogtalanul súlyosan bántalmazta vagy megsértette és az emberölés ezen felindulásban végre is hajtattott: a büntetés 5 évig terjedhető börtön. Felmenő vagy lemenő ágbeli rokonnak vagy házastársnak erős felindulásban elkövetett megölése 5 évtől 10 évig terjedhető fegyházzal büntetetik. (BTK. 281. §.)

3. Emberölés a megölt személy kívánságára. Részség öngyilkosságban. Amerikai párbaj.

A ki valakinek határozott és komoly kívánsága által biratott arra, hogy őt megölje: három évig terjedhető börtönnel büntetendő. (BTK. 282. §.)

E cselekménynél a tettest nem aljas indok vezérli, hanem a megölt ember anyagi vagy erkölcsi baja iránt érzett szájalom. Ezért is a büntetés sokkal enyhébb, mint az emberölés többi eseteinél. Ezen delictum körébe esnek rendszerint azok a cselekmények is, midőn két egyén megállapodik, hogy közösen meg fog halni, és egyik a másikat ennek

kifejezett kívánságára megöli, és azután önmagán öngyilkossági kísérletet követ el.

A ki valakit az öngyilkosságra rábír, vagy e célra, annak tudva eszközöket vagy szereket szolgáltat: három évig terjedhető fogházzal büntetetik. (BTK. 283. §.)

A büntethetőség feltétele itt is az, hogy a rábeszélés egyedüli elhatározó oka legyen a tettnek.

E vétség elkövetésének második módja a segélynyújtás, „az eszközök vagy szerek“ nyújtása által. Ezek alatt oly tárgyak értendők csupán, amelyek segélyével az öngyilkosságot elkövetni lehet, pl. mérég, revolver. Habár a vétség az öngyilkossághoz viszonyítva maga is csak abban való részesség. mégis mint *delictum sui generis*, saját tényállalékkal bír.

Az amerikai párbaj abból áll, hogy két személy kölcsönösen megegyezik az iránt, hogy előre meghatározott módon a sorstól tétessék függővé, hogy közülök melyik váljék öngyilkossá, s ennek következtében az öngyilkosságra irányzott cselekmény végre is hajtatott, de a halál nem következett be. (BTK. 283. §.)

Az amerikai párbaj büntethetőségének föltétele az, hogy az öngyilkosságra irányzott cselekmény végre is hajtassék. Tehát midőn az öngyilkosság megkísérlése előtt felfedeztetett és meghiusult: a cselekmény nem büntethető. Kísérlete a cselekménynek nincs, mivel a cselekmény megkezdésével a *delictum* be is van fejezve.

A büntetés e *delictum*ért: mindkét félre egy évtől 5 évig terjedhető államfogház, halál esetén az életben maradottra 5 évtől 10 évig terjedő államfogház.

4. A gyermekölés.

A gyermekölést azon anya követi el: aki házasságon kívül született gyermekét a szülés alatt, vagy közvetlenül a szülés után szándékosan megöli. (BTK. 284. §.)

Ezen bűncselekmény a szándékos emberöléstől különvált önálló *delictum*, mely az ismérvek tekintetében nem függ sem a gyilkosság, sem a szándékos emberölés fogalom meghatározásától, tényállaladékát se innen se onnan nem egészíti ki.

A gyermekölés alanya csak hajadon vagy özvegnő lehet. A Curia 5. számú döntvényében kimondotta, hogy a gyermekölés alanya azon férjes nő sem lehet, a ki a házasság tartama alatt született, habár nem férjével — akár a házasság alatt, akár annak létrejötte előtt nemzett gyermekét megöli.

A gyermeknek élve kell születnie, hogy rajta a BTK. 284. §-ba ütköző cselekmény elkövethető legyen. Hogy élve született-e, az orvos szakértők állapítják meg (tüdőpróba).

Praemeditatio nem változtatja át a tényállást gyilkossággá, az ölésre irányult szándékot azonban a törvény megköveteli. Ha az ölési szándék be nem bizonyítható, de ha az anyát gondatlanság terheli, pl. a szülésnél a segílyt igénybe venni elmulasztotta s a gyermek e miatt halt meg: ez esetben az emberölés vétsége (290. §.) forog fenn.

Ezen bűncselekményre meghatározott büntetés 5 évig terjedhető börtön.

5. *Magzatelhajtás. — Gyermekkitétel és elhagyás.*

A magzatelhajtás büntettét azon teherben lévő nő követi el; aki méhmagzatát szándékosan elhajtja, megöli vagy azt más által eszközölteti; ha házasságon kívül esett teherbe: 2 évig terjedhető börtönnel, ellenkező esetben pedig 3 évig terjedhető börtönnel büntetendő.

Ugyanezen büntetés éri azt, aki a büntettet a teherben levő nő beleegyezésével követi el, ha pedig azt nyeresémenyvágyból tette: 5 évig terjedhető börtönnel büntetendő. (BTK. 285. §.)

Magzatelhajtási büntettet követ el az: a ki a nő méhmagzatát annak beleegyezése nélkül szándékosan elhajtja vagy megöli. Büntetése 5 évig terjedhető fegyház, mely 10 évtől 15 évig súlyosbítatik, ha a nő e miatt elhalt. (BTK. 286. §.)

A magzatelhajtás a méhmagzatnak szándékos megölése lévén, közel áll a gyermekölés büntetétéhez. De míg ez utóbbinál a büntett tárgya már önálló lény, addig a méhmagzat az anya testével élettani összefüggésben lévén: a magzatelhajtás az anya testi épségét s életét is veszélyezteti.

A terhes nő vagy önállóan vagy mással együtt lehet alanya a büntettnek, de ez utóbbi esetben is tettes lesz. Ha azonban méhmagzatát más valaki öli meg az ő beleegyezése nélkül, ez esetben passiv alanya a büntettnek.

A méhmagzatnak elevennek kell lennie, a méh-
üszög (mola) nem tárgya a büntettnek.

A szándék fenforgásához szükséges, hogy a tettes ismerte légyen a nő terhességét és az eszköz hatását.

Az eszköz rendszerint fizikai (beadott szer) vagy mechanikus kezelés. A büntethetőség szempontjából fontos a beadott szer minőségének s elhajtásra alkalmas vagy alkalmatlan voltának szakértői megállapítása.

Az elhajtás cselekményének jogellenesnek is kell lennie. Bár a törvény ezt nem mondja ki, de magától értetik. A jogos magzatelhajtás tehát, mely orvos által az anya életének megmentése végett eszközöltetik, — nem bűnös cselekmény.

Gyermekkitétel büntettét elköveti: 1 azon szülő, aki koránál vagy állapotánál fogva önszegélyre képtelen gyermekét félre eső vagy rendszerint járatlan helyre teszi ki, vagy oly körülmények közt hagyja el, hogy annak megmentése a véletlentől függ; 2. az aki önszegélyre, koránál vagy állapotánál fogva képtelen személyt, kit ápolni köteles, vagy aki felügyelete alatt áll, kitesz vagy segély nélküli állapotban elhagy. (BTK. 287. §.)

A büntető jog megvédi úgy a gyermeknek, mint az önszegélyre képtelen egyénnek életét és testi épségét a veszély ellen. A törvény ugyanazon szakaszban egymás mellé helyezi a gyermeknek és a koránál vagy állapotánál fogva önszegélyre képtelen felnőtt személynek és kitételét, illetve elhagyását.

A gyermekkitételnél a cselekményalanya első sorban a szülő, másod sorban mindenki, akinek felügyeletére a gyermek bízva van. Az önszegélyre képtelen személy kitételénél az alany az ápoló vagy felügyelő. — A bűncselekmény fenforog, tekintet nélkül arra, hogy esett-e valami baja a kitettnek vagy elhagyottnak. A cselekmény-be van fejezve azzal, hogy a veszélyeztetés megtörtént. A cselekményt szándékosan kell végrehajtani, de nem szabad akarni a kitettnek halálát, mert ez esetben már ölés vagy annak kísérlete lé-

tesül. Aki azzal a szándékkal eszközi a kitélt, hogy vissza fog térni (animus revertendi), és vissza is tér, mielőtt a gyermeket komoly veszély fenyegette: nem létesíti ezen bűncselekményt, hanem inkább megállapítja cselekvése a családi állás elleni vétséget, mivel azzal a célzattal történt, hogy valaki vigye el a gyermeket.

A gyermek kitétel büntetése: 3 évig terjedhető fegyház, — a felnőtt személy kitételéé ugyanannyi börtön. Ha a kitett személy súlyos testi sértest szenvedett vagy meghalt, a fegyházbüntetés 10 évig terjedhet. Mellékbüntetésül mindegyik esetben a hivatalvesztés is kimondandó.

6. Szövetség gyilkosságra. — Vétkes emberölés. — Kártérítés.

A törvény az oly szövetséget, mely a gyilkosság elkövetésére van irányozva és ahhoz előkészületi cselekmény is járul, két évig terjedhető börtönnel bünteti. (BTK. 288. §.)

A szövetség csak akkor tekinthető létrejöttnek, ha a szövetkezettek a büntett és a terv iránt megállapodtak és annak végrehajtását kitűzték. Előkészületi cselekmény az olyan, melyet valaki a gyilkosság elhatározása után annak előkészítése vagy végrehajtása végett követ el, a nélkül hogy ezáltal a büntett végrehajtását megkezdené.

Emberölés vétségét követi el az: aki gondatlansága által embernek halálát okozta. (BTK. 290. §.)

A vétkes emberölés alanya és tárgya azonos a szándékos emberölésével. A vétségnél külső és belső causalitást kell megkülönböztetnünk. Az első abban áll, hogy valakinek halálát más ember cselekvése vagy mulasztása idézze elő; az utóbbinak lényege az, hogy a vádlottat a bekövetkezett eredmény okozására nézve gondatlanság terhelje.

A tett vagy mulasztás és a halálos eredmény közötti külső összefüggés tekintetében a causalis nexusra vonatkozó általános elvek itt is érvényesek. Hogy mikor forog fenn gondatlanság: ezt a culpára vonatkozó általános elvek figyelembevételével mindenkor csak a concret eset körülményei szerint lehet meghatározni.

A vétkes emberölés büntetése 3 évig terjedhető fogház; ha a vádlott hivatásában vagy foglalkozásában való járatlanságából, hanyagságából származott a halál — még 100—200 ftig terjedhető pénz-büntetéssel súlyosbul a büntetés, sőt a bíróság az elítéltet foglalkozásától vagy hivatásától végképen vagy bizonyos időre eltilthatja és a gyakorlat folytatását feltételektől teheti függővé. (BTK. 291 §.)

A törvény rendelkezéséhez képest a gyilkosság és emberölés minden esetében, tehát nemcsak a szándékos és vétkes emberölésnél, hanem mindazon speciális delictumoknál is, melyek a jelen fejezetben külön büntetési tételek alatt fordulnak elő: megfelelő kártérítés is megítélendő a néhai után maradt és tartásra kötelezett személyek részére. Ez a kártérítés lehet egyszer-mindenkorra fizetendő tőke vagy évi járadék. (BTK. 292. §.)

A kár magánjogi elégtétel lévén, csak akkor ítéltető meg a büntető bíróság által, ha azt a jogosult a bűnvádi eljárás folyama alatt kérte. A kártérítési kötelezettség az elítélt örökösire csak akkor száll át a hagyatéék erejéig, ha a büntető ítélet jogerőre emelkedett az elítélt életében.

XIX. Fejezet.

A párviadal.

1. *Párviadalra kihívás. — Párviadaltól elállás. — Segédek büntetése.*

A párviadal az élet és testi épségre veszélyes társadalmi önbiráskodás, mely abból áll, hogy két személy kölcsönös megegyezés folytán s meghatározott szabályok szerint öldöklő fegyverekkel harcot vív. A törvény fogalommeghatározást nem tartalmaz, csak megnevezi a cselekményt: „Valakinek kihívása párviadalra, úgy szintén a kihívásnak elfogadása: vétséget képez, s 6 hónapig terjedhető államfogházzal büntetendő. (BTK. 293. §.)

Ezen törvényszakasz két különálló vétséget foglal magában, melyek csak akkor olvadnak össze egy közös tényálladékba, ha a kihívott fél a kihívást elfogadja. Ellenkező esetben a kihívás önállóan létesül bűncselekménynyé.

A kihívás közvetlenül vagy segédek által történhetik, de ez utóbbi esetben is az értendő kihívó és elfogadó alatt, akinek érdekében a kihívás és elfogadás történt. A kihívásnak egyenesen „párviadal“-ra kell irányulnia. Ebből azonban nem következik, hogy a kihívónak csak e kifejezést szabad használnia, hogy fellépése párviadalra irányzottnak vétethessék; mert elég ha a kihívás lényegéből és körülményeiből kitűnik a párviadal létrehozására irányzott szándék: ilyenkor a bíróság a kihívást párviadalra irányzottnak, tehát büntetendőnek tekinti. Míg ha valaki csak általában elégtételt kér, a párviadalra irányzott szándék megállapíthatása nélkül: az ily cselekmény nem büntethető.

A kihívás és annak elfogadása nem büntethető, ha a felek önként elállottak. (BTK. 297. §.)

A párviadaltól való elállás azonban csak akkor marad büntetlen, ha a felek közmegegyezésén alapúl és önként jött létre. Ha tehát a segédek valamelyike eláll a további közreműködéstől de a párbaj azért megtörtént, — a visszalépett segéd büntetethetősége nem szűnt meg. Továbbá ha a párbajt vivó felek egyike visszalép, a másik fél büntetőjogi felelőssége a kihívás, illetve elfogadás miatt nem szűnik meg. Végre nem marad büntetlenül a cselekmény az esetben sem, ha a felek akaratán kívül közbejött kényszer, pl. a rendőrség közbelépése, a párviadalt megakadályozta.

A fennálló párbajszabályok szerint a párviadalhoz segédek szükségeseek, akik a kihívást és elfogadást közvetítik, a feltételeket megállapítják s azok megtartása fölött őrködnek. A párviadalnál mint büntetendő cselekménynél való ilyen közreműködés a büntetőjog általános szabályai szerint bűnsegélyezés volna, minthogy azonban a törvény a párbajsegédek működését önálló vétséggé minősítette: a segédek a BTK. 294. §-a alapján büntetendők, mely §. szerint a segédek úgy büntetettek, mint a párbajra kihívók vagy azt elfogadók.

A párviadal előkészítésének stadiumában a közvetítőknak kötelessége a felek közt a kibékítés létesítése. Sok esetben azonban, épen ezek a párviadalt előmozdítják azzal, hogy a felek kibékülése elé szándékosan különféle akadályokat gördítenek. Ezekre a BTK. 297. §-a szintén ugyanazt a büntetést szabja

mint a segédekre. Ha a segéd fejt ki ily megakadályozó tevékenységet, cselekménye súlyosabb beszámítású lesz.

2. *Buzdítás párviadalra. — Fegyveres kiállítás. — Ellenfél megsebesítése v. megölése.*

A BTK. 295. §-a azt, aki valakit párviadalra egyenesen buzdít, vagy azért, hogy ez mást ki nem híj, vagy a kihívást el nem fogadja, megvetéssel fenyeget: 1 évig terjedhető államfogházzal bünteti.

Ha valaki mást szándékosan reábir a párviadal elkövetésére, s az illető e reábirás következtében azt el is követte: a büntető törvény általános szabályai szerint mint felbujtó lenne büntetendő, de a törvény ezen cselekményt mint önálló vétséget bünteti. Ebből következik azután, hogy ha a buzdításnak vagy fenyegetésnek nem is volt eredménye, vagyis a párviadal elmaradt: e bűncselekmény mégis büntetendő.

A fegyveres kiállítás a párviadal azon stadiuma, amidőn a felek a párviadalra kitűzött időben és helyen a fegyveres támadás és védelem állapotába helyezkednek. A törvény azt, aki a párviadal megkezdésére fegyveresen kiáll: 1 évig terjedhető államfogházzal bünteti (BTK. 296. §.)

Ha a párviadalnál a felek sértetlenek maradtak, mindkét félre a 296. §. szerint szabatik a büntetés. Ha azonban a párviadalnál sebesülés történt, vagy a felek valamelyike meghalt: a törvény három büntetési fokozatot állít fel. És pedig 2 évig terjedhető államfogházzal bünteti azt, aki ellenfelét megsebesíti, 3 évig emelkedhetik a büntetés, ha a megsebesülés súlyos természetű, és 5 évig terjedhet, ha az ellenfél elhalt, akár a helyszínén, akár utóbb is a sebek következtében. (BTK. 298. §.)

3. *Párbajszabályok megszegése. — Tanúk, orvosok és párbajsegédek büntetlensége.*

A párviadal szabályai részint szokáson alapulnak, részint a felek kölcsönös megállapodásával állapítatnak meg. A szokáson gyökerező párbajszabályok

az egyes nemzeteknél eltérők. Általában megkülönböztethetők az angol és francia párbajszabályok. Törvényünk megköveteli, hogy a szokásos vagy kölcsönösen megállapított párbajszabályok megtartassanak és csak ily feltétel alatt szab a párviadalra külön enyhébb büntetéseket. A törvény külön rendelkezik azon esetről, ha a párbajszabályok megsértetnek és kimondja: hogy azon párbajvivő, aki a párviadalnak kölcsönösen elfogadott szabályait megszegte, súlyosabb bűncselekményért, vagyis ha ellenfelét megölte, szándékos emberölésért, — ha megsebesítette, súlyos testi sértés büntetéseért lesz büntetve. (BTK. 299. §.) Itt azonban a párbajszabályok „szándékos“ megszegése értendő; mert a gondatlanság csak akkor volna büntetendő, ha ezt a törvény különösen elrendelné. Megjegyzendő még, hogy a törvény kategorikus rendelkezéséből folyólag, ha a megsebesítés csak könnyű testi sértést okozott is: a cselekmény súlyos testi sértés büntetéként lesz büntetendő. — A segédek mint bűnrészesek büntetnek mindkét esetben.

A BTK. 300. §-nak rendelkezésénél fogva a párviadalnál jelen volt tanúk és orvosok, továbbá azon segédek, akik a párviadalt megakadályozni törekedtek: nem büntetnek.

Tanúk alatt itt oly személyeket kell érteni, akik a helyszínén csak azért vannak jelen, hogy a párbaj megtörténtéről tanuskodhassanak. Nálunk a párbajoknál ez nincs szokásban ugyan, de a külföldre tekintettel törvénykönyvünk is intézkedett erről. A mi törvényünk csak egyféle párbajsegédek ismér, — eltérőleg a külföldtől — akiknek tevékenysége a kihívás és elfogadás közvetítésétől a párviadal megtörténtéig kiterjed. Ha a segédek a párbajt komolyan megakadályozni törekedtek, vagyis ily irányú tevékenységet fejtettek ki: büntetlenek maradnak. Tehát a segédek büntetlensége csak feltételes, míg a tanuké és orvosoké feltétlen.

XX. Fejezet.

A testi sértés.

1. Súlyos és könnyű testi sértés.

A testi sértés alatt az ember testi épségének vagy egészségének jogellenes, de ölési szándék

nélkül való megsértését értjük. Kizártnak veendőek tehát a tetteles becsületsértés (*injuria realis*) és az ölési szándékkal okozott testi sértés esetei. A törvény nem határozza meg a testi sértés fogalmát; mindazonáltal az elkövetési mód, a szándék s a minősítés tüzetes megjelölése által oly ismérveket állít fel, amelyekből a tényálladék alkotó elemei levonhatók. Ez ismérveket a BTK. 301. §-a így jelöli meg: »a ki másnak testét szándékosan, de ölési szándék nélkül bántalmazza, vagy egészségét sérti, ha az ez által okozott sérülés, betegség vagy elmebaj húsz napnál hosszabb ideig tartott: a súlyos testi sértés büntetetté, — ha húsz napot túl nem haladott, de 8 napnál tovább tartott: a súlyos testi sértés vétségé, — ha pedig 8 napnál tovább nem tartott: a könnyű testi sértés vétségét követi el.«

Ezen §. az egész fejezetnek alapúl szolgál.

A (szándékos) testi sértés alkotó elemei: 1. más ember testének bántalmazása vagy egészségének megsértése, 2. a bekövetkezett eredmény (sérülés, betegség, elmebaj), 3. okozati összefüggés a cselekmény és az eredmény között. 4. a szándék.

Az elvétel (*aberratio*) a 60. sz. döntvényhez képest, nem szünteti meg az okozati összefüggést; mert midőn a tettes mást sértett, mint akit sérteni akart, büntetőjogi felelőssége azért nem változik. A testi sértés tárgyi megállapításához rendszerint orvosi láttelel és vélemény szükséges. Kérdés tárgya lehet az: hogy a súlyos testi sértés büntettnak lehet-e kísérlete? Szigorúan véve a súlyos testi sértés büntettnak van ugyan kísérlete, de bizonyítása annak, t. i. hogy a tettes 20 napnál hosszabb ideig tartó és nem könnyű sérülést akart okozni, a legtöbb esetben alig lehetséges: innen van, hogy némely írók a testi sértés kísérletét kizártnak tartják. Társ-tettes a testi sértésben az, aki elkövetési cselekedettel vesz részt a sértő cselekményben; bűnségéd pedig az, aki más módon könnyíti vagy előmozdítja a sértett bántalmazását, pl. aki a tetteseket kocsiján kivitte a tett színhelyére. A büntető jog általános elveiből folyik, hogy a cselekménynek jogellenesnek kell lennie. Ennélfogva büntetlen marad a testi sértés, ha abba a sértett beleegyezett (»*volenti non fit injuria*«), ha jogos védelem körében és ha a házi fegyelem gyakorlatában követtetett el.

A súlyos testi sértés büntette 3 évig terjedhető börtönnel, a súlyos testi sértés vétsége 1 évig terjedhető fogházzal és 500 frtig terjedhető pénzbüntetéssel, a könnyű testi sértés vétsége 6 hónapig terjedhető fogházzal és 200 frtig terjedhető pénzbüntetéssel büntetetik. A felmenő ágbeli rokonon elkövetett testi sértések súlyosabban büntetnek. (BTK. 302. §.)

A vétséggé korrekczionalizált súlyos testi sértés büntett büntetése a 2. sz. döntvény alapján, fogház és pénzbüntetés.

Habár a törvény a felmenőkön elkövetett testi sértések büntetési tételénél pénzbüntetést kifejezetten nem rendel: mégis a Curia 37. számú döntvényében kimondotta — szerintünk helytelenül, — hogy itt is a vétségeknél a 302. §-ban meghatározott pénzbüntetések alkalmazandók.

2. *Minősített súlyos testi sértések.*

Az eddig tárgyalt háromféle testi sértésen kívül a törvény még három, szoros értelemben vett testi sértést különböztet meg. Ezek közt az első az: mikor a sértett elvesztette nevezetesebb tagját vagy érzékét, beszélő, halló, látó vagy nemzötehetségét; ha e tagok, érzékek vagy tehetségek valamelyike használhatlanná lett; ha a sérült nyomorékká vált; ha elméje megzavarodott; ha hosszú ideig tartó betegségbe esett, rendes foglalkozásának folytatására végkép vagy hosszú időre képtelenné vált, vagy feltűnően eltorzított. (BTK. 303. §.)

Második: midőn a testi sértés terhes állapotban levő nőn követtetett el és a nő annak folytán elvesztette méhmagzatát. (BTK. 309. §.)

Ezen két esetben a dolusnak nem kell az elősorolt súlyos eredményekre irányozva lennie; elég, ha egyáltalán testi sértési szándék forgott fenn.

A harmadik pedig épen az: midőn a szándék a felsorolt súlyos eredmények valamelyikére irányult és az be is következett. (BTK. 305. §.)

A két első esetben a büntetés 5 évig terjedhető börtön, a harmadikban és ha az első esetben felsorolt sértések felmenő ágbeli rokonon követtettek el, 5 évig terjedhető fegyház.

3. Halált okozó testi sértés. Többek bántalmazásából származó súlyos és halált okozó testi sértés.

A halált okozó testi sértés csak az eredmény által különbözik a testi sértés többi eseteitől. Ezenkívül a többi testi sértésnél a tettes szándéka az eredményre is irányulhat, míg ennél az ilyen szándék, mely azonos volna az ölési szándékkal, egyenesen ki van zárva. Tárgyi eleme: halálokozás a testi sértés által. A tettesnek testi sértést kell elkövetnie a 301. 303. vagy 304. §§. értelmében s ennek okozataként kell a sértett halálának bekövetkeznie. (BTK. 306. §.)

E bűncselekmény büntetése 2—10 évig terjedhető fegyház, ha a tettes szándéka a minősített testi sértések (303, 304. §§.) valamelyikére volt irányozva: a büntetés 5—10 évig terjedhető fegyház.

Ha a cselekmény általános sértési szándékkal, de erős felindulásban követtetett el: a büntetés 1—5 évig terjedhető börtön. (BTK. 307. §. 1. bek.); ha pedig az erős felindulást az okozta, hogy a sértett a tettest vagy hozzátartozóit jogtalanul súlyosan bántalmazta és a testi sértés a felindulásban rögtön követtetett el: a büntetés 3 évig terjedhető börtön (BTK. 307. §. 2. bek.). A 307. §-ban foglalt intézkedések nem alkalmazhatók, ha a halált okozott testi sértés a tettesnek felmenő rokonán követtetett el.

A testi sértést több ember is elkövetheti. E többség nem változtatja meg a tényálladékot, ha ismertesek azok, akik egyenként vagy együttesen a testi sértéseket okozták. Ha azonban a bántalmazó személyek többsége miatt ki nem tudható, hogy ki, vagy kik okozták a bekövetkezett eredményt, s ennél fogva egyikről sem állítható, hogy a cselekményt közvetlenül elkövette, de mindegyik lehetett egyedüli vagy társtettes: ily esetekre a törvény külön intézkedett a 308. §-ban olyképen, hogy mindazokat, akik a bántalmazásban szándékosan részt vettek, 2 évig terjedhető börtönnel és fejenként 200 frtig terjedhető pénzbüntetéssel; ha pedig a bántalmazásokból halál származott: 3 évig terjedhető börtönnel és fejenként 400 frtig terjedhető pénzbüntetéssel bünteti.

A több személy alatt közfelfogás szerint legalább 3 személy értendő. Ha a több személy bántalma-

zásának eredménye 20 napot meg nem haladó súlyos testi sértés: ily esetben, a 13. sz. döntvény alapján, ha nem tudható ki, hogy kik okozták a sérülést, nem a BTK. 308. §., hanem a 302. §. lesz alkalmazandó a súlyos testi sértés vétségére.

4. Méregzés. — Gondatlanságból okozott súlyos testi sértés.

A testi sértés eszközei közt egyedül a mérget emeli ki a törvény és így a mérgezést külön delictummá teszi, ami indokát abban leli, hogy a mérge a legveszedelmesebb a testi sértés előidőzésére alkalmas eszközök közt.

Az elkövetés módja abban áll, hogy a tettes a mérget vagy ártalmas szert másnak beadja, vagy az egészség megrontása céljából más módon alkalmazza. E delictum a mérgezési cselekmény elkövetésével be van végezve, a nélkül, hogy tényálladáski elem volna maga az egészség megrontása is. A törvény szövege szerint a mérgezés alaki jellegű delictum. Némely írók — köztük Fayer László — ezt kétsége vonják.

A mérgezési bűncselekmény, a testi sértésnek szintén az egészség megrontása által elkövethető eseteitől, főleg abban különbözik, hogy a mérgezésnél a szándéknak határozottan más ember egészsége megrontására kell irányulnia, míg a többi testi sértéseknél a szándék csak a sértésre s nem az eredményre is, irányul. A BTK. 309. §-a a cselekményt így határozza meg: »A ki azon szándékkal, hogy másnak egészségét megrontsa, mérget vagy más ártalmas szert ad be, vagy bármi más módon alkalmaz: 5 évig terjedhető börtönnel büntetendő; ha pedig a szer életveszélyes, de ölési szándék nélkül adatott be, vagy alkalmaztatott: a büntetés 3—5 évig terjedhető fegyház leend. Ha az életveszélyes szer beadása vagy alkalmazása folytán a 303. és 304. §§-ban meghatározott következmények valamelyike vagy halál állott be: a tettes 10—15 évig terjedhető fegyházzal büntetendő.«

A gondatlanságból okozott súlyos testi sértés tényálladéka ugyanaz mint az emberölés vétségnek, azon külömbséggel, hogy itt a gondatlanság csak súlyos testi sértést, míg amott halált idéz

elő. A súlyos testi sértés alatt nem csak a büntettet, de a súlyos testi sértés vétségét is kell értenünk. A könnyű testi sértés vétsége — ha gondatlanság által okoztatott, — büntetlen marad.

Ezen cselekményt elköveti az: aki gondatlanság által másnak súlyos testi sértést okozott, s ezért 3 hónapig terjedhető fogházzal és 200 frtig terjedhető pénzbüntetéssel büntetetik.

Ha azonban a súlyos testi sértés a tettes hivatásában vagy foglalkozásában való járatlanságából, hanyagságából vagy azok szabályainak megszegéséből származott: a fogház egy évig, a pénzbüntetés 500 frt.-ig emelkedhet, és ily esetekben még az emberölés vétségénél. (291. §.) a foglalkozás eltiltására és újbóli megengedésére vonatkozólag ismeretett határozatok is alkalmazandók. (BTK. 310. §.)

5. Kártérítés. Indítványozási jog. Házi fegyelem gyakorlatában elkövetett könnyű testi sértés.

Testi sértés eseteiben a kártérítés ugyanazon elven alapul, mint a gyilkosság és szándékos emberölés eseteiben. A törvény a két kártérítés közt azt a különbséget teszi, hogy míg a gyilkosság és szándékos emberölés eseteiben a kártérítésnek hivatalból való megítélését rendeli el, (292. §.) addig a testi sértéseknél a kártérítés csak a sértett fél kívánságára ítéltető meg. (BTK. 311. §.)

A kár kétféle lehet: a készkiadás (orvosi, gyógyszerári, utánjárási költség), b) az a vagyoni hátrány, melyet a sértett személy az által szenved, hogy beteg, vagy munkaképtelen lesz. A kártérítést csupán a sértett fél, vagy helyetté törvényes képviselője kérheti azon esetekben, midőn a sértettet koránál vagy állapotánál fogva a büntető eljárás folyamán törvényes képviselője van hivatva képviselni. (BTK. 113. §.)

Könnnyű testi sértés esetében a bűnvádi eljárás csak a sértett indítványára indítható meg. (BTK. 113. §.)

A könnyű testi sértés általánosságban lévén felémelve, ez alatt itt a felmenő ágbeli rokonon elkövetett könnyű testi sértés is értendő.

A házi fegyelemre jogosított személy által, annak gyakorlatában elkövetett könnyű testi sértés miatt, büntetésnek nincs helye. (BTK. 313. §.)

A BTK. a házi fegyelem jogát senki részére sem állapítja meg, de kivészi a büntetés alól azon könnyű testi sértést, a melyet a házi fegyelemre jogosított személy e joga gyakorlatában követett el. E szerint maga a fegyelmi jog nem a büntető törvényben találja alapját. Tehát a büntetlenség megállapítása minden esetben attól függ, vajjon az a személy a ki testi fenytéket alkalmazott, bir-e valamely törvény vagy jogszokás alapján a sértett fölött házi fegyelmi joggal, vagy sem? A házi fegyelem gyakorlatára jogosítva vannak: a szülők gyermekeik, a gyámok gyámoltjaik, a gazdák cselédjeik és az iparosok tanonczaik felett. Hogy a tanító fegyelmi jogát a testi fenytékre is kiterjesztheti-e, elvileg ugyan nem kétes, de a gyakorlatban eltérő nézet mutatkozik. Annyi bizonyos, hogy a tanítót sem törvény, sem iskolai szabályok nem jogosítják fel a gyermekek tetteles megfenytésére, ha tehát a tanító — bár fegyelmi hatáskörében — testi sértést okoz, e miatt büntetendő.

XXI. Fejezet.

A közegészség elleni büntettek és vétségek.

1. *Élelmi cikkek meghamisítása.*

Ezen közegészség elleni vétséget kétféle módon lehet elkövetni: 1) a közfogyasztásra szánt élelmi cikkeknek ártalmas vegyítéssel megrontása által; 2) a meghamisított vagy életveszélyes élelmi szernek eladás végett raktáron tartása által. Az első esetben a tettes vagy maga készíti vagy más által készített az ártalmas vegyítéket, a második esetben pedig közömbös, hogy az élelmi cikk valamely ártalmas anyag hozzávegyítése által, vagy más módon (erjedés, penészedés) vált-e ártalmassá vagy életveszélyessé. (BTK. 314. §.) E bűncselekmény csak szándékosan követhető el és e mellett tudnia kell még a tettesnek, hogy az általa készített vagy készített, illetőleg elárúsításra tartott élelmicikk az egészségre ártalmas vagy életveszélyes.

A cselekmény büntetése 1 évig terjedhető fogház és 100 forintig terjedhető pénzbüntetés.

A borhamisításról az 1893. évi XXIII. t.-cz. külön intézkedik és esetei ott külön fel vannak sorolva, melyek kihágást képeznek.

3. Kutak megmérgezése s ártalmas élelmi czikkek forgalomba hozása.

A BTK. 315. §-a két büntettet foglal magában: 1) a használatban levő kútak, vízvezetékek és víztartók megmérgezését; 2) az életveszélyes vagy az egészségre ártalmas anyaggal kevert élelmi czikkek áruba bocsátását, elárúsítását vagy szétosztását. Ez utóbbi büntett szoros összefüggésben áll a 314. §-ban meghatározott — fentebb tárgyalt — vétséggel. Az első büntett kapcsolatban áll a kihágási büntető törvénykönyv 105. §-ban körülírt kihágással, melyet az követ el, a ki kútba, vízvezetékbe, forrásba ronda vagy undorító tárgyat dob, vagy ezeket szándékosan megrontja. A büntett és kihágás közt lényeges különbség van, mert a víz megmérgezése olyképen, a mint ezt a törvény indokolása kifejti, hogy t. i. a megmérgezés alatt nem csekély mennyiségű életveszélyes vagy ártalmas anyagnak a vízbe dobása, hanem az ilyen anyag által a víznek életveszélyessé, illetve az egészségre ártalmassá tétele értendő, — a legnagyobb közveszélyt s a bűnösség nagyobb fokát tünteti fel; míg a kihágás első esete rendszerint csak gondatlanság következménye, a víz szándékos megrontása pedig csak kis mértékben veszélyezteti a közegészséget. A második büntettel határosak és rokontermészetűek a kihágási BTK. 104. és 107. §§-ban foglalt kihágások, különösen az előbbi §. 4. pontja, mely szerint kihágást képez az elhullott vagy levágott beteg marha husának emberi eledelre használása vagy e célra eladása. Ezen bűncselekmény is csak szándékosan követhető el. A szándék abban áll, hogy a tettes tudja, hogy a kérdéses cselekmény a közegészségre veszélyes s hogy abból az élet vagy testi épség megsértése következhetik be. Büntetése: 5—10 évig terjedhető fegyház; ha valakinek súlyos testi sértése vagy halála következett be a bűncselekményből, úgy 10—15 évig emelkedik a büntetés.

3. Ragályos betegségek elleni rendszabályok megszegése.

A ki ragályos betegség idején a továbbterjedésnek megakadályozása végett elrendelt záros vagy egyéb felügyeleti szabályokat megszegi: 6 hónapig terjedhető fogházzal büntetendő.

Ha pedig valaki a zár- vagy felügyeleti szabályok megszegésének következtében a ragályos betegséget megkapta: a megszegő 3 évig terjedhető fogházzal büntetetik. (BTK. 316. §.) A jelen §. büntetése nem a BTK. valamely rendelkezésének, hanem oly közigazgatási rendeletnek megszegése miatt mondatik ki, a melyet az illetékes hatóság valamely járványos betegség terjedésének meggátlása végett bocsát ki. E §. tehát csak ott és akkor alkalmazható, a hol s a mikor valamely járványos betegség miatt óvórendszabályok életbe lépnek. Az elkövetés módja cselekvés vagy mulasztás lehet, a mint a vétség tiltó vagy parancsoló szabály megszegésére vonatkozik. Az előbbi esetben a cselekmény megkezdése kísérletet képez és szintén büntetendő. Ezen vétség csak szándékosan követhető el. A szándék itt abban áll, hogy a tettes tudja a járványrendszabály létezését s annak mi módon történhető megszegését.

XXII. Fejezet.

A személyes szabadság megsértése magánszemélyek által.

A személyes szabadság részint önálló bűncselekmény, részint más büntetendő cselekménynek eszköze gyanánt szerepel. Ez utóbbit látjuk az erőszakos nemi közösülésnél, szemérem elleni erőszaknál, rablásnál és zsarolásnál. Mint önálló bűncselekmény a X. és a jelen fejezetbe foglalt §§-ban fordul elő. Ott a polgárok személyes szabadsága a közhivatalnokokkal szemben nyer oltalmat; itt pedig ugyanaz a jogtárgy magánszemélyekkel szemben részesül védelemben.

1. Gyermekrablás. Szöktetés.

A gyermekrablás büntettét követi el: a ki tizennégy éven alúli gyermeket akarata ellenére, szülője, gondnoka, vagy felügyelője hatalmából, —

erőszakkal, fenyegetéssel, vagy ravaszsággal elvisz, vagy letartóztat. (BTK. 317. §.)

A gyermekrablás cselekvő alanya a fenti §-ban felsorolt személyeken kívül bárki lehet. Bizonyos esetekben elkövetheti a cselekményt a szülő vagy gyám is, ha t. i. a törvényes hatalmat a gyermek felett más gyakorolja pl. a szülők bármelyike, ha a gyermek az ideiglenes elválás idejére a másik hitvestársnál van; a törvénytelen anya szemben a gyámmal.

A jogsértés tárgya a 14 éven alú gyermek személyes szabadsága. A 12 évet meg nem haladott gyermeknek a gyakorlatban elfogadott fictió szerint nincs jogilag számbavehető akarata, tehát akár egyezett bele, akár nem: a bűncselekmény fennforoghat. Másként áll azonban a 12—14 éves gyermeknél, a ki akarata nyilvánítására már képesnek tekintendő, tehát irányában a gyermekrablás csak akkor létesül, ha elvitele akarata ellenére történt. Ha tehát ilyen korú gyermek beleegyezésével történt elrablása, nem ezen bűncselekmény, hanem legfőlegb a családi állás elleni vétség (BTK. 254. §.) vagy a leányrablás (BTK. 320. §.) határozmányai alkalmazhatók. Az »elvitel vagy letartóztatás« egyik eszközül a törvény a »ravaszság«-ot is megjelöli. Ez alatt minden cselekvés értendő, mely által a gyermek elvitele vagy elzárása, erőszak vagy fenyegetés nélkül véghezvitetik.

A gyermekrablásnak minősített (súlyosabb) esetei: 1) ha a cselekmény a végett követetik el, hogy a rablott gyermek koldulásra, más nyereszkedési vagy pedig erkölestelen célra használtassék (BTK. 318. §.), 2) ha az elrabolt vagy letartóztatott gyermeknél súlyos testi sértés, erőszakos nemi közönség vagy megfertőztetés követetik el. (BTK. 319. §.) Az »erkölestelen cél« itt nem azonos a BTK. XIV. fejezetében meghatározott büntettek és vétségek elkövetésének célzatával, hanem értendő a gyermekkel véghezviendő vagy általa teljesítendő oly cselekmények, melyek a közzelfogás szerint erkölestelenek.

E cselekmény büntetése: a) 5 évig terjedhető fegyház, b) 5—10 évig terjedhető fegyház a 318. §. szerint és c) 10—15 évig terjedhető fegyház a 319 §. szerint minősített gyermekrablásnál. Ezenfelül még mindegyik esetben a hivatalvesztés is kimondandó.

Szöktetés vétségét követi el: aki életkorának tizennegyedik életévét még túl nem haladott leányt, annak beleegyezésével, szülőjének, gondnokának vagy felügyelőjének felügyelete alól, azok akarata ellenére elvisz vagy letartóztat. (BTK. 320 §.)

A törvény ugyan nem említi a fajtalansági vagy házasságkötési célzatot, de ez ily esetekre vonatkozik, miután annak passiv alanya csak leány lehet. A szöktetés cselekvő alanya rendszerint férfi, de lehet nő is, a ki a szöktetést férfi részére követi el. Az »elvitel vagy letartóztatás« eszköze itt is lehet az erőszak, fenyegetés vagy ravaszság. Ez esetekben súlyosabb a büntetés, vagyis a míg a szöktetés rendszer büntetése 5 évig terjedhető fegyház, addig az utóbbi minősített esetekben 5—10, illetőleg 10—15 évig terjedhető fegyház szabatik ki. Ezenfelül hivatalvesztés mindegyik főbüntetéssel jár.

2. Nőragadás. Indítványozási jog.

A nőragadást követi el az: a ki fajtalanságra vagy házasságkötésre irányzott célból valamely nőt személyt ennek akarata ellenére erőszakkal, fenyegetéssel vagy ravaszsággal hatalmába kerít, elvisz vagy letartóztat. (BTK. 321. §.) A büntett alanya itt lehet nő is. Elköveti a bűncselekményt az is, a ki saját jegyesét, akarata ellenére megszőkteti.

Ellenben a férj neje irányában e büntetést el nem követheti. A szöktetéstől abban különbözik, hogy itt a cselekmény passiv alanyát képező nőszemély kora és állapota nincs meghatározva, tehát lehet leány, férjes és özvegy nő. A cselekmény be van végezve, ha a tettes a nőt kézrekerítette és a cselekmény célja fajtalanságra vagy házasságkötésre irányult. A célba vett eredmény létrehozása nem szükséges a tényálladékhoz. Büntetése 5 évig terjedhető fegyház és hivatalvesztés.

Az indítványozási jog a jelen fejezet előző három bűncselekményére nézve csak a sértett felet illeti meg, de ezen indítvány nem vonható vissza (BTK. 322. §.) Hasonló visszavonhatatlanság van a szemérem elleni bűncselekmények fejezetében azzal a különbséggel, hogy ott az utólagos házasság megszünteti a cselekmény büntetendőségét, míg itt nincs mód ennek megszüntetésére, mert a ki az el-

rabolt leányt később nőül is veszi, a büntetéstől nem menekszik.

3. Személyes szabadság megsértése.

Személyes szabadság megsértésének vétségét az követi el: a ki valakit törvényesen elfog, elfogat, letartóztat, vagy személyes szabadságától bármi más módon megfoszt; úgyszintén az, a ki valakit a törvény által megengedett esetekben tartóztat le, azonban e cselekményét azonnal, mihelyt lehetséges volt, a hatóságának nem jelenti be. (BTK. 323. §.)

Ezen §. lényegileg megegyezik a 193. §-al, kivéve, hogy a jelen §. határozmányára szerint a bűncselekmény alanya csak magánszemély lehet, míg a másik (193.) §-ban foglalt személyes szabadság megsértés alanya csak közhivatalnok. Magánszemélynek vétetik azonban a közhivatalnok is, ha törvényes hatáskörén kívül cselekszik vagy hatásköre a letartóztatásra ki nem terjed. A magánszemély által eszközölt »letartóztatás« vagy »elfogás« rendszerint törvénytelen, kivéve a tettenkapott gonosztevőt vagy hatóságilag üldözött büntettest mindenki elfoghatja. A személyes szabadság »megfosztása« be van végezve, a mint valaki szabad mozgási képességében megakadályoztatott, pl. előtte a szoba ajtaja bezárított. A szándék elengedhetlen kelléke a tényálladéknak. A tettesnek tudni és akarnia kell, hogy valakit személyes szabadságától jogosulatlanul megfoszt. Végül jogellenesnek is kell lenni e cselekménynek. Nem jogellenes a személyes szabadság korlátozása, ha a tettes azt törvényen alapuló vagy fegyelmi jogának gyakorlásában e jog határain belül, követte el. Pl. a házi fegyelmi jogot gyakorló személyek (szülők, tanítók) büntetés, javítás, házi rend céljából a gondozásuk alatt álló egyéneket bizonyos mértékig szabadságukban korlátozhatják (bezárhatják).

A bűncselekmény büntetése a letartóztatás tartalma szerint fokozatosan emelkedik. Legkisebb büntetés 3 hónapig terjedhető fogház, legnagyobb 5 évig terjedhető fegyház. Ha a letartóztatás alatt erőszak vagy sanyargatás követtetett el, a büntetés egy évvel meghosszabbítható. Ha a letartóztatás, vagy kínzás által súlyos testi sértés okoztatott, vagy a letartóztatott valamely külhatalomnak rabszolgaságába vitetett: 3—10 évig terjedh. fegyház, ha pedig

a sanyargatás következtében meghalt: 10—15 évig terjedhető fegyház. Ezen főbüntetéseken kívül a mellékbüntetés is alkalmazandó. (BTK. 323—326. §.) A kártalanítást a bíróság, törvényes intézkedés hiányában, a körülményekhez képest ítéli meg.

XXIII. Fejezet.

A levél- és távsürgönytitok megsértése magánszemélyek által.

E bűncselekményt az követi el: 1) a ki másnak szóló levelet, lepecsételt iratot, vagy távsürgönyt, tudva jogosítlanul felbont, úgyszintén aki másnak szóló, — habár le nem pecsételt levél vagy távsürgöny birtokába helyezi magát a végett, hogy annak tartalmát megtudja, vagy azt hasonló célból másnak jogtalanul átadja; 2) a ki a fentebbi módon tudomására jutott titkot közzéteszi, vagy azt a levél, irat vagy távsürgöny küldőjének, vagy a címzettnek károsítására használja fel. (BTK. 327. §.)

Ezen vétség alanya csak magánszemély lehet. Ilyenek tekintendő azonban a közhivatalnok is, ha nem posta-távirda hivatalnoki minőségben jutott a levél vagy sürgöny birtokába. A levéltitok meg van védve mindenki ellen, még a legközelebbi rokonok és házastársak sem jogosultak felbontani egymás levelét. A talált levelet sem szabad felbontani. A jogellenesség itt is kelléke a tényálladéknak, ha valaki bármi oknál fogva jogosítottnak hitte vagy hitette magát: a cselekmény nem forog fenn. Ez enyhíti a törvénynek a rokonokra is kiterjedő határozmányát. A cselekmény be van végezve a felbontással, nem szükséges, hogy a tartalmat el is olvasta legyen. A ki a tulajdonos által összetépett s eldobott irat részeit összeszedi és elolvasás végett összeállítja: elköveti a levéltitok megsértését.

E bűncselekmény súlyosabb esetét képezi, ha valaki a levéltitok megsértése által tudomására jutott titkot közzéteszi vagy a címzettnek vagy a levél küldőjének károsítására használja fel.

E vétség büntetése: 8 napig terjedhető fogház és 100 forintig terjedhető pénzbüntetés, és a fogház 3 hónapig, a pénzbüntetés 1000 forintig emelkedhet, a vétségnek fentebb előadott súlyosabb esetében.

A bűnvádi eljárás csak a sértett fél indítványára indítható meg.

XXIV. Fejezet.

A titok tiltott felfedezése.

Ezen vétséget elköveti: azon ügyvéd, orvos, sebész, gyógyszerész, szülésznő vagy ezek segédje, aki valamely család vagy személy jó hírnevét veszélyeztető, és hivatalánál, állásánál, vagy foglalkozásánál fogva megtudott vagy rábizott titkot alapos ok nélkül másnak felfedez. (BTK. 328. §.)

Ezen bűncselekmény más büntetőjogi alappal bír, mint a levél- vagy sürgönytitok megsértése. Ennél tiltott módon jut valaki a titok birtokába, — míg a jelen esetben a titok megszerzése jogos úton történt, de a továbbadása tiltott. E cselekmény alanyai csak a taxative felsorolt egyének lehetnek, tehát a papok a gyónás tekintetében nem tartoznak ide, hanem csakis az egyházi törvények alá esnek a gyónási titok felfedezése miatt. — Csak azon titok felfedezése büntetetik, mely valamely család vagy személy jóhírnevét veszélyezteti. Hogy mikor történik a felfedezés a törvény követelte „alapos ok nélkül“: ezt konkrét esetben a bíróság van hivatva megállapítani. E vétség csak szándékosan követhető el, vagyis azzal a tudattal, hogy a kérdéses titok felfedezése a BTK. 328. §. értelmében tiltott.

Másrészt kimondja a BTK. (329. §-ban), hogy nem tartozik a jelen fejezet keretébe az az eset, ha a megjelölt személyek a tudomásukra jutott vagy rájuk bízott titokról a hatóságot kötelességükhöz képest értesítik, vagy ez által megkérdetvén, vagy mint tanuk kihallgattatván, azt a bíróság előtt felfedezik.

A bűnvádi eljárás ezen vétség miatt csak a sértett fél indítványára indulhat meg és 3 hónapig terjedh. fogházzal s 1000 ftig terjedh. pénzbüntetés-sel büntetetik.

XXV. Fejezet.

A magánlak megsértése magánszemélyek által.

1. Magánlaksértés. — Minősített laksértés.

A magánlaksértés büntettét az követi el: aki másnak lakásába, üzlethelyiségébe, — azokkal összeköttetésben levő, vagy azokhoz tartozó helyi-

ségbe vagy kerített helyre, az ott lakó vagy lakással rendelkező beleegyezése nélkül, jogtalanul, erőszakkal, fenyegetéssel vagy hamis kulcsok használása által behatol. (BTK. 330. §.)

A magánlaksértés alanya csak magánszemély lehet, de nincs kizárva feltétlenül a közhivatalnok sem, ha törvényes hatáskörén kívül hatol be másnak lakásába. A sértés tárgya az a jog, mely szerint saját lakása felett mindenki szabadon rendelkezhet és abból a betolakodót kizárhatja. A törvény elősorolja a házjog oltalma alá eső helyiségeket. A magánlaksértés csak ott forog fenn, a hol a bemenetel magánlaksértési szándékkal (*dolus specialis*) történt. A behatolás rendszerint jogtalannak tekintendő, ha az a sértettnek akarata ellenére történt, és rendszerint nem szünteti meg a behatolás jogtalanágát az sem, ha a tettes ily módon valamely jogos cél elérésére törekedett, mert a házbéke megzavarása megtörtént. A ki alapos okból — habár tévesen — azt hitte, hogy joga van bizonyos lakásba bármily módon behatolni: nem büntethető. A laksértés büntette a behatolás tényével végeztetik be. A mig ez meg nem történt: a cselekmény csak kísérlet.

A magánlaksértés büntett hivatalból üldözendő. E tulajdonsága nem szenved változást az által, hogy a bíróság a cselekményt vétséggé correctionalizálja. Büntetése 2 évig terjedhető börtön.

Minősített magánlaksértés esetét képezi, ha: 1. közhivatalnoki minőség színlelése vagy hatósági rendelet ürügye alatt; 2. éjjel, vagy együttesen több személy által; 3. fegyveresen hajtatott végre. (BTK. 331. §.)

Ezen §. alkalmazhatóságának két feltétele van: 1. hogy a laksértés büntettet képezzen; 2. hogy a büntett ismérveihez a fentebb elősorolt körülmények valamelyike csatlakozik. A minősített laksértés büntetése 3 évig terjedő börtön.

2. *Magánlaksértés vétsége.*

A magánlaksértés vétsége abban áll: hogy valaki másnak lakásába, üzlethelyiségébe, azokkal összeköttetésben levő, vagy azokhoz tartozó valamely helyiségbe jogos indok nélkül, cselszövénnyel — vagy az abban lakónak vagy a lakással rendelkezőnek akarata ellenére bemegy, vagy abban akarata ellenére benmarad. (BTK. 332. §.)

A vétség alanya és tárgya ugyanaz mint a laksértés bünteténél, de hiányzik a tárgyak közt a „kerített hely“, amiből az következik, hogy a törvény az ily helyre való egyszerű bemenetelt tekinti laksértésnek. Az elkövetés módja itt az idegen lakásba való egyszerű bemenetel, míg a büntettnél a lakásba való „behatolás“ szükséges, ami már olynemű akadályt foglal magában, amelynek eltávolításához erőszak, fenyegetés vagy hamis kulcs kell. Az elkövetés másik módja még az idegen lakásban való „benmaradás“. Ez akkor fordul elő, ha valaki kiutasíttatása után benmarad az idegen lakásban, habár oda jogosan, illetve a lakással rendelkező beleegyezésével ment is be. A szándék a tettes azon tudatából áll, hogy cselekménye a tulajdonos vagy lakással rendelkező akarata ellen van. Ha tehát valaki azt hiszi alaposokból, hogy másnak lakásába bemenetele nincs annak akarata ellen: cselekménye a dolus hiánya miatt nem büntethető. Hasonlóképen büntetlen annak cselekménye, akinek a más lakásába bemenetelre jogos indoka van, pl. a férjnek a tőle különváltan élő, de törvényesen el nem választott neje lakásába. A magánlaksértés csak ott jöhet létre, ahol jogtárgy van. Ha valaki egy kertbe megy sétálni — habár tiltja is ezt a tulajdonos — nem követ el laksértést, mert a „kerített hely“ a milyen a kert is, nem fordul elő a BTK. 332. §-ban. Ha a házba való bemenetel egy másik büncselekmény elkövetésére szolgál (subsidiaritás), pl. rablás, gyilkosság, gyújtogatás, testi sértés, egyszerű lopás elkövetéséhez, ilyenkor a magánlaksértés külön nem állapíttatik meg, mert hiányzik a laksértéshez a dolus specialis (laksértési szándék).

A magánlaksértés vétség miatt a bűnvádi eljárás csak a sértett fél indítványára indítható meg. Büntetése 3 hónapig terjedhető fogház és 100 forintig terjedhető pénzbüntetés.

XXVI. Fejezet.

A lopás.

1. Egyszerű lopás.

Lopást az követ el, aki idegen ingó dolgot, másnak birtokából vagy birlalatából elvesz eltulajdonítási célzattal. (BTK. 333. §.)

Tekintettel a BTK. 334. §-ára, mely szerint az 50 frt. értéket meg nem haladó lopás vétséget, azon túl pedig büntettet képez: a lopás tárgya csakis vagyoni értékkel bíró ingó dolog lehet, tehát az értéktelen dolog elvétele által lopás nem létesül.

Általános elv, hogy az »ingó dolog« nem a magánjog szabályai, hanem a dolog természete szerint értendő, mely szerint mindaz ingó dolog, amit a tolvaj egyik helyről a másokra átvihet.

A dolog a tolvajra nézve idegen, ha az a lopás elkövetésekor másnak tulajdonához tartozott. Tehát feltétlenül kizárva a lopás tárgyai közül: az uratlan dolgok (res nullius), melyek vagy mindenkivel közösek (res communes omnium), pl. levegő, folyó stb., vagy a tulajdonos által elhagyottak (res derelicta), de csak azok, amelyekre nézve a tulajdonos önként és végleg lemondott tulajdoni és birtoklási jogáról. Ezekről tehát megkülönböztendőek az elveszett dolgok s az ú. n. régi kincs, melyek a jogtalan elsajátításnak lehetnek tárgyai.

Bizonyos dolgok, melyek tárgyai lehetnének a lopásnak, a törvény kivételes intézkedései alapján kihelyeztettek ezen fejezetből. Ilyenek a 2 frt. értéket felül nem haladó élelmi vagy élvezeti czikkek, s az erdőben levő 30 frt. értéket meg nem haladó élőfa, vagy levágott, de eladásra vagy felhasználásra még fel nem dolgozott fa. Ezek közül az előbb említett dolgok ellopása a kihágási btkv. 126. §-a értelmében tulajdon elleni kihágás, az utóbbiakra vonatkozó lopás pedig az 1879. évi XXXI. tcz. szerint erdei kihágás gyanánt büntetendő.

Midőn valaki csak zálogul veszi el a dolgot: az eltulajdonítási szándék nem forog fenn. Ehhez képest a judicatura ily esetekben lopást nem állapít meg. Kizártnak tekintendő az eltulajdonítási szándék, ha a tettes azért veszi el a dolgot, hogy azt a tulajdonos érdekében használja fel. Pl. midőn a szolga gazdájától takarmányt vesz el, hogy azt a gazda lovaival etesse meg.

Az eltulajdonítási célzatnak jogtalannak is kell lennie, vagyis hogy a tettesnek a dolog eltulajdonítására tárgyilag joga ne legyen (objektív jogtalan-ság). De az objektíve jogtalan eltulajdonítás sem elég a lopás fogalmához, ha a tettes azt a körülmények által igazolt tévedés folytán jogosnak tarthatta.

Annak meghatározása végett, vajjon büntettet vagy vétséget képez-e a lopás: mindazon dolgok értéke egybefoglalandó, melyeket ugyanazon tettes, bár több külön lopás alkalmával ellopott, vagy ellopni megkísérlett, vagy melyeknek ellopásában részes volt. (BTK. 335. §.)

A lopott értékek összeszámításának tehát azon esetekben van helye: a) midőn a vádlott több egyszerű lopást követett el, melyek egyenkint 50 frtnál kisebb értékűek, együttvéve azonban az 50 frtot meghaladják. Ez esetben egy lopás büntett állapítandó meg; b) midőn az 50 frtnál kisebb értékű lopások összeadott értéke az 50 frtot többszörösen meghaladja, pl. 200 frtot tesz ki. Ily esetben is csak egy büntett állapítható meg a Curia 44. számú döntvénye alapján; c) midőn valamely minősített, vagy a 334. §. szerint büntettet képező egy vagy több lopás mellett több lopás vétség is fenforog, melyeknek értéke az 50 frtot meghaladja. Ez esetben is a 44. számú döntvény szerint, a több lopás vétség egy külön büntettet fog képezni.

A lopásból származó orgazdaság esetén azonban az 50. számú döntvény alapján nem történhetik meg a dolgok értékének összeszámítása.

2. *Minősített lopások.*

Vannak bizonyos lopások, amelyek tekintet nélkül arra, vajjon az ellopott dolog 50 frt. értéket meghalad-e vagy sem, büntettet képeznek. Ilyen lopás a BTK. 336. §. tíz pontja alatt van felsorolva, ú. m. ha:

1. valamely az állam által elismert vallás szertartására rendelt helyiségben, a vallás szertartásaihoz tartozó, vagy kegyes vagy jótékony célra szánt tárgy lopatik el;

2. temetőben a holtak emlékére rendelt vagy holttesten levő tárgy lopatik el;

3. épületben, bekerített helyen, vagy hajón követetik el, hová a tolvaj betörés vagy bemászás által jutott, vagy ha a lopás céljából a zár vagy a megőrzésre szolgáló egyéb készüllet feltörtetett;

4. a felnyitásra hamis vagy ellopott kulcs használtatik;

5. csata, tűzvész, vízáradás, vagy más közveszély színhelyén vagy közelében követetik el;

6. elkövetésénél rabló- vagy tolvajszövetségnek két vagy több tagja működött közre;

7. szolgálatban álló személy azon, kinek szolgálatában áll, vagy annak házához tartozó személyen, követi el;

8. a tolvajjal házközösségben vagy közös háztartásban élő személy ellen követtetik el;

9. a lopást közhivatalnok, közhivatalnoki jellegének fölhasználásával követi el;

10. a tolvaj, vagy ha többen volnának, ezek egyike a lopás elkövetése végett közhivatalnoki jelleget vagy hatósági megbízást szinlel.

Az 1. pont alatti lopás az ú. n. szentségtörő vagy egyházi lopás (sacrilegium). Ezt csak az állam által elismert vallás szertartására rendelt helyiségben lehet elkövetni. Ilyen helyek nemcsak a templomok, hanem a kálváriák, körmeneti oltárok stb.

A 3. pont három lopási esetet foglal magában: a) a betörés, b) a bemászás, c) a feltörés által elkövetett lopást. E lopások közös karakterisztikona az, hogy elkövetésük a biztosított birtokot támadja meg. Ellenben különbözik a három eset abban, hogy míg a két elsőt csak épületben, vagy más bekerített, illetőleg zárt helyiségben lehet elkövetni: addig az utóbbinál a minősítés alapja kizárólag az elzárt tartály feltörése, tekintet nélkül a helyre, ahol az elkövetetett.

A »betörés« előfeltétele az elzárt helyiség, főismérve pedig a fizikai erőszak vagyis bizonyos testi erő kifejtése az elzárási készülék, pl. ajtó, kapu felnyitásához.

A »feltöréssel« elkövetett lopás akkor létesül: ha a lopás céljából a zár vagy a megőrzésre szolgáló egyéb készülék feltörtetett, mely eset gyakran azonos a betöréssel, pl. ha valaki a kapu zárát feltöri. Ennélfogva ha a helyiségbe fizikai erőszak alkalmazása nélkül lehet bejutni, pl. az ajtó tolózárának félrehúzásával: betörésről vagy feltörésről szó nem lehet.

»Hamis kulcs« az, melyet nem a jogosult rendelt valamely zár felnyitására. Az »ellopott« kulcs nemcsak szoros értelemben veendő, hanem »ellopott« kulcs az is, amelyet a tolvaj a lopás véghezvitele céljából azon helyről visz el, a hová a tulajdonos elrejtette, vagy elhelyezni szokta.

A 6. pont szerinti »rabló- vagy tolvajszövetség« alatt oly egyének szövetségét (complot) kell érteni, akik határozatlan számú lopás vagy rablás elkövetésére alakult társaságot, u. n. bűnbandát képeznek.

A 7. pontban körülírt szolgálati viszonyban álló személyeknek tekintendők: a cselédek, az iparos- és kereskedősegek, gazdatisztek és hasonló alkalmazottak, de nem tartoznak ide a napszám szerint fizetett egyének.

A szolgálatadó »házához tartozó« személyek azok, a kik az illetőnek, habár csak ideiglenesen, háztartásához vagy háznépéhez tartoznak, pl. a cselédek vagy vendégek. Ezen személyek nem azonosak a »hozzátartozók«-kal.

A 8. pontban körülírt »házközösségben vagy közös háztartásban« elkövetett lopás gyakran összeesik a szolgálati viszonyban elkövetett lopással. A 8. pont tehát akkor lesz alkalmazandó, a mikor a 7. pont szerinti minősítés feltételei hiányoznak. A »házközösség« az együttlakást, a »közös háztartás« pedig inkább az élelmezés közösségét jelenti s e két állapot együtt is előfordulhat.

A minősített lopások büntetése 5 évig terjedhető börtön vagy fegyház, egybekötve a mellékbüntetéssel.

3. *Fegyveres lopás. — Visszaesésben elkövetett lopás.*

A fegyveres lopás akkor létesül és az ellopott dolog értékére való tekintet nélkül büntett miatt büntetetik: ha a tolvaj a lopás elkövetésekor fegyvert viselt, habár azt se nem használta, se nem mutatta. (BTK. 337. §.)

»Fegyver« alatt értjük mindazon eszközöket, a melyek a személy erőszakos megtámadására vagy testi sértés okozására eszközül szolgálnak. Ilyen lehet bármely vágó, szűrő eszköz.

A tettesek vagy részesek közül csak azokat éri a fegyveres lopás súlyosabb büntetése, a kiknek e körülményről a cselekmény megkezdése előtt tudomásuk volt.

A fegyveres lopás büntetése a BTK. 340. §. alapján, 5 évig terjedhető börtön, egybekötve hivatalvesztés és a politikai jogok gyakorlásának felüggesztésével.

Büntettet képez a lopás az ellopott dolog értékére való tekintet nélkül akkor is: ha azt olyan egyén követte el, a ki rablás, zsarolás, lopás, sikasztás vagy orgazdaság büntette vagy vétsége miatt már két ízben meg volt büntetve. Nem alkalmazandó azonban ezen szabály, ha az utolsó lopás elkövetését megelőző büntetés kiállása óta 10 év már eltelt. (BTK. 338. §.)

Itt a törvény a szorosabb értelemben vett visszaesést (recidiva in specie), vagyis az előcselekmény azonosságán vagy hasonmúságán alapuló visszaesést követeli.

A visszaesésnek a BTK. 338. §-a tekintetéből való megállapítására nézve, a 43. számú döntvény szerint is, közömbös vajjon bevégzett vagy megkísérlett vagyon elleni bűncselekmény miatt, s vajjon mint tettes vagy részes lett-e megbüntetve a tolvaj.

A visszaesésben elkövetett lopás büntetése a BTK. 340. §-ához képest szintén 5 évig terjedhető börtön, egybekötve a mellékbüntetéssel.

4. Indítványozási jog a családi és házi lopás eseteiben.

Családi lopás az, mely a szorosabb viszonyban álló (fel- és lemenők, testvérek, házastársak) vagy házközösségben levő családtagok (rokonok) között vagy a családfőt helyettesítő személyek, mint pl. a gyám, gondnok, nevelő irányában követtetik el. (BTK. 342. §.)

A házi lopás alatt pedig azt a lopást értjük, melyet a szolgálatban álló vagy másnak háztartásában élő személy a szolgálatadó vagy a ház feje, illetőleg ezek hozzátartozói ellen követ el. (BTK. 343. §.) Mindkét esetben a bűnvádi eljárásnak csak a káros magánfél indítványára van helye.

A »hozzátartozók alatt« a BTK. 78. §-ban felsorolt személyek értendők, mégis a Curia 24. sz. döntvényében kimondotta, hogy az ugyanazon gazda szolgálatában és közös háztartásában levő egyik cselédnek a másik cseléd ellen elkövetett lopása miatt a bűnvádi eljárás csak a gazda vagy a káros cseléd indítványára indítható meg.

A családi és házi lopás akkor is csak a sértett fél indítványára üldözhető, ha azt a tettes a 336—338. §§-ban felsorolt minősítő körülmények közt követte el.

XXVII. Fejezet.

A rablás és zsarolás.

A rablás- és zsarolásnak közös ismérve a személy ellen alkalmazott erőszak vagy fenyegetés és valaminek eltűrése vagy megtevése való kényszerítés.

1. Rablás.

A rablást az követi el: a ki idegen ingó dolgot annak birtokosától vagy birlalójától, — ezen vagy más jelenlévő ellen alkalmazott erőszakkal, vagy fenyegetéssel azon czélból vesz el, hogy azt jogtalanul eltulajdonítsa. (BTK. 344. §.)

A rablás tehát csak a személy elleni erőszak vagy fenyegetés ismérve által különbözik a lopás fogalmától, miért is a rablás magában foglalja a lopás tényálladékát is.

A rablás tárgyának értékére nézve a törvény nem intézkedik ugyan; de minthogy a rablás is vagyon elleni büntett s tényálladéka e tekintetben a lopáséhoz alkalmazkodik: következik, hogy ennek tárgya is csak pénzben kifejezhető vagyoni értékkel bíró dolog lehet.

Az »erőszak« fogalmát nem határozza meg a törvény, de a dolog természetéből s a szó értelmezéséből következtethető, hogy itt csak közvetlenül valamely személy ellen intézett fizikai erőszakról van szó.

A »fenyegetés« alatt oly cselekmény közvetlen elkövetésével való fenyegetés értetik, mely által a fenyegetettnek vagy hozzá tartozójának, vagy valamely jelenlevőnek élete, testi épsége vagy vagyona súlyos veszélynek tétetik ki. (BTK. 347. §.)

A rablás bevégzéséhez a dolog valóságos elvétele, illetőleg kényszerített átadása szükséges. A rablás bevégzésének momentuma tehát egyenlő a lopásával.

A rablás büntetése 5 évtől 10 évig terjedhető fegyház; ha pedig a tettes rablás vagy zsarolás miatt már meg volt büntetve és e miatti utolsó büntetésének kiállása óta tíz év még el nem telt, továbbá ha a rablással szándékos emberölés kísérlete vagy súlyos testi sértés követtetett el: a büntetés 10 évtől 15 évig terjedhető fegyház. Végül ha szándékos

emberölés is követtetett el: a büntetés életfogytiglani fegyház. Mindezen esetekben a mellékbüntetések is kiszabatnak.

Rablásnak tekintetik, ha a tetten kapott tolvaj a lopás véghezvitele, vagy a lopott tárgy megtartása végett erőszakot vagy fenyegetést használt. (BTK. 345. §.)

Rablásnak tekintetik a lopás: ha oly módon követtetik el, hogy véghezvitele céljából valamely személy öntudatlan, vagy védelmére tehetetlen állapotba helyeztetik. (BTK. 346. §.)

A rablásnak tekintendő lopás mindkét esetének feltétele az, hogy lopás követtesék el. A tényálladék alapját képező lopás lehet egyszerű vagy minősített, sőt 2 frt. értéken alúli élelmiczikk és 30 frt. értéket meg nem haladó erdei fa is lehet tárgya ezen lopásoknak.

A törvény értelménél fogva ki van zárva a 345. §. alkalmazása, midőn a tolvaj csupán menekülése céljából használja üldözői ellen az erőszakot.

2. Zsarolás.

A zsarolást az követi el: 1. aki azon célból, hogy magának vagy másnak jogtalanul vagyoni hasznot szerezzen, valakit erőszakkal vagy fenyegetéssel valaminek cselekvésére, eltérésére, vagy elhagyására kényszerít; 2. aki azon célból, hogy magának vagy másnak vagyoni hasznot szerezzen, valakit rágalmozó, vagy becsületsértő állításnak nyomtatvány által való közzétételével fenyeget. (BTK. 350. és 351. §§.)

A zsarolás törvényünk szerint egyszerű és minősített. Az egyszerű zsarolás — melynek fogalmát fentebb közöltük — vétséget képez, a minősített pedig büntettet, de ennek tényálladéka is lényeges ismérveiben azonos a vétségével s a különbség csak az elkövetésnél használt eszköz, illetve a tettes személyes minőségéből származik. Ugyanis büntettet képez a BTK. 353. §-a szerint a zsarolás: 1. ha a zsaroló gyilkossággal, súlyos testi sértéssel, gyújtogatással, vagy más súlyos vagyoni kár okozásával fenyeget; 2. a közhivatalnoki minőség színlelésével, vagy valamely hatóság hivatalos rendeletének ürügye alatt követtetett el.

A zsarolás elkövetési cselekedete a kényszerítés, eszköze az erőszak vagy a fenyegetés. Az erőszak olyan mint a rablásnál, míg a fenyegetés a zsarolásnál messzebb terjed mint a rablásnál. Irányulhat az a megtámadottnak bármely java, pl. becsülete, családi nyugalma, saját vagy családja hírneve ellen stb., továbbá vonatkozhatik a fenyegetés távollevő személyekre is, eltérőleg a rablási fenyegetéstől, mely csak a jelenlévő személyekre vonatkozhat.

A zsarolás vétsége 3 évig terjedhető fogházzal, míg a büntett 5 évig terjedhető fegyházzal, ezenkívül mindkét esetben mellékbüntetésekkel is büntetik.

XXVIII. Fejezet.

A sikkasztás, zártörés és hűtlen kezelés.

1. Sikkasztás.

A sikkasztásnak közvetlen tárgya úgy mint a lopásnak, az idegen ingó vagyon. A BTK. a sikkasztás fogalmát következőleg határozza meg: »sikkasztást követ el, aki a birtokában vagy birlalatában levő idegen ingó dolgot jogtalanul eltulajdonítja vagy elzálogosítja. Az eltulajdonítás be van végezve, míhelyt a birtokos vagy birlaló a dolgot elidegeníti, elhasználja, a visszakövetelésre jogosított előtt eltagadja, vagy azzal bármi más módon, mint sajátjával rendelkezik.« (355. §.)

A sikkasztásnak ezen fogalma nem csak a közönséges sikkasztásra, hanem a zártörésre és hivatali sikkasztásra is alkalmazandó.

A közönséges sikkasztás alanya rendszerint csak magánszemély lehet, közhivatalnok csak kivételesen, ha a kezére jutott, bár hivatalos pénzt, hivatalos hatáskörén kívül vette át. A sikkasztás tárgya azonos a lopásával. Hogy valamely dolog a tettesre nézve idegen volt-e, vagy az ő tulajdonához tartozott-e: a magánjogi szabályok szerint döntendő el.

Az elkövetési cselekedet a sikkasztásnál, a dolog eltulajdonítása vagy elzálogosítása. Az eltulajdonítás a lopásnál mint célzat, a sikkasztásnál mint elkövetési cselekedet szerepel. A sikkasztás tényálladéka-hoz is megköveteltetik, hogy az pénzben kifejezhető értékkel bíró tárgyra vonatkozzék.

A sikkasztás 100 frt. érték erejéig vétséget, azon felül büntettet képez. De büntettet képezhet a 100 frt. értéken alúli sikkasztás is, ha azt visszaeső követte el oly feltételek mellett, mint azt a lopásnál (338. §.), előadtuk.

A sikkasztás hivatalból üldözendő, kivéve a családi és házi sikkasztás eseteit, amelyeket a lopás (342. és 343. §§.) tárgyalásánál ismertettünk. Ez esetekben a bűnvádi eljárás sikkasztás miatt is, csak a sértett fél, illetőleg a szolgálatadó vagy a ház feje indítványára indítható meg.

A sikkasztás vétség 1 évig terjedhető fogházzal, a büntett 5 évig terjedhető börtönnel, ezenkívül mindkettő a mellékbüntetésekkel is büntetetik.

2. Zártöréssel kapcsolatos sikkasztás. Zártörés.

Sikkasztásnak tekintetik a BTK. 359. §-a szerint, a bíróság vagy más hatóság által zár alá vett dolgoknak a tulajdonos által történt elidegenítése, elhasználása vagy elzalogosítása. A jelen §. intézkedése által a zár alá vett dolgokat védi a törvény. A »bíróság« alatt a polgári, büntető, csőd és birtokbíróságok, a »hatóság« alatt pedig a közigazgatási, pénzügyi és rendőri hatóságok értetnek. A »zár alá vétel« itt legtágabb értelemben vétetik, tehát általában foglalást jelent, ami lehet kielégítési vagy biztosítási végrehajtás vagy zárlat.

A zár alá vett dolog is csak akkor lehet tárgya a most leirt sikkasztásnak, ha azt a hatóság a tulajdonosnál hagyja vagy reábízza.

Ha a tulajdonos olyan dolgot idegenít el, mely nem nála, hanem másnál lett lefoglalva: a 68. sz. döntvény értelmében, a BTK. 368. §-ban körülírt jogtalan elsajátítás vétségét követi el. A zártöréssel kapcsolatos sikkasztás is az elsikkasztott érték szerint minősül büntetté vagy vétséggé. A minősítés a Curia állandó gyakorlata szerint mindig a kisebb érték alapján történik, akár a követelés, akár az elsikkasztott dolgok értéke kisebb 100 frtnál.

A büntett büntetése 5 évig terjedhető börtön, a vétségé 1 évig terjedhető fogház és ezenkívül mindkét esetben hivatalvesztés.

Zártörést az követ el: a ki a zár eszközlésénél bíróság vagy más hatóság közege által alkalmazott pecsétet illetéktelenül eltávolítja, feltöri vagy megsérti, vagy a hivatalosan elzárt helyiséget vagy tartályt felnyitja. (BTK. 360. §.)

A zártörés alanya nemcsak a végrehajtást szenvedő, hanem más személy is lehet; mert a törvény ez esetben kizárólag a hatósági intézkedés tekintélyét védi.

3. Hűtlen kezelés.

Hűtlen kezelést az követ el: aki idegen vagyon kezelésével, gondozásával vagy felügyeletével van megbízva és ezen minőségében annak, akinek érdekeit előmozdítani kötelessége, tudva és akarva vagyoni kárt okoz. (BTK. 361. §.)

Törvényünk szerint a hűtlen kezelés alanyai két osztályba sorozhatók, u. m. a magán- és közmegebizottak. Az alanyok különbségéhez képest a hűtlen kezelés egyszerű és minősítettre oszlik. A cselekmény mindkét esetben vétséget képez, kivéve ha az jogtalan vagyoni haszon szerzése céljából követtetik el, — ez esetben büntett. Az egyszerű hűtlen kezelés alanya bárki lehet, aki idegen vagyon kezelésével, gondozásával vagy felügyeletével megbizatik, pl. a gazdatisztek, intézetek vagyonkezelői stb. A minősített hűtlen kezelés alanyai lehetnek: a gyám, gondnok, zár-, tömeg- vagy alapítványi gondnok, részvénytársaság vagy szövetkezet igazgatóságának és felügyelő bizottságának tagjai, végül minden más személy, aki idegen vagyon kezelésével hatóságilag meg van bízva vagy fel van hatalmazva. (BTK. 362. §.) — A dolus a hűtlen kezelésnél abban áll, hogy a tettes tudja és akarja a vagyoni károsítást. Ha ehhez még az a célzat is járul, hogy magának vagy másnak jogtalanul vagyoni hasznot szerezzen: a hűtlen kezelés büntetté minősül. — Az egyszerű hűtlen kezelés miatt a bűnvádi eljárás csak a sértett fél indítványára indítható meg —, míg a minősített hűtlen kezelésnél az hivatalból indítandó meg. A vétség büntetése 3 évig terjedhető fogház, a büntetté 5 évig terjedhető börtön és mindkét esetben hivatalvesztés.

XXIX. Fejezet.

A jogtalan elsajátítás.

1. A talált dolog és régi kincs elsajátítása.

A talált dolog jogtalan elsajátításának vétsége a lopással és sikkasztással szoros összefüggésben áll. A bűncselekményt az követi el: aki idegen ingó dolgot talál, és azt 8 nap alatt a hatóságnak vagy annak, aki elvesztette, át nem adja. (BTK. 365. §.)

E vétség alanya akárki lehet, kivéve az elvesztett dolog tulajdonosa. Tárgya pedig vagyoni értékkel bíró idegen ingó dolog, mely nincs másnak birtokában, illetve birlalatában. A senki tulajdonában sem lévő uratlan dolgok bárki által szabadon elfoglalhatók lévén, nem lehetnek tárgyai a jogtalan elsajátításnak. Az elkövetési cselekedet abban áll, hogy a tettes a birtokába jutott dolgot elsajátítja. A hatóság, amelynek a talált dolog átadandó, lehet közigatási, bírói vagy rendőri hatóság, ide számítva a községi előljáróságot és csendőrséget is. Ha a 8 nap lejárt, anélkül, hogy a találó azt a hatóságnak átadta vagy bejelentette: a jogtalan elsajátítás bevégettnek tekintendő. Ezen vétség büntetése: 3 hónapig terjedő fogház és 500 ftig terjedhető pénzbüntetés.

A talált kincs jogtalan elsajátításának vétségét az követi el: aki régi kincset talál és azt a hatóságnak 8 nap alatt be nem jelenti. (BTK. 366. §.)

Ezen vétség lényegileg ugyanazon elven alapul mint a megelőző. A kincs ugyan mint ilyen, senki tulajdonához sem tartozik, sőt törvényeink szerint annak egy részéhez a találónak joga van; de mert a talált kincs másik részében a föld tulajdonosának és az államkincstárnak is joga van: tehát a találó, ha a talált kincset egészen magának tartja meg, az őt meg nem illető rész jogtalan elsajátítása miatt büntetendő. E vétség alanya bárki, tehát azon föld tulajdonosa is lehet, ahol a kincset találták. Tárgya pedig kizárólag „régí kincs“ vagyis régi ékszer, pénz, drágaság. Büntetésül a törvény tévesen 1000 ftig terjedő „pénzbírság“-ot állapít meg, mely helyett azonban helyesen „pénzbüntetés“ értendő. Mellék-büntetésül pedig a talált kincs elkobzása is kimondandó az ítéletben.

2. *A véletlenségből vagy tévedésből birtokba vett dolog elsajátítása. Furtum possessionis. — Család körében elkövetett jogtalan elsajátítás.*

Vétséget követ el és 6 hónapig terjedhető fogházzal büntetendő: aki másnak tulajdonát képező ingó dolgot, ha véletlenségből vagy tévedésből birlalatába jutott, jogtalanul elsajátítja. (BTK. 367. §.)

Ezen vétség legközelebb áll a sikkasztáshoz. Tárgya csak oly dolog, amely véletlenségből vagy tévedésből jutott a tettes birlalatába.

Vétséget követ el és 6 hónapig terjedhető fogházzal, valamint 1000 ftig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő: aki saját vagy a tulajdonos beleegyezésével, vagy annak számára más ingó dolgot a haszonélvezőtől, zálogbirtokostól, vagy attól, aki a dologra nézve használati vagy megtartási joggal bír, jogtalanul elveszi. (BTK. 368. §.)

A törvény ezen rendelkezése szerint nemcsak a tulajdonos, hanem ennek javára egy másik személy is elkövetheti a cselekményt (furtum possessionis). Ez a lopástól abban különbözik, hogy míg a lopás a tulajdonos ellen, addig a furtum possessionis a tulajdonos javára irányul. Elkövetési cselekedete azonban hasonló a lopáséhoz, t. i. elvétel másnak birtokából vagy birlalatából. Tárgya oly ingó dolog, mely a tettes, illetve a helyette eljáró harmadik személy tulajdonát képezi ugyan, de más egyénnek birlalatában van. Az idegen birtoklásban lévő dolog csak akkor lehet tárgya a vétségnek, ha a birlaló haszonélvezeti, zálog, használati vagy megtartási joggal bír. Az elvétel „jogtalansága“ oly értelemben veendő, hogy az elvétel valamely anyagi jogot sért. pl. a birlaló zálogjogát. Nem szünteti meg az elvétel jogtalanságát az a körülmény, hogy a tettes ily módon valódi vagy vélt jogigényét akarja érvényesíteni. A 68. sz. döntvény szerint az is ezen vétséget követi el, aki egy harmadik személynél lefoglalt dolgokat, mint állítólag tulajdonát, a végrehajtást szenvedő beleegyezése nélkül, elveszi és elidegeníti. A szándék abban nyilvánul, hogy a tettes tudja, miszerint az, akitől a dolgot elveszi, e dologra nézve haszonélvezeti, használati, zálog- vagy megtartási joggal bír és akarnia kell, hogy az illető a

dolog elvétele által jogának gyakorolhatásától megfosztassék.

Ha a jogtalan elsajátítás által az elsajátítónak házasútára, fel- vagy lemenő ágbeli rokona, testvére, vele közös háztartásban élő rokona, gyámja, gondnoka vagy nevelője károsított meg: a bűnvádi eljárás csak a sértett fél indítványára indítható meg. (BTK. 369. §.)

Ezen intézkedés a jogtalan elsajátítás minden esetére kiterjed s megfelel a családi lopásról intézkedő 342. §-nak.

XXX. Fejezet.

Az orgazdaság és bűnpártolás.

1. Orgazdaság. — Minősített orgazdaság.

Orgazdaság büntettét az követi el: a ki olyan dolgot, melyről tudja, hogy lopás, sikkasztás, rablás vagy zsarolás büntette következtében jutott birtokosa vagy birlalója kezébe, vagyoni haszon végett megszerez, elrejt vagy annak elidegenítésére közreműködik.

Ha pedig a dolog lopás, sikkasztás vagy jogtalan elsajátítás vétsége következtében jutott birtokosa vagy birlalója kezébe: az orgazdaság vétséget képez. (BTK. 370. §.)

Az orgazdaság járulékos büntetendő cselekmény, tehát megállapításához szükséges, hogy azon büntettek vagy vétségek valamelyike a melyekre az vonatkozik, u. m. lopás, rablás, zsarolás, sikkasztás és jogtalan elsajátítás, bizonyítva legyen. Az eltulajdonítási bűncselekmények többi eseteire nézve, pl. a csalás, csalárd bukás, az orgazdaságot elkövetni nem lehet. A tulajdon elleni kihágás tényálladékára nézve szintén lopás ugyan, mégis az abból származott dolog tudva megszerzése sem tekinthető orgazdaságnak, mert a 370. §. megköveteli, hogy a dolog lopás büntetből vagy vétségéből származzék. Az erdei lopással kapcsolatos orgazdaság az erdőtörvény értelmében külön kihágást képez, kivéve a visszaeső által elkövetett orgazdaságot, mely büntett gyanánt büntetendő. Az orgazdaság tárgya azonos a lopás és a többi eltulajdonítási delictumokéval, tehát szintén idegen ingó dolog. Nem tekinthető megszerzés-

nek a dolog önhatalmú elvétele, pl. ha valaki a tolvajtól a lopott dolgot elvette és eltulajdonította, nem orgazdaságot hanem lopást követett el. Az orgazdaság alanyi kellékét képezi az orgazdának az a tudata, hogy a kérdéses dolog tényleg a BTK. 376. §-ban felsorolt bűncselekmények valamelyikéből származott. A másik alanyi kelléke az, hogy az orgazda saját vagyoni haszna végett cselekedjék, mert ha a dolog előző birtokosa érdekében s annak vagyoni előnye biztosítása végett jár el: a cselekmény bűnpártolás lesz.

Büntettet képez az orgazdaság, ha azt olyan egyén követte el, a ki rablás, zsarolás, lopás, sikasztás vagy orgazdaság miatt már két ízben büntetve volt. Nem alkalmazható a szabály, ha utolsó büntetésének kiállása óta 10 év már eltelt. (BTK. 371. §.)

A 371. §. megegyezik a visszaesésben elkövetett lopásra vonatkozó 338. §-al. A tulajdon elleni kihágás itt sem tekinthető visszavonásra minősítő cselekménynek.

Az orgazdaság büntett büntetése: 5 évig terjedhető börtön, a vétségé 2 évig terjedhető fogház és mindkét esetben ezen felül a mellékbüntetések.

Ha a törvény az elkövetett büntett tettesére 10 évi fegyháznál súlyosabb büntetést határoz, és az orgazda azon körülményt, mely a megjelölt súlyos büntetést vonja maga után, az orgazdaság elkövetésekor tudta, vagy ha az orgazdaságot üzletszerűleg viszi: 5 évig terjedhető fegyházzal büntetendő, (BTK. 372. §) és ezenfelül mellékbüntetéssel.

Az orgazdaságot az viszi üzletszerűen, a ki abból mint állandó keresetből vagyoni előnyt húz. Ebből következik, hogy az üzletszerű orgazdaság megállapításához több orgazdaságot kell a tettes ellen bebizonyítani.

2. *Bűnpártolás. Hozzá tartozók érdekében való bűnpártolás.*

Bűnpártolást követ el: 1) a ki valamely büntett vagy vétség tettesének vagy részesének segítséget nyújt arra, hogy a hatóság üldözése elől meneküljön, a büntető eljárás sikerét megghiúsítsa, vagy büntetlenül maradjon, ha ez iránt vele nem

a büntett vagy vétség elkövetése előtt egyezett meg; (BTK. 374. §.) 2) a ki a nélkül, hogy a büntett vagy vétség elkövetése előtt a tettelssel vagy részessel az iránt megegyezett volna, a büntetből vagy vétségből származó előny biztosítására közreműködik. (BTK. 375. §.)

A bűnpártolásnak két nemét ismeri törvényünk, u. m. az alanyi és anyagi bűnpártolást. Az előbbi a cselekmény büntetőjogi következményeinek elhárítására, az utóbbi az abból származó magánjogi előnyök biztosítására irányul. Az alanyi bűnpártolás lényegesen különbözik az orgazdaságtól, mert a tettes személyének nyújtott kedvezésben áll, tekintet nélkül a vagyoni haszonra, holott az orgazdaság csak vagyoni haszon végett követhető el. Ellenben az anyagi bűnpártolás majdnem azonos az orgazdasággal.

A bűnpártolás járulékos bűncselekmény, a miből következik, hogy csak akkor állapítható meg, ha a reá vonatkozó előző cselekmény (büntett vagy vétség) bebizonyította van. Ha tehát az előző cselekmény csak kihágás volt, vagy bizonyítást nem nyert: bűnpártolás nincs. Az alanyi és anyagi bűnpártolás bevezetettnek tekintendő, ha a bűnpártoló a külső cselekményt elkövette, mely a tényálladékhhoz kell. A célzott eredmény elérése a tényálladékhhoz nem szükséges. A kísérlet egyik esetben sem büntethető.

A büntető törvény 378. §-a kiveszi a büntetés alól azon bűnpártolókat, a kik az előbb tárgyalt bűnpártolásokat (374. és 375. §§.) valamely hozzátartozójuk érdekében követték el. A törvény ratiója szerint itt a BTK. 376. §-ban foglalt kvalifikált esetét a bűnpártolásnak, nem lehet érteni. Mert ezen §. a bűnpártolás azon esetéről szól, a midőn a bűnpártoló azon célból követte el a bűnpártolást, hogy magának vagy másnak vagyoni hasznot szerezzen; pedig kétségtelen, hogy a törvény a bűnpártolás büntetlenségét csak azon feltétel alatt biztosítja, ha azt a pártoló »hozzátartozója érdekében« és nem saját vagyoni haszna végett, követi el.

A bűnpártolás büntetése (374. és 375. §§.) egy évig terjedhető fogház, mely a 376. §. esetében 2 évig emelkedhet, ezenfelül mindkettőnél a 377. §. értelmében esetleg kiszabható hivatalvesztés.

XXXI. Fejezet.

A csalás

1. A csalás tényálladási elemei.

Csalást az követ el: a ki azon célból, hogy magának vagy másnak jogtalan vagyoni hasznot szerezzen, valakit ravasz fondorlattal tévedésbe ejt vagy tévedésben tart és ez által annak vagyoni kárt okoz. (BTK. 379. §.)

E tényálladéknak kimagasló eleme a »ravasz fondorlattal való tévedésbe ejtés«. A csalásnak lényeges feltételét képezi, hogy a tévedésbe ejtés vagy tévedésben tartás ravasz fondorlattal okoztatott legyen. Ravasz fondorlat nélkül családi delictum meg nem állapítható. Ravasz fondorlatról csak ott lehet szó, hol másnak megrontása, megkárosítása vétetik célba. A ravasz fondorlat fogalmi körében a legelvetemültebb eszközök is helyet foglalnak, úgy hogy a szándék és a használt eszközök a tettesnek erkölcsi romlottságát tüntetik fel. A pozitív tévedésbe ejtés nem büntethető, ha az nem ravasz fondorlatnak volt eredménye. Ebből következik, hogy az egyszerű hazugság, habár tévedésbe ejtésül használtatott és dolosus volt is, nem képezi a csalásnak elégséges elemét. A ravasz fondorlat nem absolut fogalom, ami az egyszerű földmives ember irányában ravasz fondorlat, nem lesz az, egy magasabb műveltséggel bíró egyén irányában alkalmazva. A tévedés és a megtévesztett fél cselekménye közt okozati összefüggésnek kell lenni. Csak azon tévesztés jöhet figyelembe a bűncselekménynél, mely a megtévesztettnek vagyoni kárt okoz. Vagyoni kár alatt nemcsak a tényleges kárt (damnum emergens), hanem az elmaradt hasznot (lucrum cessans) is értjük. A törvény szerint a tévedésbe ejtett és a megkárosított személynek ugyanannak kell lenni. A gyakorlat azonban a személyazonosságot nem szigorúan veszi és megelégszik a jogi egységgel. Ez pedig megvan, ha a tévedésbe ejtett a károsítottnak képviselője, megbízottja, cselédje. A családok egyik nevezetes fajtát képezi a telekkönyvi csalás. Ennél az ingatlan kétszeri eladója nem ugyanazon physikai személyt károsítja meg, akit tévedésbe ejtett. A személyazonosság itt is csak úgy létezik, ha a

biróságot mint a jogosított személy képviselőjét tekintjük. A vagyoni haszon elérése a csalásnál, mint *dolus specialis* szerepel. A vagyoni haszon elmaradhat ugyan, de a kár okozása tényálladási elem, tehát ha a kár még be nem következett, a csalás befejezve nincs. A kísérleti stadium a tévedésbe ejtéssel kezdődik és tart egészen a károsodás beálltáig. Ha a csalás okirathamisítás segítségével követetik el, alaki halmazatot kell megállapítani, mert a törvény némely esetben az okirathamisításra kisebb büntetést szab mint a csalásra, tehát ezt nem absorbeálhatja az okirathamisítás. A csalást egymagában pedig azért nem lehet megállapítani, mivel a csalás indítványi cselekmény és mint ilyen nem absorbeálhatja a hivatalból üldözendő okirathamisítást.

Az 50 frt. kárt meg nem haladó csalás vétséget, ellenkező esetben büntettet képez.

2. A csalás minősített esetei.

A csalás minősített esetei azok, a melyeknél a kár összegére való tekintet nélkül a cselekmény büntettet képez, ha: 1. a csaló, annak elkövetése végett, közhivatalnoki jelleget, vagy hatósági megbízást színlelt;

2. közhivatalnok, ügyvéd, meghatalmazott, ügyvivő vagy magánhivatalnok, azt hivatala vagy megbízása körében követte el;

3. a csaló, csalás miatt már két ízben megbüntetve volt, és utolsó csalása elkövetését megelőző büntetésének kiállása óta, tíz év még nem telt el; (BTK. 381. §.)

4. valaki azt saját biztosított vagyonának megsemmisítése vagy megrongálása által követi el. (BTK. 382. §.)

A csalás vétsége 1 évig terjedhető fogházzal és 500 frtig terjedhető pénzbüntetéssel, a büntett pedig 5 évig terjedhető börtönnel és 2000 frtig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő. Ha az okozott kár értéke 2000 frtot felül halad, úgy szintén a visszaesési és a biztosítási csalás esetében a büntetés 5 évig terjedhető fegyház. (BTK. 383. §.) Ezenkívül minden esetben a mellékbüntetések.

3. Hitelezési csalás. Kiskorúak és gondnokoltak rászedése.

A hitelezési csalás abban áll: hogy valaki, habár csalási célzat nélkül, ravasz fondorlattal mást tévedésbe ejt, vagy tévedésben tart a végett, hogy attól magának hitelezést vagy hosszabbítást eszközöljön ki. (BTK. 384. §.) Ez tehát oly csalásnak tekintendő cselekmény, amelynél az eszköz ugyanaz, de más a célzat.

Ezen vétségnek büntetése 1 évig terjedhető fogház és a mellékbüntetések.

Csalást képez az a cselekmény, mely abban áll: hogy valaki a kiskorúnak vagy gondnokság alatt álló személynek tapasztalatlanságát, könnyelműségét vagy szorultságát a saját vagy mások nyereszkesedési céljára felhasználja oly módon, hogy őt valamely okirat aláírására bírja, melyben jelentékeny kárára vagyoni kötelezettséget vállal, valamely jogról rendelkezik, vagy pedig mást vagyoni kötelezettsége alól felment. (BTK. 385. §.)

4. Végrehajtás megghiúsítása által és csőd esetén kívül kijátszása a hitelezőknek. Indítvány.

Csalásnak tekintendő az: midőn valaki oly célból, hogy hitelezőit megkárosítsa, a bekövetkező hatósági végrehajtás előtt vagyonaéhoz tartozó értéktárgyakat elrejt, eltitkol, elidegenít, megrongál, adóságokat vagy jogügyleteket kohol. (BTK. 386. §.)

A specialis dolus itt a megkárosítási célzatban áll. Külömbözik tehát a csalás tényálladékatól az által, hogy a kár okozása nem kell a befejezéshez.

Büntetendő cselekményt követ el azon adós: aki fizetéseképtelenségbe jutván, oly célból, hogy hitelezőit megkárosítsa, a csalárd bukást megállapító valamely cselekményt visz véghez, ha ellene a csőd, — egynél több hitelező vagy a csödköltségekre elegendő vagyon hiányában — ki nem mondatott. (BTK. 387. §.)

A csalás indítványi bűncselekmény, kivéve a minősített csalásokat, melyek hivatalból üldözendők, de ezek közt is indítványiak azok, a melyek a hozzátartozók közt követtetnek el. (BTK. 389. és 390. §§.)

XXXII. Fejezet.

Okirathamisítás.

A büntetőjog csak azon okiratokat veszi figyelembe, melyek jogilag lényeges körülmények bizonyítására alkalmasak, de az okirat fogalmát a büntetőtörvény nem határozza meg. Büntetőjogi szempontból okiratnak felel meg az iraton kívül egyéb tárgy is, ha rendeltetése bizonyítás. Az okiratok vagy közokiratok, vagy magánokiratok, de ezek büntetőjogi fogalmát a büntető törvény szintén nem állapítja meg. Az okirathamisítás megállapításához nem feltétlenül szükséges, hogy a hamisítvány a bíróság előtt felmutattassék.

1. Közirathamisítás és minősített esetei.

A közokirat hamisítás büntetét az követi el: aki hamis közokiratot készít, vagy valódi közokiratot tartalmának megváltoztatása által meghamisít, ha ebből valakire jogsérelem háramlik vagy háromolhatik, akár külföldi, akár belföldi legyen azon közokirat. (BTK. 391. §.)

Büntető törvényünk, eltérőleg a legtöbb külföldi törvénytől, a hamisított közokiratnak használatát is nem követeli a bűncselekmény tényálladáshoz. A jogsérelem kire háromolhatása tekintetében vitás az a kérdés, vajjon a közokirathamisítás által az állam is szenvedhet-e jogsérelmet? Véleményünk szerint az államnak is valamely konkrét jogát fenyegetheti a közokirathamisítás, pl. vagyoni jogát. Tehát a közirathamisítás csak akkor forog fenn, ha a publica fides megsértésén (közjogi sérelem) kívül még konkrét jogsérelem is okoztatott.

A közokirathamisítás egyszerű vagy minősített. Egyszerű, ha vagyoni haszon nélkül követetik el, és minősített, ha a tettes cselekménye által magának vagy másnak jogtalan vagyoni hasznot szerezni, vagy vagyonában károsítani akar. Ez az első esete a minősített közokirathamisításnak. (BTK. 392. §.) A második minősített eset a közhivatalnoki közokirathamisítás. Ide tartoznak a következő esetek: 1) midőn a közhivatalnok vagy váltójegyző hivatali hatáskörében okirathamisítást követ el; 2) vagy hivatali minőségében az ál-

tala vezetett jegyzőkönyvbe vagy egyéb közhivatali könyvbe, vagy az általa felvett okiratba valamely lényeges tényt hamisan vezet be, hiteles alakban hamis kivonatot ad ki, vagy ha a hivatali jegyzőkönyv vagy más közhivatali könyv lényeges tételét meghamisítja; 3) azon közhivatalnok cselekménye, a ki valamely okiratról hiteles alakban hamis másolatot ad ki, vagy valamely másolatot nem létező eredeti okirat másolatának hiteles alakban bizonyít; 4) végül ezen határozmány kiterjed a hiteles alakban kiadott hamis fordításokra is. (BTK. 393.—396. §§.)

A minősített közokirathamisítás harmadik esete: az anyakönyvek vezetésénél, úgyszintén a káptalanok és konventek, mint közhiteles-ségű helyek irattárainak kezelésénél elkövetett hamisítási cselekmények és azokból meghamisítva kiadott hiteles alakú kivonatok és bizonylatok. (BTK. 397. §.)

A minősített közokirathamisítás negyedik esete az, midőn a közhivatalnok a hivatalánál fogva reá bízott nyilvános könyvet, jegyzőkönyvet, vagy eredeti okiratot azon czélből, hogy valakinek jogára nézve lényeges bizonyítás meghiúsíttassék vagy megnehezíttessék, megsemmisít, egészben vagy részben használhatatlanná tesz, eltitkol vagy pedig az ellenfélnek átad. (BTK. 398. §.)

Az egyszerű közokirathamisítás büntetése 5 évig terjedhető börtön. A minősített közokirathamisítások közül az első eset büntetése 5 évig terjedhető fegyház, a többi eseteké 6—10 évig terjedhető fegyház, kivéve a hamis másolatot és fordítást, mely csak 3 évig terjedhető börtönnel büntetetik.

2. Az *intellectualis* közokirathamisítás.

Az *intellectualis* közokirathamisítás abban áll: hogy valaki szándékosan közreműködik arra, hogy más valaki jogai vagy jogviszonyainak lényegére vonatkozó valótlan tények, körülmények vagy nyilatkozatok vezettessenek a nyilvános könyvbe vagy más közokiratba. (BTK. 400. §.)

A jogsérelem háromlása vagy háromolhatása itt is tényálladáki elem mint a többi közokirathamisításhoz, habár a törvény erről kifejezetten nem is szól. Az *intellectualis* közokirathamisításnak súlyo-

sabb fajtát képezi, ha a cselekmény jogtalan haszon-szerzési célzattal követtetik el. Ez esetben a cselekmény büntettet képez és 5 évig terjedhető börtönnel büntettetik, míg különben mint vétség csak 1 évig terjedhető fogházzal büntettetik. Ha a közokirat-hamisítás büntett és a csalás eszmei halmazatban találkoznak: minden esetben az előbbi alkalmazandó, mert ez hivatalból lévén üldözendő, nem dominálhat az indítványi cselekményt képező csalás. (BTK. 111. §.)

3. *Magánokirat-hamisítás.*

Magánokirat hamisítást az követ el: a ki hamis magánokiratot készít, vagy valódi magánokiratot meghamisít, ha azt arra használja, hogy valamely kötelezettség vagy jog létezése, megszűnte vagy megváltoztatása bizonyíttassék. (BTK. 401. §.) A magánokiratot a büntető törvényből úgy határozhatjuk meg, hogy alatta kötelezettség vagy jog bizonyítására szolgáló oly okiratot értünk, mely nem sorozható a közokiratok közé. A mely magánokirat azonban jogi bizonyításra nem alkalmas, büntetőjogi védelemben sem részesül, mivel ilyen okiratnak meghamisítása jogsérelmet nem okozhat. A magánokirathamisítás abban különbözik büntető törvényünk szerint a közokirathamisítástól, hogy a hamis okirat használata a tényálladék egyik elemét képezi a magánokirathamisításnak, míg a közokirathamisítésnél ez nem feltétlenül szükséges. Ha a hamis magánokiratot nem használták, vagy azt meg sem kísérelték, a bűncselekmény nem létesül. A jogsérelm a magánokirathamisításnak is egyik követelménye, épen úgy mint a közokirathamisításnak, különben jogsérelm nélkül nem is volna delictum.

A cselekmény a hamisítvány értékéhez képest; ha az érték 50 frton alúli, — vétséget, ha azon felüli — büntettet képez. A vétség 1 évig terjedhető fogházzal és 500 frtig terjedhető pénzbüntetéssel, a büntett 3 évig terjedhető börtönnel és 2000 frtig terjedhető pénzbüntetéssel büntettetik. (BTK. 402. §.)

4. *Minősített magánokirat-hamisítás.*

A minősített magánokirat hamisítás esetei:

1. a váltóhamisítás, mely hamis váltó készítésében vagy valódi váltó meghamisításában áll;

2. ha olyan kereskedelmi vagy üzleti könyv hamisítottatik meg, melynek a törvény feltétlenül vagy feltételesen bizonyító erőt tulajdonít;

3. a kereskedelmi utalványok, takarékpénztári könyvecskek, közraktári jegyek, fuvar-feladási vévények, rakjegyek vagy más a közforgalomban levő értékpapírok hamisítása, a mennyiben a papírpénzzel egyenlőknek nem tekintetnek. (BTK. 403. §.)

A büntetőjog eltekint a váltó némely kellékétől. Ha hiányzik is a váltónak a váltótörvény szerint némely kelléke, a váltóhamisítás megállapítható. A gyakorlatban a pénzügyvezetékhez benyújtott váltók csak félig vannak kitöltve, de azért a váltóhamisítás ilyenkor is fenforoghat. Magától értendő, hogy a használat itt is szükséges, mint általában a magánokirathamisításnál. A papírpénzzel egyenlőknek tekintetnek rendszerint a bemutatóra szóló értékpapírok. Ezek hamisítása tehát nem képez magánokirathamisítást.

A minősített magánokirathamisítás büntetése: 5 évig terjedhető fegyház. Ugyanígy büntetetik az egyszerű magánokirathamisítás is, melynél a jog vagy kötelezettség értéke 2000 ftot meghalad.

5. *Iratnak megállapodás ellen kitöltése.* — *Hamis okirat használata.*

Eddig a törvény elkülönítette a köz- és magánokirathamisításokat. A most következőknél már mindkettőre közös szabályokat állít fel. Úgy mint: okirathamisítást követ el az: aki másnak aláírásával ellátott valamely kitöltetlen iratot az aláíró beleegyezése nélkül, vagy tudva, a létrejött megállapodás ellenére tölt ki, ha az arra használtatik, hogy ezáltal az aláíró ellen valamely kötelezettség vagy jog létezése, megszűnése vagy megváltoztatása bizonyíttassék. (BTK. 404. §.) Énnél tehát az okirat használata és a jogsérelem háromolhatása szükséges. A „kitöltetlen irat“ lehet váltóürlap vagy bármely nyomtatott vagy tiszta papír, amelyre valaki nevét írta.

A BTK. a más által készített hamis vagy hamisított köz- vagy magánokiratnak ezen minőségét tudva, használatát is bünteti. (BTK. 405. §.) Ha ilyen rendelkezése a törvénynek nem volna, átharitanák a felelősséget az okirat készítőjére.

Úgy ezen, mint az előbbi (404. §.) bűncselekmény a jelen fejezetben meghatározott megkülönböztetések szerint büntetetik. Ha tehát a használt irat hamis vagy hamisított közokirat volt: a tettes közokirathamisítás miatt, ellenkező esetben magánokirathamisításért büntetetik.

6. *Okirat megsemmisítése, megrongálása, eltitkolása.*

Okirathamisítást követ el az: aki azon célból, hogy másnak kárt okozzon, olyan okiratot, mely vagy épen nem, vagy nem kizárólag sajátja, jogtalanul megsemmisít, megrongál vagy eltitkol. (BTK. 406. §.)

Itt a cselekményt a tettes azon specialis dolussal követi el, hogy másnak kárt okozzon, de a cselekmény a kár bekövetkeztétől függetlenül végeztetik be. E vétség büntetése: 2 évig terjedhető fogház és 1000 ftig terjedhető pénzbüntetés.

7. *Határjelhamisítás.*

A határjelhamisítást követi el az: aki valamely határkövet, vagy a határ megjelölésére szolgáló jelzőt vagy más tárgyat, károsítási szándékból megsemmisít, elvisz, vagy más helyre áttesz. (BTK. 407. §.)

Itt a specialis dolus a károsítást czélozza, de nem szükséges a kár tényleges bekövetkezése. Az 1891. évi 41. t.-cz. az országos, a törvényhatósági, továbbá a polgári vagy katonai hatóság által elrendelt földmérés céljából felállított jelzők hamisítását védi és így kiegészíti a BTK-nek 407. §-át.

E vétség büntetése: 3 évig terjedhető fogház.

XXXIII. Fejezet.

Orvosi és községi hamis bizonyítvány kiállítása és hamisítása.

Ezen fejezet kiegészíti az előbbinek intézkedéseit, lévén itt oly esetek tárgyalva, melyek a tulajdonképeni okirathamisítás fogalmába nem illenek bele. Ugyanis itt oly okiratokról van szó, melyekbe önmaga a kiállító és aláíró szándékosan vagy mások megtévesztése folytán valótlán tény-

körülményeket vesz fel. A hamisításnak ezt a nemét intellectualis hamisításnak nevezik, szemben a tulajdonképeni, vagyis anyagi hamisítással.

1. Hamis orvosi bizonyítvány kiadása.

Ezen vétségét elköveti azon orvos: aki valamely egyén egészségi állapotáról hamis bizonyítványt a végett ad ki, hogy valamely hatóság vagy biztosító-társaságnál használtassék. (BTK. 408. §.)

A vétség alanya csak orvos, — tárgya csak orvosi bizonyítvány lehet. A bűncselekmény abban áll, hogy az orvos valakinek egészségi állapotáról „hamis bizonyítványt ad ki.“ Vagyis betegnek igazolja az egészséget és viszont. A büntethetőség kelléke még ama cél, hogy a bizonyítvány hatóság vagy biztosító intézet előtt használtassék. A cselekmény a hamis orvosi bizonyítvány „kiadása“ által van bevégezve. A „kiállítás“ magában véve még nem meríti ki a tényálladékot.

A hamis bizonyítvány kiadásának vétségét követi el az is: aki anélkül hogy orvos volna, ezen minőségét színlelve, vagy más orvos nevében, vagy költött név alatt valakinek egészségi állapotáról bizonyítványt ad ki, vagy egy valódi orvosi bizonyítványt meghamisít, a végett, hogy az valamely hatóságnál vagy biztosító-társulatnál használtassék. (BTK. 409. §.)

Ezen vétség alanya a bizonyítvány kiadásával úgy orvos mint nem orvos lehet. Valamint mindkettő alanya lehet a vétségnek a valódi orvosi bizonyítvány meghamisításával. A jelen vétség tényálladékához nem kell a bizonyítványnak valótlanságot tartalmazni, mint az előbbinél. A bűncselekményt az orvosi bizonyítvány koholása és a valódi orvosi bizonyítvány meghamisítása által lehet elkövetni. A vétség be van végezve, ha a kiállító a bizonyítványt a hatóságnál vagy biztosító-társaságnál leendő használat végett kiadja.

A büntetés mindkét vétségnél egy évig terjedhető fogház.

2. Hamis orvosi bizonyítvány használása. Hamis erkölcsi és vagyoni bizonyítvány kiadása.

A ki a végett, hogy valamely hatóságot, vagy biztosítás esetében a biztosító társaságot, egészségi

állapotára vonatkozólag tévedésbe ejtsen, tudva hamis orvosi bizonyítványt használ: egy évig terjedhető fogházzal és hivatalvesztéssel büntetendő. (BTK. 410. §.)

Alanya e vétségnek nem csak az lehet, aki részére a hamis orvosi bizonyítvány kiállított, hanem az is, aki annak megbízásából azt hamisítja. A jelen vétséget csak „tudva“, tehát szándékosan lehet elkövetni. A vétség be van végezve, ha a bizonyítvány tényleg használtatott. De nem kívánatik a tényálladékhhoz, hogy a hatóság v. biztosító-társaság tévedésbe ejtessék.

Azon községi előljáró, aki valakinek erkölcsi viseletéről, vagy vagyoni állapotáról, tudva, hamis tartalmú bizonyítványt ad ki: vétséget követ el és 6 hónapig terjedhető fogházzal, valamint 200 ftig terjedh. pénzbüntetéssel és hivatalvesztéssel büntetendő. (BTK. 411. §.)

Alanya e vétségnek csak oly közhivatalnok lehet, akinek hatáskörébe tartozik a községi vagyoni, erkölcsi bizonyítvány kiállítása. Ha tehát más hivatalnok ad ki ily bizonyítványt, e vétséget nem követi el, hanem legfeljebb csalást vagy annak kísérletét képezheti cselekménye. A cselekmény a bizonyítvány kiadása által be van végezve, anélkül hogy annak használása is szükséges volna.

XXXIV. Fejezet.

Bélyeghamisítás.

1. *Bélyeghamisítás vétsége.*

Bélyeghamisítás vétségét követi el az: a ki az állam által kiadott bélyeget, postajegyet, vagy az adó biztosítására szolgáló más jegyet, pecsétet, — valamely edény ürtartalmának, vagy aki valamely fém természetének és beltartalmának bizonyítására szolgáló állami vagy hatósági jegyet utánoz, vagy meghamisít, úgyszintén a ki az ily bélyegeket, jegyeket, pecsétet tudva forgalomba hozza, vagy azokat értéktelenítési jelök eltávolításával ismét használja. (BTK. 412. §.)

E vétség alanya úgy magánszemély mint közhivatalnok is lehet. Az adó biztosítására szolgáló jegyet a kártya lebélyegzésében láthatjuk, a pecsétet

pedig a szeszégetés ellenőrzésénél. Az edény ürtartalmának, valamint a fém beltartalmának és természetének bizonyítására szolgáló hatósági vagy állami jegyek alatt a mértékhitelítő és fémjelzőhivatalok által alkalmazott jegyek értendők. Az előző használat folytán értéktelenítési jellel ellátott bélyeg- vagy postajegynek az értéktelenítési jelük eltávolításával ismét használata csak akkor képez bélyeghamisítást, ha hatóságilag alkalmazott értéktelenítési jel (bélyegzés) eltávolításáról van szó, ellenben pl. az átírt bélyeg újra használása, habár az írás róla eltávolított is, csak pénzügyi kihágást képez. A szándék azt a tudatot és akaratot feltételezi, hogy a hamisítvány valódi gyanánt használtassék. A bélyeghamisítás magában véve nem meríti ki a csalás ismérveit, mert ennek tényálladákhöz a károsítás nem szükséges. De a mennyiben a bélyeghamisítás a csalás tényálladékát is magában foglalja: akkor a törvény rendelkezése szerint a súlyosabb büntetés alá eső cselekmény fog büntettetni. Ez azonban csak úgy történhetik meg, ha a károsítás az 50 forintot meghaladja és a szükséges magánindítvány is megvan. Ha azonban ezen feltételek valamelyike hiányzik, akkor a cselekmény csakis bélyeghamisítás gyanánt ítéltetik el.

Ezen cselekmény büntetése: 1 évig terjedhető fogház, és 1000 frtig terjedhető pénzbüntetés, ezenkívül a viselt hivatal vagy állás elvesztése.

2. Iparvédjegy-hamisítás.

A BTK.-nek az iparvédjegy hamisításáról rendelkező 413. §-át az 1890. évi II. t.-cz. 30. §-a hatályon kívül helyezte.

XXXV. Fejezet.

A csalárd és vétkes bukás.

A vagyonbukás alatt azt értjük, hogy valaki adósságainak megfizetésére képtelen. Ha az illető (vagyonbukott) azt a fizetési képtelenséget hitelezői megkárosítása végett csalárd módon, vagy károsítási szándék nélkül ugyan, de vétkes gondatlanság által idézte elő: a vagyonbukás büntetendővé válik.

1. Csalárd bukás.

A csalárd bukás büntettét követi el a vagyonbukott, a ki azon czélból, hogy hitelezőit megkárosítsa:

1) vagyonához tartozó értéktárgyat elrejt, félretesz, értéken alól elidegenít, elajándékoz, vagy őt cselekvőleg illető követelést elenged, eltitkol, vagy őt cselekvőleg illető követelést kifizet;

2) oly adósságot vagy kötelezettséget valónak ismer el, mely egészen vagy részben valótlan;

3) egy vagy több hitelezőjét kielégíti, zálog vagy megtartási jognak engedélyezése vagy vagyona valamely részének átengedése által kedvezményben részesíti;

4) kereskedelmi könyveket, ha a törvény azok vezetésére kötelezte, nem vezetett, vagy azokat megsemmisítette, elrejtette, hamisan vezette, vagy akkép változtatta meg, hogy azokból cselekvő és szenvedő állapota vagy üzletének folyama ki nem deríthető. (BTK. 414. §.)

A csalárd bukás alanya csak az lehet, a ki bukásban van, (csődtörvény szerint »közadós«) vagyis aki ellen a csőd jogérvényesen kimondatott. A törvény 414. §. 4. pont esetében csak bejegyzett kereskedő lehet alanya a büntettnek. Ha oly egyén követi el a fenti §-ban felsorolt cselekmények valamelyikét, a ki ellen a csőd ki nem mondható: az illető a BTK. 387. §, alapján csalás miatt lesz büntetendő. A csalárd bukás passiv alanya a hitelezők összege, tárgya pedig a hitelezők vagyona, a melyet a közadós megrövidíteni törekszik. Tettes csak az, a ki ellen a csőd megnyitott. A curiai gyakorlat szerint a vagyonbukott nő üzletvezető férje felbujtó gyanánt ítéltetik el, ellenben felmentetik a bukott cég ama tagja, a ki az üzletvezetésben nem vesz részt.

A csalárd bukás büntetése: 3 évig terjedhető börtön, mely azonban 5 évig terjedhető fegyházleend, ha az okozott kár 2000 frtot meghalad. Ezenfelül a mellékbüntetések is kimondandók. (BTK. 415. §.) Az »okozott kár« alatt a hitelezők összege által a bukás következtében szenvedett kár értendő. A Curia gyakorlata szerint a csőd megszüntetése nem vonja maga után a bűnvádi eljárás megszüntetését is.

2. Vétkes bukás.

A vétkes bukás vétségét követi el azon vagyonbukott, a ki:

1. fizetési képtelenségbe pazarlása, gondatlan üzletvezetése, tőzsdejáték, vagy olyan merész üzletek által jutott, melyek rendes üzletköréhez nem tartoznak;

2. a 414. §. 4. pontjában megjelölt valamelyik cselekményt nem azon czélból követte el, hogy ez által hitelezőit megkárosítsa;

3. kereskedelmi könyvek vezetésére kötelezve, cselekvő és szenvedő állapotáról évenként rendes mérleget nem készít;

4. miután fizetési képtelenségét tudta, vagy tudnia kellett, új adósságokat csinált; vagy a csőd-kérvény beadásának elmulasztása által alkalmat szolgáltatott arra, hogy vagyonára egy vagy több hitelezője zálog- vagy megtartási jogot nyerjen. (BTK. 416. §.)

A jelen törvénytörvény szakasz szerint minden vagyonbukott alanya lehet a vétkes bukásnak, kivéve a 2. és 3. pontokat, amelyekben meghatározott cselekményt vagy mulasztást csak kereskedő követheti el. A vétkes bukás abban áll, hogy valaki gondatlan vagy könnyelmű vagyonkezelés által csődbe jut, s ily módon hitelezőit megkárosítja. A vétkes bukást képező cselekményeket és mulasztásokat a BTK. 416. §-a taxative sorolja fel, amelyek valamelyikének a fenforgása a konkrét esetekben bebizonyítandó. De e mellett a bizonyítás arra is kiterjesztendő, hogy a vagyonbukottat a bekövetkezett eredményért a gondatlanság (culpa) terheli e. Az idézett §. 3. pontja szerint a kereskedelmi könyvek vezetésére és mérleg készítésére csak oly kereskedő van kötelezve, akinek üzlete a kisipar körét meghaladja. Tehát csak ilyen kereskedő büntethető a mérlegkészítés elmulasztása miatt.

A vétkes bukás büntetése: 2 évig terjedhető fogház és hivatalvesztés.

3. Kereskedelmi társaság vagy egyesület bukása.

Ha valamely kereskedelmi társaság vagy egyesület vagyona ellen nyitattatik csőd: a csalárd vagy vétkes

bukás esetében a bűnösség az üzlet vezetésével megbizott azon személyeket terheli, kik a büntetendő cselekményt elkövették. (BTK. 417. §.)

Csőd alá nemcsak fizikai, hanem bármely jogi személy is kerülhet. Minthogy azonban jogi személy nem követhet el büntetendő cselekményt: ennél fogva a BTK. különösen megjelölte azon fizikai személyeket, kik ily esetben felelősségre vonandók.

XXXVI. Fejezet.

Más vagyonának megrongálása.

1. *Ingó vagyon megrongálása.*

Ezt a vétséget az követi el: aki idegen ingó dolgot szándékosan és jogtalanul megrongál vagy megsemmisít. (BTK. 418. §.)

A míg a lopásnál ingónak tekintetik, ami általában sérelme nélkül egyik helyről a másokra áttehető, így az ingatlan tartozékai is, pl. lábon levő termés, a ház ajtója, ablaka: addig a vagyonrongálásnál az utóbbiak az ingatlan fogalmához vétetnek. Továbbá kell, hogy a rongálás tárgya pénzbeli értékkel is bírjon. Végül a cselekménynek szándékosan elkövetettnak is kell lennie, miértis a gondatlanságból okozott vagyonrongálás nem büntethető.

Hasonló vétséget követ el: aki a vallási szertartásra rendelt épületet vagy más tárgyat, úgy szintén, aki sírt vagy síremléket, nyilvános emlékszobrot, közkönyvtárban őrzött könyvet, kéziratot, vagy a tudomány, művészet, vagy ipar céljainak szolgáló nyilvános gyűjteményben őrzött egyéb tárgyat, nyilvános levéltárban vagy közhivatali irattárban őrzött okmányt, iratot, vagy más tárgyat jogtalanul megrongál, elpusztít vagy megsemmisít. (BTK. 420. §.)

A jelen §. nem módosítja a 418. §. tényálladékát, hanem csak kiterjeszti annak rendelkezését taxative felsorolt oly tárgyakra, amelyek az alá nem tartoznának.

A közönséges vagyonrongálás vétsége (418. §.) miatt csak a sértett fél indítványára indítható meg, míg az utóbbi vétség (420. §.) miatt hivatalból indítandó meg a bűnvádi eljárás. A kísérlet is büntetendő.

Büntetése mindkét vétségnek: 3 évig terjedhető fogház és 50 forinttól 1000 frtig. terjedhető pénz-büntetés.

A vagyonrongálás cselekmény büntettet képez: ha az tanuk, szakértők, közhivatalnokok vagyonán azok tanuzása, véleménye vagy hivatalos eljárása miatt boszúból követtetett el. Ez esetben a büntetés 3 évig terjedhető börtön és 200 frttól 2000 frtig terjedhető pénzbüntetés.

2. *Ingtatlan vagyon elfoglalása, megrongálása.*

E vétséget az követi el: aki másnak ingatlan vagyonát jogtalanul elfoglalja, vagy szándékosan jogtalanul megrongálja, vagy annak a földtől el nem választott termékét felhasználja, amennyiben súlyosabb büntetés alá eső cselekmény nem forog fenn, és az okozott kár öt forint értéket felülmul. (BTK. 421. §.)

Az ingatlan vagyon elfoglalása az által is elkövethető, ha valaki az oly ingatlant, melyet jogszerűen bírt, a jog megszűnése után, tovább erőszakosan birtokában tartja. A megrongálás ugyan azon értelemben veendő mint az ingó vagyonrongálásnál. Ha a cselekménynél a jogtalanság hiányzik, e vétség nem létesülhet. A földtől el nem választott termékek felhasználása, úgy a mezőrendőri kihágással, mint a lopással határos. Ha a tettes a föld termékét eltulajdonítási szándékkal elviszi: a 29. sz. döntvény szerint is lopást követ el.

A bűnvádi eljárás csak a sértett fél indítványára indítható meg. Büntetése e vétségnek: 3 hónapig terjedhető fogház és 2000 forintig terjedhető pénz-büntetés.

XXXVII. Fejezet.

A gyújtogatás.

1. *Szándékos gyújtogatás.*

A gyújtogatás büntettét az követi el, a ki:

1. olyan házat, gunyhót, malmot vagy bármely épületet vagy helyiséget, mely emberek lakául szolgál, vagy erre rendelve van, vagy pedig több

ember összejövetelére használtatik, olyan időben szándékosan gyűjt fel, midőn abban senki sem tartózkodik;

2. raktárt, gazdasági épületet, szabadtéren fekvő nagyobb mennyiségű áru- vagy terménykészletet, a földtől el nem vált, vagy garmadában, vagy halomban levő gabnát, erdőt, nagyobb mennyiségű építési vagy tüzelésre szolgáló anyagkészletet, hidat, hajót vagy bányát szándékosan felgyűjt.

Nem alkalmazandó a jelen szakasz: ha a felgyűjtött tárgy a felgyűjtő tulajdona, és annak minősége vagy fekvése olyan volt, hogy felgyűjtása másnak sem személyére, sem vagyonára nézve veszélyt nem okozott. (BTK. 422. §.)

A gyűjtogatás büntette tehát csak akkor létesül, ha a törvényben felsorolt tárgyak valamelyike gyűjtatik fel. A közveszély fenforgása a tényálladékhoz csak is a saját vagyon felgyűjtésánál és a vétkes gyűjtogatásnál szükséges.

A szabad téren fekvő áru- vagy terménykészlet felgyűjtása határos az ingó vagyonrongálással. Ha az áru vagy termény az 50 frt. értéket meg nem haladja, a curia gyakorlata szerint, csak ingó vagyonrogálás vétsége forog fenn, vagyis a szabad téren fekvő áru- vagy terménykészlet csak akkor tekintetik »nagyobb mennyiségű«-nek, ha 50 frt. értéket meghalad.

A gyűjtogatás büntetése 5—10 évig terjedhető fegyház és a mellékbüntetések. A főbüntetés 10—15 évig emelkedik, ha:

1. a 422. §. 1. pontjában meghatározott valamely tárgy olyan időben gyűjtatott fel, midőn abban egy vagy több ember tartózkodik;

2. templom, közkönyvtár, közlevéltár vagy olyan épület, melyben közhasználatra szolgáló tudományos vagy művészeti gyűjtemények tartatnak, vagy melyben lőpor vagy más gyújtó- vagy robbanó anyagok készíttetnek vagy tartatnak, habár oly időben gyűjtatnak fel, midőn abban senki sem tartózkodik. (BTK. 423. §.)

2. Minősített gyűjtogatás.

A gyűjtogatás közönséges esetei mellett a gyűjtogatásnak oly súlyosabb büntetés alá eső eseteit nevezzük minősített gyűjtogatásnak, amelyek a 422.

§-al nincsenek oly szoros összefüggésben mint a 423. §-ban felsoroltak. Ily esetekként sorolja fel a BTK. 424. §-a:

1. ha a gyújtás idején a felgyújtott helyiségben lévő személy a tűz által életét veszti, a mennyiben a gyújtogató azt, hogy azon helyiségben valaki van, beláthatta és cselekménye gyilkosságot nem képez;

2. ha ugyanazon személy egy időben, vagy rövid időköz alatt több gyújtogatást vagy egy gyújtogatást, de többek szövetségében követett el;

3. ha az csoportosan rablás vagy rombolás céljából követett el.

Ez esetekben a büntetés: életfogytig tartó fegyház és a mellékbüntetések.

3. Tűzvészokozás vétsége. Gyújtogatás büntetlensége. Szövetség.

A tűzvészokozás vétségét az követi el: aki a gyújtogatás büntett tárgyainak (422. és 423. §§.) valamelyikét gondatlanságból gyújtja fel. (BTK. 425. §.)

A tűzvészokozás vétségnek is tehát ép úgy lehet tárgya a saját, mint az idegen vagyont. A »tűzvész« oly tüzet jelent, mely mások személyére és vagyonára nagyobb veszélyt, u. n. közveszélyt idéz elő. Ezen vétség előfeltétele tehát, hogy közveszély keletkezzék.

E vétség büntetése: 1 évig terjedhető fegyház és 1000 forintig terjedhető pénzbüntetés; ha halál okoztatott, a fegyházbüntetés 5 évig emelkedhet.

A gyújtogatás nem büntetettik, ha a tűz tovább terjedése előbb, mint a tett felfedeztetett és nagyobb kár okoztatott volna, a tettes által — vagy az ő intézkedései következtében eloltatott. (BTK. 427. §.)

A törvény ezen rendelkezése úgy a szándékos, mint a vétkes gyújtogatásra (tűzvészokozás) vonatkozik.

Szövetség gyújtogatás büntettének elkövetésére, ha ahhoz előkészületi cselekmény is járul, 2 évig terjedhető börtönnel büntetendő.

XXXVIII. Fejezet.

Vízáradás okozása.

Vízáradás okozásának büntettét követi el az, a ki valamely töltést, gátat vagy zsilipet

szándékosan és jogtalanul átmetsz, megrongál vagy megnyit és másnak vagyonába vizet bocsájtván, azt áradás okozása által megkárosítja. (BTK. 429. §.)

A vízáradás okozásának büntette az áradás és károsítás által végeztetik be. A dolust annak tudása vagy előre látása képezi, hogy a töltésen eszközölt szándékos átmetszés vagy rongálás, illetve zsilipkinyitás vízáradást és másnak kárt okoz.

E büntett büntetése: 3 évig terjedhető börtön, ha a kár 200 frtot felül nem halad vagy a vízáradás a tettes vagyonának megmentése végett okoztatott. Egyéb esetekben 10 évig terjedhető fegyház, kivéve ha a vízáradás által egy vagy több ember életét veszítette, amikor a büntetés életfogytig tartó fegyház. Ezenkívül minden esetben hivatalvesztés.

Vízáradás okozásának vétségét az követi el: aki gondatlanságból okoz vízáradást. (BTK. 432. §.)

Ezen vétségnek tényálladéka az anyagi ismérvek tekintetében megegyezik a büntett tényálladékaival. A vízáradás okozásának vétsége egyszerű vagy minősített. Az előbbi akkor létesül, ha az áradás csak vagyoni kárt okoz vagy csak veszélyezteti az ember életét; míg az utóbbi, ha az áradás valakinek halálát okozta. A büntetés az előbbi esetben egy évig terjedhető fegyház és 1000 frtig terjedhető pénzbüntetés, az utóbbiban 5 évig terjedhető fegyház.

XXXIX. Fejezet.

Vaspályák, hajók, távirdák megrongálása és egyéb közveszélyű cselekmények.

1. Vaspályák és hajók megrongálása. Vasuti jelzéssel szándékos visszaélés.

A közveszélyű megrongálás büntettét követi el: a ki vaspályának, gőz- vagy más hajónak, vagy ezekhez tartozó tárgynak szándékos megrongálása által a vasúton vagy hajón levő személyeket vagy árukat veszélynek teszi ki. (BTK. 434. §)

Itt oly közlekedési eszközökről van szó, melyek személyek vagy áruk szállítására használatnak s a vaspálya vagy hajó fogalma alá vehetők. A dolushoz szükséges a megrongálásra irányzott akarat és a veszély tudata.

Az egyszerű közveszélyű megrongálás büntetése: 5 évig terjedhető fegyház; a minősítetté, ha t. i. súlyos testi sértés vagy emberhalál történt: 5—10 évig terjedhető és illetve életfogytig tartó fegyház. A vasúti hivatalnok vagy szolga ezenkívül viselt hivatalának elvesztésére is ítélendő.

A közveszélyű cselekmény büntettét követi el: a ki a vaspályán, vagy annak közelében levő személyeket vagy árúkat a szabályszerű jelzés szándékos elmulasztása vagy szándékos hamis jelzés által veszélynek teszi ki. (BTK. 436. §.)

E büntettet mulasztás által csak vasúti alkalmazott, ellenben positiv cselekménnyel más is elkövetheti, ha a használni szokott jelzést utánozza.

A büntetés az eredményhez képest: 5, illetve 10 évig terjedhető vagy életfogytiglani fegyház. Mellékbüntetés a vasúti alkalmazott szolgálatától való elmozdítása.

2. *Közveszélyű rongálás és vasúti jelzés vétsége. Távirda megrongálása.*

Közveszélyű megrongálás és vasúti jelzés vétségét az követi el: a ki a vaspályák és hajók megrongálására vagy a vasúti jelzésre vonatkozó valamely cselekményt vagy mulasztást gondatlanságból követi el. (BTK. 437. §.)

Anyagi ismérvei és tárgya e vétségnek azonosak a közveszélyű megrongálás és vasúti jelzéssel való szándékos visszaélés büntettének tényálladékaival, azzal a különbséggel, hogy itt nem szándékos, hanem gondatlan cselekmény vagy mulasztás által idéztetik elő a közveszély. E vétség összefüggésben áll a kihágási BTK. 114. §-ban meghatározott kihágással.

E vétség büntetése: egy évig terjedhető fogház és 1000 forint terjedhető pénzbüntetés; ha halál okoztatott: 5 évig emelkedhetik a fogház.

Azon vasúti hivatalnok vagy szolga, a ki bármely szolgálati kötelességének megszegése által a vaspályavonaton, vagy annak közelében levő személyeket vagy árúkat a vaspálya által való megsérülés vagy megrongálás veszélyének teszi ki: 2—5 évig terjedhető fogházzal büntetetik. (BTK. 438. §.)

A kártérítés kötelezettségéről a vasúti vállalattal szemben, ha testi sértés vagy halál okoztatott, — az 1874. évi XVIII. t.-cz. intézkedik.

Távirda megrongálás vétsége abban áll: hogy valaki a távirdát, vagy annak valamely tartozékát szándékosan megrongálja vagy szándékosan olyan cselekményt vagy mulasztást követ el, mely által a távirda használhatósága félbeszakítatik vagy gátoltatik. (BTK. 439. §.)

Vétséget követ el az is: a ki gondatlanságból követ el oly cselekményt vagy mulasztást, mely által a távirda használhatósága félbeszakítatik. (BTK. 440. §.) Az előbbi vétség büntetése: 2 évig terjedhető fogház és 1000 frtig terjedhető pénzbüntetés, mely az utóbbi vétségnél 3 hónapig terjedhető fogházra és 100 frtig terjedhető pénzbüntetésre leszáll.

Ha a távirda használhatóságának félbeszakítását távirdai alkalmazott okozza szolgálati kötelességének megszegése által: 6 hónapig terjedhető fogházzal és 500 frtig terjedhető pénzbüntetéssel büntetetik. (441. §.)

3. Hajó megfeneklésének, elsülyedésének okozása. — Marhavész terjedése elleni szabályok megszegése.

Büntettet követ el az: aki szándékos cselekménye vagy mulasztása által valamely hajónak megfeneklését, elsülyedését, vagy összezúztatását okozza, ha ez által másnak élete vagy vagyona veszélyeztetett. (444. §.) Ha ugyanazon cselekmény vagy mulasztás gondatlanságból követtetett el ugyanazon veszélyeztetés mellett: vétséget képez. (445. §.)

A büntett büntetése: 5—10 évig —, ha súlyos testi sértés okoztatott 10—15 évig —, ha valaki életét vesztette: életfogytig tartó fegyház. A vétségé: 1 évig —, ha halál okoztatott, 5 évig terjedhető fogház.

Vétséget követ el az: aki a marhavész terjesztése ellen a hatóság által elrendelt zár- vagy egyéb felügyeleti szabályokat megsérti. (BTK. 446. §.)

Itt oly intézkedések megsértése büntetetik, amelyek a büntetőtörvény keretén kívül esnek, tehát csak ott és akkor alkalmazhatók, ahol a marhavész miatt azok megtétettek. A vétséget cselekvés vagy mulasztás által lehet elkövetni. Büntetése: 3 hónapig

terjedhető fogház, ha a szabályok megsértése következtében valamely marha ragályos vészbe esett: 1 évig terjedhető fogház és 1000 ftig terjedhető pénzbüntetés. Ugyanezen rendelkezéseket szószerint találjuk az állategészségügyről szóló 1888. évi VII. t.-cz. 146. §-ban.

XL. Fejezet.

A foglyok megszöktetése.

A foglyok megszöktetése vagy magánszemélyek vagy a foglyok felügyeletével megbízott személyek által történhetik. Ezen fejezet mindkét esetről külön intézkedik.

Aki valamely fogolynak a fogságból vagy a hatósági őrizetből való megszökésére segínyt nyújt: büntettet követ el és 2 évig terjedhető börtönnel büntetendő. Aki pedig a megszökés céljából a fogolynak fegyvert, kulcsot vagy bármiféle más eszközt ad: 3 évig terjedhető börtönnel büntetendő. (BTK. 447. §.)

A fogoly felügyeletével megbízott őr, felügyelő vagy hatósági közeg a fogoly-szöktetést szándékosan vagy gondatlanságból követheti el. A szándékos cselekmény büntettet képez és 5 évig terjedhető fegyházzal büntetetik, míg a gondatlanságból okozott — vétséget képez és 6 hónapig terjedhető fogházzal büntetetik. Mindkét esetben még hivatalvesztés is kimondandó.

XLI. Fejezet.

A fegyveres erő elleni büntettek és vétségek.

1. *Hadkötelezettség teljesítésének ki-játszása. — Behívási parancs iránti engedetlenségre csábítás.*

A BTK-nek idetartozó 449—451. §§-ait az időközben életbe lépett, véderőről szóló 1889. évi VI. t.-cz. hatályon kívül helyezvén, helyettök az idézett véderőtörvény 45., 47., 48. és 49. §§. alkalmazandók, melyek így szólnak:

1889. VI. t.-cz. 45. §. A ki hadkötelezettségét kikerülni törekszik az által, hogy az osztrák-magyar monarchia területét elhagyja, vagy az ujonczozás

folyama alatt az osztrák-magyar monarchia határain kívül tartózkodik: vétséget követ el és 1 évig terjedhető fogházzal és 1000 ftig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.

E §. a BTK. 450. §-át helyettesíti.

1889. VI. t.-cz. 47. §. A ki ravasz fondorlatokat használ a végett, hogy magát vagy más a törvényes védkötelezettség alól kivonjon, vétséget követ el és 1 évig terjedhető fogházzal és 2000 ftig terjedő pénzbüntetéssel büntetendő.

1889. VI. t.-cz. 48. §. A ki ravasz fondorlatokat használ a végett, hogy magának vagy másnak valamely a jelen törvényben a 25. §-tól egészen a 34. §-ig bezárólag megállapított, de őt meg nem illető kedvezményt kieszközöljön, vétséget követ el és 6 hónapig terjedhető fogházzal és 1000 forintig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő. E §§. a BTK 449. §-ának helyettesítésére szolgálnak.

A hivatkozott kedvezmények (25—34. §§.) a következők: egyéves önkéntességi szolgálat, tartalékos orvossá kineveztetés, tartalékos hivatalnokká kineveztetés, papjelöltek és tanítójelöltek póttartalékba beosztása, és gazdasági vagy családi viszonyok folytán való póttartalékba beosztás.

1889. VI. t.-cz. 49. §. Aki magát szándékosan megcsonkítja vagy olyan állapotba helyezi, melyben a védkötelezettség teljesítésére ideiglenesen vagy állandóan képtelenné válik, valamint az is, aki a védkötelezettnak megcsonkítását, vagy a szolgálatra képtelenségét eszközli, vagy erre, mint részes, közreműködik: vétséget követ el és 3 évig terjedhető fogházzal és 2000 ftig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő. Ugyanezen büntetés éri azt is, aki a jelen §-ban meghatározott cselekményt katonai szolgálatban levő személyen eszközli, vagy abban mint részes, közreműködik. Ezen §. a BTK. 451. §-át helyettesíti.

A BTK-nek a behívási parancs iránti engedtelenségre csábítást büntető határozatait tartalmazó 452. §-át az 1890. évi XXI. t.-cz. 6. §-a helyettesíti, mely így szól: aki más, habár eredmény nélkül, a jelen törvény 1—4. §§-ban meghatározott büntett vagy vétség elkövetésére csábít, büntettet, illetőleg vétséget követ el és azon büntetendő cselekmények tettesére megállapított büntetéssel büntetetik, amely cselekményre a csábítás irányult.

2. Csábitás szökésre. — Katonaszökevény pártolása.

A szökésre csábitást az követi el: aki a hadsereg, haditengerészet vagy honvédség tagját szökésre csábitja. (BTK. 453. §.)

Ezen bűncselekmény alanya csak a nem katona, vagy nem tényleges szolgálatban álló katona lehet. A cselekmény a felhívással vagy a reábirás iránti törekvéssel fejeztetik be, e szerint a kísérlet alig lehetséges. A szökésre csábitás béke idején vétséget, a hadüzenet megtörténte után pedig büntettet képez. A vétség büntetése 2 évig terjedhető fogház, a büntetetté 5 évig terjedhető börtön, 2000 ftig terjedhető pénzbüntetés és a mellékbüntetések.

A katonaszökevény pártolása abban áll: hogy a tettes a katonaszökevényt szökése alatt magánál vagy a felügyelete alatt álló helyiségben tartja, vagy annak a lappangásra vagy menekülésre bármikép segílyt nyújt. (BTK. 454. §.)

E cselekmény activ alanya is csak oly személy lehet, aki a szökésre csábitást elkövetheti. A cselekmény maga nem más mint bűnpártolás (374. §.) A katonaszökevény pártolása is vétséget képez, ha béke idején —, és büntettet, ha a hadüzenet után követtetik el. A büntetés is ugyanaz mint a szökésre csábitásánál.

3. Hadi titok kikémlése béke idején. — Hadi titok közzététele sajtó útján.

A hadi titok kikémlése abban áll: hogy valaki az állam hadi erejére és hadi védelmére vonatkozó intézkedéseket, tárgyakat, melyekről tudja vagy tudhatja, hogy titokban tartandók, valamely tilalom megszegésével, vagy félrevezetés, színlelés vagy másnemű fordulat által, béke idején és azon szándékból kémleri ki, hogy azokról más államot értesítsen. (BTK. 455. §.)

E vétség határos a hűtlenség két esetével (144. §. 2. és 7. p.); tehát csak akkor létesül e vétség, ha a cselekmény hűtlenséget nem képez. A vétség alanya csak tényleges katonai szolgálatban nem álló katona lehet. Ezen vétség büntetése: 5 évig terjedhető államfogház és 4000 ftig terjedhető pénzbüntetés.

A hadi titok közzététele abban áll: hogy valaki az osztrák-magyar hadsereg állása, mozdulatai, ereje, működése, az erődök, erősítvények állapota, a fegyverek, hadiszerek és szerelvények mennyisége, az élelmi szerek holléte, mennyisége, minősége vagy szállítása tekintetében hadi titkot sajtó útján közzé teszi. (BTK. 456. §.) E vétséget nem csak béke, hanem háború idején is el lehet követni. Alanya ugyanolyan személy lehet mint az előbbi vétségnek, büntetése is ugyanaz mint az előbbi vétségé. (BTK. 455. §.)

4. Szállítási szerződés megszegése a háború idején. — Újonczállítás előli szökés és tiltott nősülés.

A szállítási szerződés megszegésének vétségét elköveti: azon szállító és fuvarozó, a ki a háború idején vagy a hadsereg egy részének hadi lábra helyeztetése után a hadi szükségletek szállítására vonatkozó szerződés teljesítését, akár szándékosan, akár gondatlanságból, elmulasztja vagy nem kellő módon teljesíti. (BTK. 457. §.)

A katonai szállítási szerződésnek béke idején megszegése csak kártérítési kötelezettséget vonhat maga után, ellenben háború idején vétséget képez és 2 évig terjedhető fogházzal, valamint 2000 frtig terjedhető pénzbüntetéssel büntetetik.

Az ujonczállítás előli szökésre és tiltott nősülésre vonatkozólag a BTK. 460. §-ban foglalt rendelkezéseket az 1889. évi VI. t.-cz. 35., 44., 50. és 61. §§-ai hatályon kívül helyezték.

XLII. Fejezet.

A hivatali és ügyvédi büntettek és vétségek.

Minden alkotmányos államban a közhatalom kezelése biztosítékokkal vétetik körül s minden köztisztviselő a reábizott hatalom mi módon való gyakorlásáért felelőssé tétetik. Ezen felelősség fegyelmi és bűnvádi lehet. A hivatali kötelességek csekélyebb megsértései a felsőbb hatóságok fegyelmi hatalma alá tartoznak, míg a súlyosabb visszaélések, melyek az állami jogrendet és a polgárok szabadságát támadják meg, a büntető törvények alá vonatnak.

Ezek a hivatali büntettek és vétségek, a melyekhez a BTK. az ügyvédi visszaéléseket is kapcsolta.

1. A közhivatalnok meghatározása. — *Hivatali sikkasztás.*

Közhivatalnokoknak tekintendők azok, kik az állam közigazgatási vagy igazságszolgáltatási, vagy valamely törvényhatóság vagy község hatósági teendőjének teljesítésére hivataluknál, szolgálatuknál, vagy különös megbízásuknál fogva kötelezvék: úgyszintén azok is, a kik az állam, törvényhatóság, vagy a község által közvetlenül kezelt közalapítványoknál, kórházaknál, tébolydáknaál mint felügyelők, orvosok, hivatalnokok vagy szolgák vannak alkalmazva. A kir. közjegyzők szintén közhivatalnokoknak tekintetnek. (BTK. 461. §.)

Hivatali sikkasztást követ el azon közhivatalnok: a ki hivatalánál fogva kezeihez letett, vagy kezelésére, illetőleg őrizetére bízott pénzt, vagy pénzürtékkel bíró más tárgyat elsikkaszt. (BTK. 462. §.) A hivatali sikkasztás tényálladéka ugyanaz mint a magánsikkasztásé. A bűncselekmény előfeltétele tehát, hogy közönséges sikkasztás (335. §.) fo-rogjon fenn. Szpecialis kelléke pedig, hogy a közhivatalnok hivatali állásánál fogva kezelt pénzt vagy értéket sikkasztson el. »Hivatalánál fogva« oly pénz vagy érték jut a közhivatalnok kezelésére, melyet az nemcsak jogosítva, de kötelezve is van átvenni. Az ily pénzt vagy értéket a fél nem tartozik még egyszer befizetni, ha a közhivatalnok azt elsikkasztotta is, hanem ily esetben a közhatóság károsodik, a melynek megbízásából a sikkasztó közhivatalnok eljár, pl. ha államhivatalnok volt, az államkincstár.

A hivatali sikkasztás büntett büntetése: 2—5 évig terjedhető börtön, ha pedig az elsikkasztott érték 1000 frtot túlhalad, a büntetés 5 évig terjedhető fegyház és mindkét esetben a mellékbüntetések.

A hivatali sikkasztás elkövetője súlyosabban büntetetik, vagyis 5—10 évig terjedhető fegyházzal és a mellékbüntetésekkel: ha a felfedezés megghiúsítása vagy megnehezítése végett a könyvekbe vagy számlákba hamis tételeket vezetett vagy a tételeket meghamisította, a könyveket, vagy más számadási

iratokat megsemmisítette, vagy használhatlanná tette; és általában ha a sikkasztással összefüggőleg még más bűncselekményt is követett el, a mennyiben az súlyosabb büntetés alá nem esik. (BTK. 463. §.) Ily esetben hűnhalmazat fogorna fenn, de a törvény rendelkezésénél fogva összetett büntett (delictum complexum) alakul.

Vétséget képez a hivatali sikkasztás és 1 évig terjedhető fogházzal s a viselt hivatal elvesztésével büntetetik: ha a sikkasztással hamisítás vagy más súlyosabban büntetendő cselekmény nincs összefüggésben, és az elsikkasztott tárgy értéke a sikkasztónak óvadékpénzéből fedezhető volt. (BTK. 464. §.)

2. *Passzív megvesztegetés.*

A megvesztegetésnél két személy szerepel, az egyik a jutalmat adja, — a másik azt elfogadja. Az előbbi a megvesztegető, az utóbbi a megvesztegetett. Az elsőnek cselekményét *activ* megvesztegetésnek, az utóbbiét *passzív* megvesztegetésnek szokás nevezni.

A *passzív* megvesztegetés vétségét követi el azon közhivatalnok: a ki a hivatalánál fogva teljesítendő cselekményért vagy annak mulasztásáért ajándékot vagy jutalmat követel, elfogad, vagy az ez iránti ígéretet nem utasítja vissza.

A *passzív* megvesztegetés vétségét követi el a közhivatalnok akkor is: ha az ajándék vagy jutalom az ő beleegyezésével harmadik személynek adatott át vagy ígértetett. (BTK. 465. §.)

Ezen intézkedés nem vonatkozik a törvényen vagy szabályokon alapuló díjakra, jutalmakra, a közjegyzőknek önként adott jutalmakra, kivéve ha bírósági megbizottként járnak el: továbbá a közhivatalnokoknak a hivatali szabályokban megengedett jutalmazására, és a szolgáknak felhívás nélkül adott szokásos ajándékokra. (BTK. 466. §.) A *passzív* megvesztegetés vétségének büntetése: 1 évig terjedhető fogház, ha a közhivatalnok cselekménye vagy mulasztása nem járna hivatali kötelessége megszegésével, ha pedig azzal járna: a fogház 2 évig terjedhet, ezenfelül mindkét esetben a viselt hivatal elvesztése.

A *passzív* megvesztegetés büntettét követi el azon közhivatalnok: a ki az adott vagy ígért

ajándékért vagy jutalomért hivatali kötelességét akár cselekvés, akár mulasztás által megszegi. (BTK. 467. §.)

Ugyanezen büntettet követi el azon bíró, vizsgálóbíró vagy esküdszéki tag: a ki habár hivatali kötelességét nem is szegi meg, hivatalánál fogva teljesítendő cselekményért vagy annak mulasztásáért ajándékot vagy jutalmat követel, elfogad, vagy az ez iránti ígéretet nem utasítja vissza. és pedig még azon esetben is, ha az ajándék vagy jutalom az ő beleegyezésével harmadik személynek adatott vagy ígértetett. (BTK. 468. §.)

A passzív megvesztegetés büntett büntetése 5 évig terjedhető fegyház és a mellékbüntetések.

A főbüntetés 5—10 évig emelkedhetik, ha:

1. a bíró, aki azon polgári vagy büntető ügyben, melyre vonatkozólag megvesztegettetett, törvényellenesen ítélt vagy határozott;

2. a vizsgáló bíró, aki azon büntető ügyben követett eljárásában, illetőleg intézkedésében, melyre vonatkozólag megvesztegettetett, cselekvés vagy mulasztás által kötelességét megszegte;

3. azon közhivatalnok, aki valamely hatóság által elrendelt árverésre és szerződés megkötésére nézve, vagy valamely szállításnál és közmunkánál, az átadásra, átvételre, felügyeletre vagy felülvizsgálatra nézve hivatalánál vagy különös megbízatásánál fogva közreműködik, ha megvesztegetve, megbízatásában törvénytelenül járt el, és az az által okozott kár 5000 frtot túlhalad. (BTK. 469. §.)

Az elkövetési cselekedet abban áll, hogy a közhivatalnok őt meg nem illető jutalmat követel, elfogad vagy az ez iránti ígéretet nem utasítja vissza. Tehát háromféle módon követhető el a passzív megvesztegetés. Ha a közhivatalnok beleegyezésével egy harmadik személynek ígértetett vagy adatott a jutalom: ez utóbbira a büntethetőség nem terjed ki. A passzív megvesztegetés bevégezése után nem válik büntetlenné az, aki az ajándékot utólag visszaadja vagy visszautasítja.

Ha a megvesztegetett hivatalnok a megvesztegetés folytán valamely önálló büntettet követ el: anyagi halmazat keletkezik a megvesztegetés és a büntett közt, kivéve, ha ezen önálló büntett amazt absorbeálja. A mi akkor jöhet elő, ha amaz önálló

büntett (főbüntett) alkotó elemei közé a vagyoni haszon elérése is tartozik, pl. a csalás és a közokirathamisítás.

Ez esetekben az ajándék, az a vagyoni előny, mely az elkövetett cselekmény (csalás, okirathamisítás stb.) tényálladákaéhoz tartozik.

3. *Activ megvesztegetés.*

Az *activ megvesztegetés* vétségét az követi el: aki közhivatalnoknak a végett, hogy ez kötelességét megszegje, ajándékot vagy jutalmat ad vagy ígér. (BTK. 470. §.)

Az *activ megvesztegetés* alanya bárki lehet, tehát közhivatalnok is. A cselekmény vagy mulasztás, amelyet a megvesztegető kieszközölni óhajt, magában véve, törvényellenes kell, hogy legyen, és hogy ezt a megvesztegető tudja is. Ha tehát olyasmire veszi rá valaki a közhivatalnokot, ami nem ütközik törvénybe, pl. ügyének soron kívül elintézését kéri, vagy valamely ügyben más terminust kíván: ily esetekben megvesztegetés nem forog fenn. Hasonlóképen nem létesülhet megvesztegetés az esetben sem, ha a megvesztegető olyan cselekményre iparkodik rávenni a közhivatalnokot, ami nem tartozik annak hatásköréhez, pl. valaki a rendőrnek ajándékot adott azért, hogy őt fel ne jelentse a korcsmában játszott tarokjátékért, mert a tarok nem tiltott kártyajáték, tehát a rendőr ezt feljelenteni sem köteles.

Az *activ megvesztegetés* büntetése: 1 évig terjedhető fogház és 1000 forintig terjedhető pénzbüntetés. Ha pedig ez bíróra, vizsgálóbíróra vagy esküdtszéki tagra nézve követtetik el: a fogház 5 évig, a pénzbüntetés 2000 forintig emelkedhetik. Ezenfelül, ha a tettes közhivatalnok, a viselt hivatal elvesztése is kimondandó.

Az *activ megvesztegetés* rendszerint sikertelen felbújtás marad, ha azonban a közhivatalnok a megvesztegetés folytán el is követi a cselekményt vagy mulasztást: akkor a megvesztegető mint felbujtó részesévé lesz a bűntevőnek. Ily esetben az elkövetett hivatali büntettben való részeség súlyosabb büntetése absorbeálja a megvesztegetést, ha azonban a kérdéses hivatali visszaélés büntetése kisebb volna a megvesztegetésénél, akkor a megvesztegetés büntetése alkalmazandó.

4. Hivatali visszaélés vétsége. Hivatali hatalommal való visszaélés büntette fegyveres erő alkalmazásával.

A hivatali visszaélés vétsége abban áll: hogy a közhivatalnok, azon czélból, hogy valakinek jogtalanul hasznot vagy kárt, vagy más sérelmet okozzon, hivatali eljárásában vagy intézkedésében kötelességét megszegi. (BTK. 471. §.) A kísérlet is büntetendő.

A vétség tárgya közelebbről nincs meghatározva, hanem mindama cselekményekre és mulasztásokra vonatkozik, melyek által a közhivatalnok hivatali kötelességét szándékosan megszegi. Bevégeztetik e vétség a törvényellenes intézkedés megtétele, illetőleg a köteles intézkedés elmulasztása által. A haszon vagy sérelem bekövetkezése nem szükséges a tényálladék teljességéhez. A kísérlet mulasztás esetében ki van zárva, ha azonban a vétség cselekvés által követtetik el, az intézkedés be nem végzése esetén, csak kísérlet forog fenn.

E vétség büntetése: 5 évig terjedhető fogház és a viselt hivatal elvesztése.

A hivatali hatalommal való visszaélés büntettét azon közhivatalnok követi el: aki a fegyveres erőt jogos indok nélkül alkalmazza, vagy beavatkozásra felhívja. (BTK. 472. §.)

E büntett alanya csak olyan közhivatalnok lehet, aki a fegyveres erő felett közvetlenül intézkedni, vagy azt beavatkozásra felhívni jogosítva van. A katonatisztek ide nem tartoznak. A fegyveres erőt csak az »alkalmazhatja,« aki a felett rendelkezni hivatva van, pl. a rendőrtiszt, ellenben más közhivatalnok csak »beavatkozásra hívhatja fel« azt.

E büntett büntetése: 5 évig terjedhető fogház és a mellékbüntetések kimondása. Ha a fegyverek tetteles használata is megtörtént, s ez által súlyosabban büntetendő büntett követtetett el: az erre megállapított büntetés alkalmazandó. A súlyosabb büntett csak szándékos emberölés vagy halált okozott testi sértés lehet; mert egyéb testi sértés nem súlyosabban büntetendő a BTK. 472. §-ban meghatározott büntettnél.

5. *Hivatali hatalommal való visszaélés vétsége tetteges bántalmazás és jogtalan kényszerítés által.*

A hivatali hatalommal való visszaélés vétségét elköveti azon közhivatalnok: a ki hivatala gyakorlatában valakit tetteg bántalmaz vagy bántalmaztat, amennyiben cselekménye súlyosabb beszámítás alá nem esik. (BTK. 473. §.)

E vétségnek alanya csak oly közhivatalnok lehet, aki hivatala gyakorlatában kényszereszközök alkalmazására jogosítva van, pl. a rendőrkapitány. Más közhivatalnok ha tettegeskedik hivatalos eljárása közben, csak magán személynek tekintetik. Azon közeg, aki hivatali felsőbbségének jogos hatáskörében kiadott rendeletét teljesítette, nem büntethető, ha azonban a bántalmazatónak nem volt joga rendelkezni, mindkettő büntetetik és pedig egyik mint felbújtó, a másik mint tettes. E vétség csak akkor alkalmazható, ha a hatalmával visszaélő közhivatalnok cselekménye súlyosabb beszámítás alá nem esik. Ha tehát a bántalmazás által testi sértés okoztatott, ki van zárva a BTK. 473. §-nak alkalmazhatása, mivel még a könnyű testi sértés is súlyosabb büntetéssel jár mint ezen vétség. Ha azonban a sértett fél könnyű testi sértés esetében indítványt nem tett vagy azt visszavonta: a BTK. 473. §-ba ütköző vétség hivatalból lesz üldözendő. E vétség büntetése 6 hónapig terjedhető fogház és a viselt hivatal elvesztésének kimondása.

A hivatali hatalommal való visszaélés vétségét követi el azon közhivatalnok: a ki hivatali hatalmával visszaél a végett, hogy valakit jogtalanul valaminek eltérésére vagy elhagyására kényszerítsen. A kísérlet is büntetendő. (BTK. 475. §.)

E vétség alanya csak olyan közhivatalnok lehet, a ki hivatali hatalmánál fogva jogosítva van kényszerrel gyakorolni. A büntethetőség lényeges feltétele, hogy a kényszerítés »jogtalan«, vagyis törvénybe ütköző legyen. A vétség a jogtalan kényszerítésre irányzott hivatali cselekmény által végeztetik be. A szándékhoz a jogtalanság tudata, vagy az eljárás rosszhiszeműsége megkívántatik. E nélkül az objektív jogtalan eljárás nem büntethető. E vétség büntetése: 5 évig terjedhető fogház és a viselt hivatal elvesztésének kimondása.

6. *Hivatali hatalommal való visszaélés büntette bűnvizsgálat elrendelése által.* — *Kényszervallatás.*

A hivatali hatalommal való visszaélés büntettét követi el: a bíró vagy vizsgáló bíró, ha olyan személyt, kinek ártatlansága előtte tudva van, bűnvádi vizsgálat alá helyez. (BTK 476. §.)

A bűnvádi vizsgálat alá helyezés egyértelmű a bírói vizsgálat elrendelésével. A bűnvizsgálat alá helyezés akkor tekintendő bevezettnak, a mikor a határozat jogerőre emelkedik. Ha tehát a vizsgálóbíró által elrendelt bűnvizsgálatot a felsőbb bíróság megszünteti, akkor a vizsgálóbíró cselekménye csak kísérletet képez. A büntethetőség főfeltéte a dolus, vagyis a bírónak tudnia kell, hogy az általa vizsgálat alá helyezett egyén ártatlan. Ezen büntett büntetése: 3 évig terjedhető fegyház és mellékbüntetések kimondása.

Azon közhivatalnok, a ki azon célból, hogy a vádlottól, tanútól, vagy szakértőtől vallomást vagy nyilatkozatot csikarjon ki, ezek valamelyike ellen bármily törvényellenes kényszereszközt alkalmaz vagy alkalmaztat: 5 évig terjedhető börtönnel és a mellékbüntetésekkel büntetetik. (BTK. 477. §.)

E büntett alanya nemcsak bíró, hanem bármely közhivatalnok lehet, a ki kihallgatásokat eszközölhet hatáskörében. Ilyenek a rendőri és közigazgatási hatóságok tagjai. Az alkalmazott kényszer lehet nemcsak fizikai erőszak, hanem a fenyegetés különféle módja. Ha a törvényellenes kényszereszközök alkalmazása az egészségre ártalmas következményekkel jár, pl. testi sértést vagy halált okozott, — ez már jelen büntett tényálladékan kívül esik s bűnhalmazatot fog képezni.

7. *Hivatali bűnpártolás.* — *Hivatali titok elárulása.*

Hivatali hatalommal való visszaélés büntettét (hivatali bűnpártolás) követi el azon közhivatalnok, a ki hivatali hatalmával visszaélve, azon célból, hogy valakit a törvényes büntetés alól elvonjon, a büntető eljárás körül hivatali kötelességének teljesítését elmulasztja, vagy a büntető eredményé-

nek megghiúsítására czélzó cselekményt vagy intézkedést tesz. A hivatali bűnpártolás másik nemét képezi az is, ha a közhivatalnok azon köteleességét, hogy a jogérvényes büntető ítéletet végrehajtsa, a jelen szakaszban említett czélből nem teljesíti. (BTK. 478. §.)

E büntett alanya minden közhivatalnok lehet, a kinek hivatali köteleessége a bűncselekmények feljelentése, a büntettek üldözése, a nyomozás és vizsgálat vezetése, s a kiszabott büntetések végrehajtása. Más közhivatalnok, a kinek hatásköre a felsorolt cselekményekre ki nem terjed, csak a közönséges bűnpártolásban (BTK. 374. §.) lehet bűnös. Elkövetési módja kétféle, a szerint, a mint még el nem ítélt vagy már elítélt egyénről van szó.

Ezen büntett büntetése: 3 évig terjedhető fegyház és mellékbüntetések kimondása.

A hivatali titok elárulásának vétsége abban áll: hogy a közhivatalnok, a hivatali állásában tudomására jött hivatalos tárgyalást, meghagyást, tudósítást, vagy pedig hivatalos minőségben kezéhez jött iratot, tudva, hogy tartalmuk hivatali titkot képez, akár az állam, akár magánosok ártalmára, másokkal közöl vagy közzétesz. (BTK. 479. §.)

A hivatali titok megszegése fegyelmi vétséget mindig képez, súlyosabb beszámítás alá esik azonban, ha a közlés vagy közzététel az állam vagy mások ártalmára történt. Ha valaki megvesztegetés folytán követi el a jelen vétséget: ez esetben azt a megvesztegetés büntette (467. §) absorbeálja.

Ezen vétség büntetése: 1 évig terjedhető államfogház és a viselt hivatal elvesztésének kimondása.

8. *Hivatali köteleesség megtagadása. — Ügyvédi büntettek és vétségek.*

Hivatali hatalommal való visszaélés vétségét követi el azon közhivatalnok: a ki hivatali köteleességének teljesítését megtagadja. (BTK. 480. §.)

A hivatali köteleesség megtagadása csak akkor jöhet elő, ha valaki a közhivatalnokot törvényes köteleességének teljesítésére felszólítja és ez azt kifejezetten nem teszi meg. Ez a vétség nem csak a hivatali felsőbb-séggel, hanem a magánszemélylyel szemben is elkövethető. Büntetése: 3 hónapig terjedhető fogház és a viselt hivatal elvesztésének kimondása.

Ha azonban a hivatali kötelesség teljesítése két vagy több közhivatalnok összebeszélésének következtében tagadtatott meg: a hivatali kötelességnek megtagadása büntettet képez és 3 évig terjedhető börtönnel, ezenfelül a mellékbüntetésekkel büntettetik. (BTK. 481. §)

Az ügyvédi vétséget elköveti azon ügyvéd: aki ezen minőségében reábizott ügyben mindkét félnek tanácscsal vagy tettel kötelességellenesen szolgál, vagy aki az ügy folyama alatt ügyfelének képviselétével felhagyván, vagy arról lemondván, ennek beleegyezése nélkül ellenfele képviselétét elvállalja. Ezen vétség büntetése 3 évig terjedhető fogház és az ügyvédség elvesztésének kimondása. Ha pedig az ügyvéd az ellenféllel egyetértve, saját ügyfelének kárára működik, ügyvédi büntett miatt: 5 évig terjedhető börtönnel és a mellékbüntetésekkel büntettetik. (BTK. 482. §.)

Ügyvéd, aki büntető ügyben ajándék vagy ígéret által megvesztegetve, védencze ártalmára kötelességellenesen jár el, ha az ügy kihágásra vonatkozik: 3 hónapig terjedhető fogházzal; ha vétségre: 1 évig; ha büntetre: 5 évig terjedhető börtönnel; ha pedig olyan büntetre vonatkozik, melyre a törvény életfogytig tartó fegyházat vagy halált állapít meg: 5 évig terjedhető fegyházzal büntetendő. (BTK. 483 §.) A főbüntetésen felül a büntettek miatt még a mellékbüntetések, a vétségek miatt pedig az ügyvédség elvesztése mellékbüntetésként kimondandó.

A szerzőnek egyéb művei:

1. „**A bűnvádi perrendtartás magyarázata**“. Birák ügyészek s ügyvédek használatára.
2. „**Útmutatás a bűnvádi perrendtartás szerinti nyomozáshoz**“. Közigazgatási tisztviselők számára.

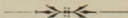

A Tudományos-Zsebkönyvtár jog- és államtudományi csoportjából eddig megjelent:

- 8. Római jog. I. Institutiók. Irta Dr. Bozóky Alajos.
- 9. Római jog. II. Pandekták. Irta Dr. Bozóky Alajos.
- 10. Katholikus Egyházjog. Irta Dr. Bozóky Alajos.
- 21. Nemzetközi jog. Irta Dr. Gratz Gusztáv.
- 31–34. Magyar magánjog. Irta Dr. Katona Mór.
- 39–40. Magyar büntetőjog. Irta Dr. Atzél Béla.
- 41–42. A bűnvádi perrendtartás. Irta Dr. Atzél Béla.

Követni fogják:

Észjog, Magyar közjog, Nemzetgazdaságtan, Pénzügyi jog, Pénzügytan, Statisztika, Politika, Alkotmánytan, Protestáns Egyházjog, stb.

Stampfel Károly kiadásában Pozsonyban

megjelent és általa, valamint minden hazai könyvárustól megszerezhető:

Tudományos zseb-könyvtár.

Minden egyes füzet 30 kr. = 60 fillér.

A „*Tudományos zsebkönyvtár*“ időhöz nem kötötten, 60 filléres kis füzetekben jelenik meg s a tudományok minden ágára kiterjeszkedik.

A „*Tudományos zseb-könyvtár*“ idővel mindazt felöleli, a mi az általános műveltség körébe tartozik. A csinos külsejű füzeteket, rendkívüli olcsóságukra való tekintettel, bárki könnyen megszerezheti, aki pedig a hasznos tudnivalók ismeretét a legkényelmesebb módon akarja elsajátítani, az föltétlenül vegye meg a „*Tudományos zsebkönyvtárt*“. A jó magyarsággal és eleven stílussal megírt füzetek főbb vonásokban világos képet adnak az illető tudományról és megismertetik az olvasót mindazzal, amit az illető szakmából okvetetlenül tudnia kell.

Eddigelé a következő füzetek jelentek meg :

1. **Földrajzi és statisztikai tabellák.** Összeállította Hickmann A. és Péter J.
2. **Arithmetikai és algebrai példatár.** Irta Dr. Lévay E.
3. **Kis latin nyelvtan.** Irta Dr. Schmidt Márton.
4. **Magyar irodalomtörténet.** Irta Gaal Mózes.
5. **Görög nyelvtan.** Irta Dr. Schmidt Márton.
6. **Francia nyelvtan.** Irta Dr. Pröhle Vilmos.
7. **Angol nyelvtan.** Irta Dr. Pröhle Vilmos.
8. **Római jog. I. Institutiók.** Irta Dr. Bozóky Alajos.
9. **Római jog. II. Pandekták.** Irta Dr. Bozóky Alajos.
10. **Egyházjog. (Kathol.)** Irta Dr. Bozóky Alajos.
11. **Magyar nyelvtan.** Irta Gaal Mózes.
12. **Magyar stilisztika.** Irta Gaal Mózes.
13. **Magyar retorika.** Irta Gaal Mózes.
14. **A sík trigonometriája.** Irta Dr. Lévay Ede.
15. **Római régiségek.** Irta Dr. Schmidt Márton.
16. **Magyarok oknyomozó története.** Irta Cseh Lajos.
17. **Kereskedelem története.** Irta: Dr. Stirling Sándor.
- 18—20. **Egyetemes irodalomtörténet.** Irta Hamvas József.
21. **Nemzetközi jog.** Irta Dr. Gratz Gusztáv.

Folytatása a túloldalon.

22. **Magyar poétika.** Irta Gaal Mózes.
 23. **Planimétria** példatárral. Irta Dr. Lévay Ede.
 24. **A római nemz. irod. tört.** Irta Márton Jenő.
 25. **Német nyelvtan.** Irta Albrecht János.
 26. **Oszmán-török nyelvtan.** Irta Dr. Pröhle Vilmos.
 27—30. **Áruisme-Lexikon.** Irta Dr. Koós Gábor.
 31—34. **Magyar magánjog.** Irta Dr. Katona Mór.
 35. **Számítan.** Irta Dr. Lévay Ede.
 36. **Logarithmustáblák.** Összeállította Polikeit Károly.
 37—38. **Magyarország őskora.** Irta Darnay Kálmán.
 39—40. **Magyar büntetőjog.** Irta Dr. Atzél Béla.
 41—42. **A bűnvádi perrendtartás.** Irta Dr. Atzél Béla.
 43. **Kis növénygyűjtő.** Összeállította Dr. Cserey Adolf.
 44. **Algebra.** Irta Dr. Lévay Ede.
 45. **A magyar helyesírás törvényei.** Irta Gaal Mózes.
 46. **Abrázolástan.** Irta Kolbai Arnold.

A „Tudományos zsebkönyvtárban“ legközelebb, de időhöz nem kötötten, a következő kötetek megjelenése van tervbe véve:

Aestetika	Közigazgatási jog	3. Elektromosság és mágnesség
Alkotmánytan	Közjog	A kosmographia elemei
Államszámviteltan	Lélektan	Rajzolás
Áruisme és vegytan	Logika	Statisztika
Astronomia	Math. és phys. földrajz	Stereometria és sphaerikai trigonometria
Chémia (szerves)	Művelődéstörténet	Természetrajz:
Chémia (szervetlen)	Mythológia	Állattan
Egyházjog (Prot.)	Német helyesírás	Bogárgyűjtő
Egyháztörténet	Német irodalom-történet	Rovargyűjtő
Építészeti stilisme	Nemzetgazdaságtan	Lepkegyűjtő
Észjog	Népisme	Növénytan
Ethika	Oktatási módszertan	Növényhatározó
Fogalmazványok	Olasz nyelvtan	Gombaisme
Földrajz (politikai)	Orosz nyelvtan	Ásványtan
Földtan	Paedagógia	Tornatanítás
Geológia	Pénzügyi jog	Váltójog
Geometria (analytika)	Pénzügytan	Világtörténet.
Görög irod. tört.	Polg. perrendtartás	Zeneműszavak gyűjteménye
Görög régiségek	Politika	Zeneelmélet és összhangzattan.
Gyorsírás	Physikai repetitorium	
Jogtörténet	1. Mechanika és akusztika	
Kereskedelem-isme	2. Optika és hőtán	
Keresk. földrajz		
Kereskedelmi jog		
Keresk. szokások ismert.		

Stampfel Károly kiadásában Pozsonyban

megjelent és általa, valamint minden hazai könyv-
árustól megszerezhető

Nemzetünk nagy költői.

Szerkeszti Gaal Mózes.

Ezen vállalatban a magyar szellem kiválóbb képviselőinek: a költőknek, a regény- és drámaíróknak nem száraz életrajzaik, hanem élvezetesen és érdekesen megírt jellemképeik, műveiknek az életrajz keretébe foglalt esztétikai fejtegetései 3—4 íves, csinos füzetekben fognak megjelenni. Azok is kedvvel forgathatják, a kik a szóban forgó írókat olvasták, s azok is megértik, akiknek még nem volt módjukban az illető írók műveit olvashatni. — Eddig megjelentek: **Tompa, Petőfi, Arany, Balassa, Gyöngyösi, Zrinyi, Csokonai, Berzsenyi, Kazinczy és Kölesey** élete és költészete.

A csinosan és ízléssel kiállított füzetek ára
egyenként 40 fillér.

Földrajzi és statisztikai zseb-atlász.

Ezen zseb-atlaszt mindenki élvezettel fogja tanulmányozni, mert közérdekű dolgok oly sokaságát közli világos előadásban, mint a mennyi ily alakban eddigelé egyáltalában még nem került nyilvánosságra.

Ara díszes vászonkötésben 5 korona.

Handwritten text at the top of the page, possibly a title or header.

Handwritten text in the upper middle section of the page.

Handwritten text in the middle section of the page.

Handwritten text in the middle section of the page.

Handwritten text in the middle section of the page.

Handwritten text in the middle section of the page.

Handwritten text in the middle section of the page.

Handwritten text in the middle section of the page.

Handwritten text in the middle section of the page.

Handwritten text in the middle section of the page.

Handwritten text in the middle section of the page.

Handwritten text at the bottom of the page, possibly a signature or footer.